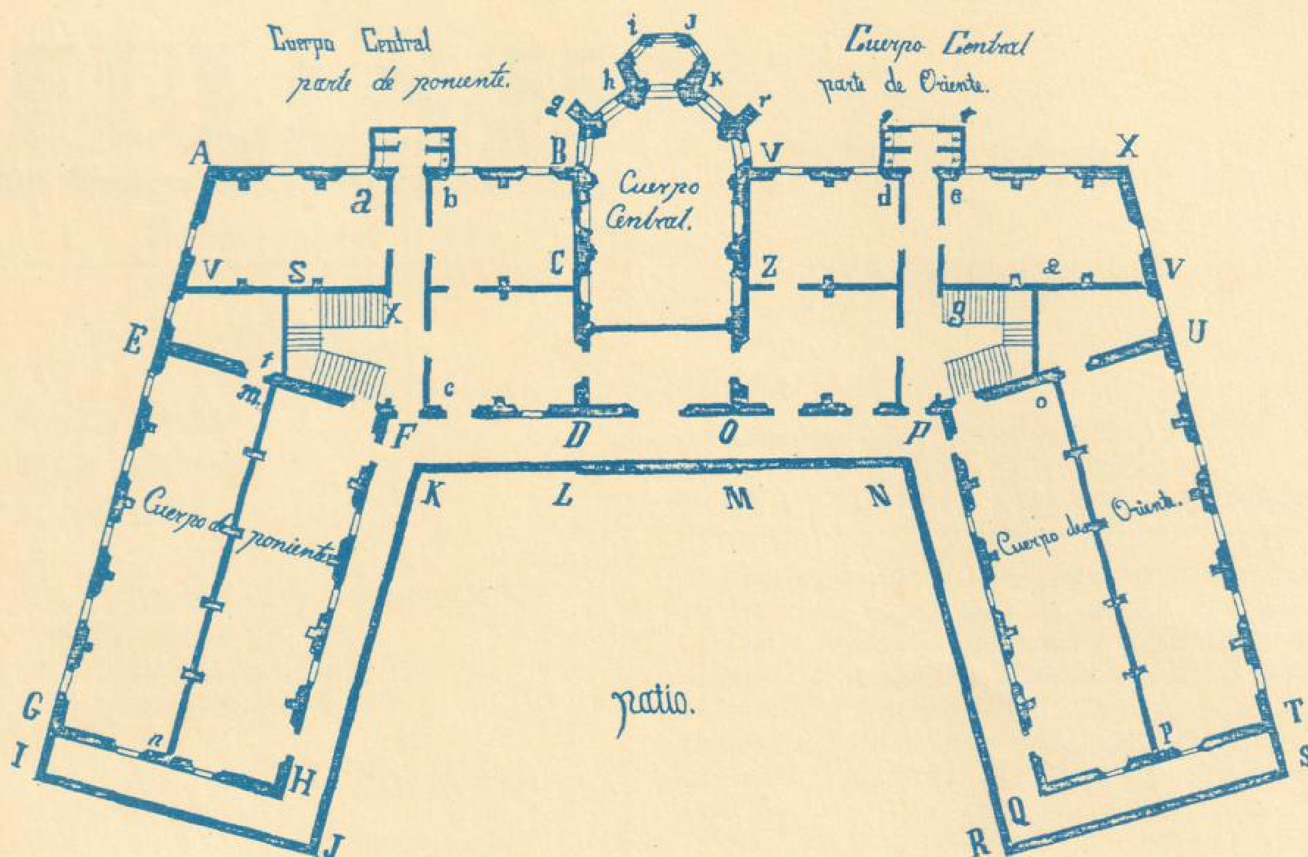

ESTUDIS

ÀNGEL FÀBREGAS I BLANCH
L'entorn familiar d'Antoni Puig i Blanch. Estudi Genealògic

GLÒRIA CAMARERO
L'arquitectura dels indians al Maresme: El Xifré d'Arenys de Mar

EMMANUEL CUYÀS
Antoni Cuyàs i Sampere

RECURSOS

DOCUMENTACIÓ

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/55

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, abril 1996

50 ANYS MUSEU ARXIU (1946-1996)

FULLS/55
del Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró, abril 1996

TAULA

Portada: Planta original de l'edifici de la Fundació Cabanellas. Geroni Boada, mestre d'obres de Mataró. (1876). MASMM. Documentació Cabanellas

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà-c/Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

Amb la col·laboració del SERVEI D'ARXIUS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA i del PATRONAT MUNICIPAL DE CULTURA DE MATARÓ

EDITORIAL

LES FUNDACIONS CABANELLAS I MARIA SEGARRA, VÍDUA D'ANTONI CUYÀS I SAMPERE

La intensa relació de la nostra comarca amb els territoris ultramarins fou posada de manifest en l'exposició presentada l'any 1985, al Museu Comarcal del Maresme, amb el títol «L'aventura americana del Maresme», mostra pionera dels actes que s'havien de celebrar amb motiu del Vè Centenari del Descobriment d'Amèrica.

No volem pas entrar en la polèmica que suscitaren aquestes celebracions, en les quals, segons el sentit polític o el tarannà dels països que les acolliren, es va mitificar la gesta de Colom o fins i tot s'arribà a qualificar-la de «nefasta e infausta», com digué Fidel Castro.

Però és un fet, agradi o no agradi, que en els segles posteriors al Descobriment s'establí una profunda relació entre els pobles de cada costat de l'oceà, que marcà intensament la vida del Maresme i provocà la constant emigració de gent de les nostres terres, contribuint així a l'assentament d'importants nuclis de població en el nou món.

Entre els emigrants, hi havia gent de tota mena. Els més nombrosos i coneguts són els navegants i comerciants, que trobaven un terreny adobat per als seus negocis. Però cal esmentar també la presència de religiosos, d'entre els quals destaca el jesuïta mataroní Peramàs.

Fins i tot alguns dels emigrants, establerts en els nous països, contribuïren amb les seves actuacions a l'emancipació dels pobles que els acolliren; en tenim un bon exemple en el nostre conciutadà Matheu, a l'Argentina.

Els emigrants recordaven la terra nadiua. Una làpida era testimoni que els mataronins residents a L'Havana havien costejat la magnífica escala de l'Hospital, avui dissortadament destruïda.

Els qui, amb més o menys fortuna, tornaren, foren anomenats «americanos», ja que, en certa manera, intentaren de traslladar la seva forma de viure al nostre país; la seva aportació no fou únicament folklòrica (el jardí amb palmeres, els lloros, els «habanos» i el rom), sinó que participaren activament en la vida local creant indústries, fomentant empreses comercials, invertint en finques agrícoles i fent operacions immobiliàries. La figura de Miquel Biada, promocionant el ferrocarril Barcelona-Mataró, és ben representativa. Molts, també, feren actuacions benèfiques.

A Mataró, per les seves accions filantròpiques, cal destacar especialment les figures de dos d'aquests «americanos», Antoni Martí Cabanellas i Casanovas (Banyoles 1814 - Mataró 1866) i Antoni Cuyàs i Sampere (Mataró 1802-1890).

Sabem molt poques coses d'Antoni Martí Cabanellas i Casanovas, metge cirurgià, natural de Banyoles, ja que no en coneixem cap estudi biogràfic. En el seu testament instituí com a hereus «a los verdaderamente pobres que sean vecinos de esta ciudad de Mataró en el día de mi muerte». Els seus marmessors, interpretant la seva voluntat, van fer construir els edificis de l'actual Fundació Cabanellas, dedicats aleshores a Asil d'Ancians, gestionat per les religioses Germanetes dels Pobres, considerant que fundar una llar en la qual els necessitats mataronins podien passar dignament la vellesa era una bona manera de complir la voluntat del testador.

Antoni Cuyàs i Sampere, home d'agitada vida a ultramar, explicada per ell mateix en les seves memòries –el manuscrit de les quals ha estat editat recentment pel Col·legi d'Advocats de Mataró en una transcripció, comentada i traduïda al català, a cura de Ramon Puig i Roig– i en el seu treball *Apuntes históricos de la provincia de Entre Ríos de la Argentina*, editat a Mataró l'any 1888, fou corsari, comerciant, hisendat, historiador i polític. L'obra de Ramon Salas i Oliveras *Presència mataronina al Río de la Plata...*, editada l'any 1977 per la Caixa d'Estalvis Laietana, ens descriu també la biografia de Cuyàs fins a la seva mort, a Mataró, als 88 anys. Abans de morir havia projectat de construir el primitiu edifici del conjunt dels Salesians de Mataró, obra continuada per la seva segona esposa i hereva, i acabada pels marmessors de la seva dona, que el cediren en usdefruit a la Congregació Salesiana. Ramon Puig, en l'obra esmentada, en fa el següent comentari: «Com a home temerós de Déu en què s'havia convertit aquell republicà enciclopedista de quan era jove, volent assegurar la salvació de l'ànima, o potser per un sincer desig d'ajudar els nois necessitats, que, com ell mateix, els calgui educar-se per a poder augmentar la seva capacitat intel·lectual, finançà un gran col·legi a un nou orde religiós, recentment fundat, per a ensenyar i educar els fills dels pobres i dels obrers».

Les dues fundacions, fins i tot en el seu aspecte arquitectònic, ens recorden uns homes que, tot i haver passat la major part de la seva vida lluny de la terra on van néixer, en conservaren sempre el record.

La documentació de les marmessories Cabanellas i Maria Sagarra, vídua Cuyàs, és al Museu Arxiu de Santa Maria. Avui, en aquest número dels *FULLS*, publiquem els dos testaments i altres documents complementaris. És una bona manera de fer memòria de dues actuacions benèfiques, importants per a la nostra ciutat.

COL·LECCIONAR AVUI PER DEMÀ

El Consell Internacional dels Museus (ICOM) celebra aquest any, el 18 de maig, el Dia Internacional dels Museus. I cada any, coincidint amb la diada, proposa un tema d'estudi i reflexió. El d'aquest any, cinquantè aniversari de l'ICOM, és «Col·leccionar avui per demà».

El Museu Arxiu de Santa Maria commemora també aquest any el seu cinquantenari. Cinquanta anys d'una institució representen una fita en el temps que permet, i fa necessari, d'analitzar el seu passat, el present i el futur.

Des de la seva fundació, el Museu Arxiu ha tingut cura de recuperar, conservar, valorar i difondre el patrimoni cultural que la Basílica de Santa Maria guarda, que és patrimoni cultural de Mataró, i ha procurat d'incrementar-lo, promocionant la incorporació, per la via de la donació o del dipòsit, de tota mena de fons particulars mataronins, línia d'actuació que cal considerar perfectament vàlida a partir dels resultats aconseguits.

Perquè la incorporació de fons particulars ha permès i permet de completar les sèries existents i d'iniciar-ne de noves, «col·leccionant avui per demà».

Les aportacions al Museu Arxiu són constants i importants. La darrera de totes, el fons Salas i Isern, donat pels Srs. Miquel Parera i Cuadrada i Enric, Manuel i Lluís Roca i Cuadrada, conté documentació familiar i ciutadana, un fons de nàutica del segle XIX i una interessant biblioteca.

Amb satisfacció es pot dir que el Museu Arxiu té la confiança dels ciutadans de Mataró, que reconeixen el paper que desenvolupa envers la societat.

ACTES COMMEMORATIUS DELS 50 ANYS DEL MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

Durant el passat mes de febrer l'Equip del Museu Arxiu commemorà el Cinquantenari de la institució amb els següents actes:

DIJOUS DIA 1 DE FEBRER.
Acte religiós d'acció de gràcies, vespres i *Te Deum*, a la Basílica de Santa Maria.

DISSABTE DIA 3 DE FEBRER.
Visita comentada al Museu Arxiu.

DISSABTE DIA 10 DE FEBRER.
A la capella dels Dolors. Conferència «Santa Maria de Mataró. Mil anys d'història», a càrrec de Manel Salicrú i Puig, director del Museu Arxiu. Hi assistiren l'alcalde de Mataró, Il·lm. Sr. Manuel Mas, el conseller Sr. Remigi Herrero i el rector de Santa Maria Mn. Josep Colomer i Busquets.

És previst de continuar la commemoració durant el proper mes de novembre.

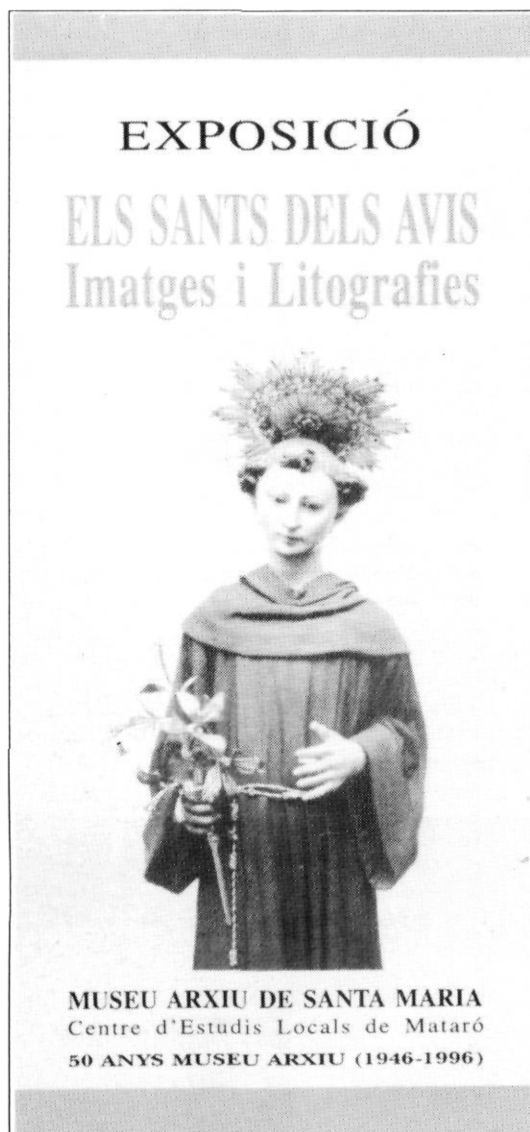

▲ Manel Salicrú i Puig pronunciant la conferència «Santa Maria de Mataró. Mil anys d'història». Fotografia Miquel Sala. MASMM.

▶ L'alcalde de Mataró Il·lm. Sr. Manuel Mas i el conseller Sr. Remigi Herrero a la conferència «Santa Maria de Mataró. Mil anys d'història». Fotografia Miquel Sala. MASMM.

EXPOSICIÓ «ELS SANTS DELS AVIS. IMATGES I LITOGRAFIES»

Inaugurada el 28 de març, restarà oberta fins al 12 de juny.

Presenta i vol recuperar la memòria de tota una sèrie d'imatges, objectes, mobiliari i gravats que formaven part de la decoració de les cases mataronines durant el segle XIX.

Hi destaquen les imatges religioses vestides, pròpies de l'època, algunes amb vestimentes plenes de brodats. Situades en mobles característics, o en «escaparates», col·locades sobre les calaixeres, són representatives de tot un temps, que també recorden els gravats acolorits, o fins i tot brodats, les litografies multicolors i les estampes, testimoni de devocions populars.

Peça principal de l'exposició és el Calvari, obra de l'escultor Ramon Amadeu (inicis segle XIX), llegat de la família Renter.

Cal mencionar també les imatges de la Puríssima i del Sant Crist (segle XIX), dipòsit dels germans Subiñà i Cuyàs, el Sant Antoni de Pàdua (segle XIX), donatiu de les Sres. germanes Clot, i la tela representant Sant Josep Oriol (segle XVIII), donatiu de la Sra. Dolors Matas i Flamerich.

La tradició de les imatges vestides s'inicia durant els segles XVII i XVIII. La imatge de la Mare de Déu, a la capella dels Dolors de Santa Maria, n'és un bon exemple. I la pràctica de vestir imatges, fins i tot les més antigues o venerades, va ésser habitual fins ben entrat aquest segle. La Mare de Déu de Montserrat va restar vestida fins després de la guerra civil.

Un aspecte de l'exposició.
Fotografia Miquel Sala. MASMM.

L'EXPOSICIÓ «MATARÓ 1980-1995. L'EVOLUCIÓ D'UNA CIUTAT» PRESENTADA ALS CENTRES CÍVICS I CULTURALS DE MATARÓ

Exposició Mataró
Fotografies de Miquel Sala i Girbal
1980•1995
L'evolució d'una ciutat
ahir avui ahir avui
Exposició itinerant
De l'11 al 16 de març al Centre Cívic Cerdanyola. Ramon Berenguer III, 84
Del 22 al 30 de març a l'Escola d'Adults can Noè. Poeta Punsola, 35
Del 12 al 20 d'abril al Centre Cívic Cirera. Cadis, 1
Del 24 d'abril al 4 de maig al Casal d'Avis de Molins. Pl. dels Molins s/n
Organització: Ajuntament de Mataró. Departament d'Acció Ciutadana
Exposició cedida per: Museu Arxiu de Santa Maria
Amb la col·laboració de: Supercolor

A petició de l'Ajuntament mataroní, l'exposició «Mataró 1980-1995. L'evolució d'una ciutat», fotografies de Miquel Sala i Girbal, membre de l'Equip del Museu Arxiu, exhibida al nostre estatge des del 23 de novembre de 1995 fins al 28 de gener de l'actual 1996, recorrerà els centres cívics i culturals de Mataró.

L'acte de presentació va tenir lloc a can Noè el passat 29 de març de 1996. Abans ja s'havia exhibit a Cerdanyola, al centre de can Morros, amb gran assistència de públic.

Acte de presentació de l'exposició «Mataró 1980-1995. L'evolució d'una ciutat», a can Noè, el 29 de març de 1996. Hi figuren els consellers Sr. Joan Antoni Barón i Sra. Consol Prados, Manel Salicrú, director del Museu Arxiu, i l'autor de les fotografies Miquel Sala i Girbal. Fotografia Masachs.

ENRIC TERMES I FERRÉ, ORDENAT DIACA

Amb goig fem constar l'ordenació de diaca de l'amic, i col·laborador del Museu Arxiu, Enric Termes i Ferré, que tingué lloc el passat dia 19 de març, diada de Sant Josep, al Seminari de Barcelona.

Per molts anys!

CONVOCATÒRIA DE LA XIII SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS

El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró, prepara la XIII SESSIÓ D'ESTUDIS MATARONINS, prevista per al dissabte dia 30 de novembre de 1996.

Per això convoca els estudiosos en qualsevol àrea d'investigació perquè puguin presentar comunicacions escrites.

Les comunicacions podran tenir una extensió màxima de quinze folis, mecanografiats a doble espai. Si excedeixen de quatre folis hauran d'anar necessàriament acompanyades d'un resum. Seria molt convenient d'adjuntar, a més, suport informàtic (disquet 3.5 ps).

En l'acte de la Sessió es llegiran les comunicacions o els resums presentats i es facilitarà el diàleg-col·loqui. L'exposició dels treballs podrà anar acompanyada de material àudio-visual; caldrà especificar-ho en el moment de la tramesa.

El termini de presentació de les comunicacions finalitzarà el 9 de novembre de 1996. Podran ser trameses per correu (MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA, c/ Beata Maria, núm. 3, 08301 Mataró) o bé lliurades personalment al Museu Arxiu (dissabtes d'11 a 2 i de 6 a 9). El Museu Arxiu de Santa Maria, amb la col·laboració del Patronat Municipal de Cultura, editarà el conjunt de les comunicacions.

DONACIÓ DEL FONS SALAS I ISERN

Els Srs. Miquel Parera i Cuadrada i Enric, Manuel i Lluís Roca i Cuadrada han donat al Museu Arxiu de Santa Maria el fons Salas i Isern, que comprèn els treballs d'investigació del Sr. Ramon Salas i Oliveras, autor dels estudis *L'ensenyament a Mataró*, *Presència mataronina al Río de la Plata* i *Quan jo era noi*, a més de múltiples articles periodístics, la documentació nàutica del capità Pere Isern (segle XIX), i una interessant biblioteca, especialitzada parcialment en temàtica tradicionalista.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

La Sra. Lea Cornellana ha donat al Museu Arxiu documentació sindical i d'activitats obreres, bàsicament dels anys seixanta i setanta.

La Sra. Lourdes Sanfeliu, Vda. Estrany, també ha donat al Museu Arxiu un reliquiari de les santes Marta i Juliana i Semproniana.

Fem constar el nostre agraïment.

NOTA

En l'article «El retaule major de Santa Maria de Mataró. 1767-1783», publicat als *FULLS/54*, data gener de 1996, es va ometre, per error, després de les NOTES la següent especificació:

Els documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó procedeixen del Fons Aguilar del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

ESTUDIS

L'estudi exhaustiu de les línies familiars dels Blanch, Isern, Puig i Bunyol, a partir dels Llibres Sagramentals de la parròquia de Santa Maria, ha permès Àngel Fàbregas i Blanch d'incidir sobre els familiars mataronins d'Antoni Puig i Blanch.

La investigació feta demostra que Antoni Puig i Blanch era cosí del gran músic cec Jaume Isern i també de Miquel Biada i Buñol, promotor del ferrocarril de Barcelona a Mataró.

Antoni Puig i Blanch, Jaume Isern i Miquel Biada i Bunyol són persones importants. Biada i Puig i Blanch figuren a la Galeria de Mataronins Il·lustres.

L'ENTORN FAMILIAR D'ANTONI PUIG I BLANCH. ESTUDI GENEALÒGIC

La investigació que hem fet de tots els homes i dones de cognom BLANCH que van viure a Mataró des del segle XVI, i l'anàlisi dels diversos matrimonis i de les seves descendències, ens ha permès de trobar i documentar les línies familiars dels BLANCH mataronins. I un breu estudi paral·lel dels PUIG, BUNYOL, ISERN i VIADA ens permet de conèixer l'entorn familiar d'Antoni Puig i Blanch, objecte d'aquest treball.

ELS BLANCH.

Els primers que hem trobat són Miquel Blanch, padrí d'un fill de Melcior Palau i de Joana, la seva muller, documentat el 28 de febrer de 1525 al Llibre de Baptismes núm. 1 de l'Arxiu de Santa Maria (1), i Pere Blanch, francès de Sant Martí de Salbi, bisbat de Coes, que el 16 de juliol de 1570 es casa amb Beneta, natural de Sant Cebrià de Sant Pol, com consta en el Llibre de Matrimonis núm. 1.

Pere Blanch i Beneta tindran sis fills. Volem observar que en totes les inscripcions dels baptismes dels sis fills el nom de la mare és Bartomeua. El darrer, Jaume Lluc, nat el 18 d'octubre de 1584, va ésser pescador i donà origen a una extensa nissaga de gent dedicada a la mar, pescadors, mariners, pilots i patrons, que es casaren amb filles d'altres famílies dedicades als mateixos oficis, de cognoms prou coneguts, valguin com a exemple els Tarascó, Janís o Genís, Castellar, Vilaseca, Balís, Borguny, etc. i les filles d'aquests amb fadrins de cognoms Arenas, Balís, Buxó, Font, Bunyol, Sans, Recoder, etc. Els descendents de totes aquestes famílies desapareixeran de Mataró a finals del segle XIX.

Un dels personatges més destacats d'aquesta línia va ser Mn. Manuel Blanch i Puig, capellà i músic, mestre de Capella de Santa Maria, nat el 7 de gener de 1827, fill de Manuel Blanch i Brunet, mestre d'aixa, i Gertrudis Puig i Fontdevila. És conegut especialment per la seva «Missa de Glòria» o «Missa de les Santes». Féu testament el 9 de febrer de 1870 i morí el 30 d'agost de 1883.

Un altre grup familiar de cognom Blanch comença amb Jaume Blanch i Joan Blanch, inscrits tots dos en la matrícula dels francesos domiciliats a Mataró de l'any 1637. (2)

Jaume Blanch hi manifesta que és natural d'Ausas, bisbat de Comenge, que està casat amb Magdalena Rogent, natural de Cabrera, i que té dos nois, un de deu anys i l'altre de set, i tres noies, i que viu al portal d'Argentona (3). En el seu testament, fet el 15 de desembre de 1645, diu que és fill d'Antoni Samblanchat i de Joana, natural d'Ausas, bisbat de Comenge.

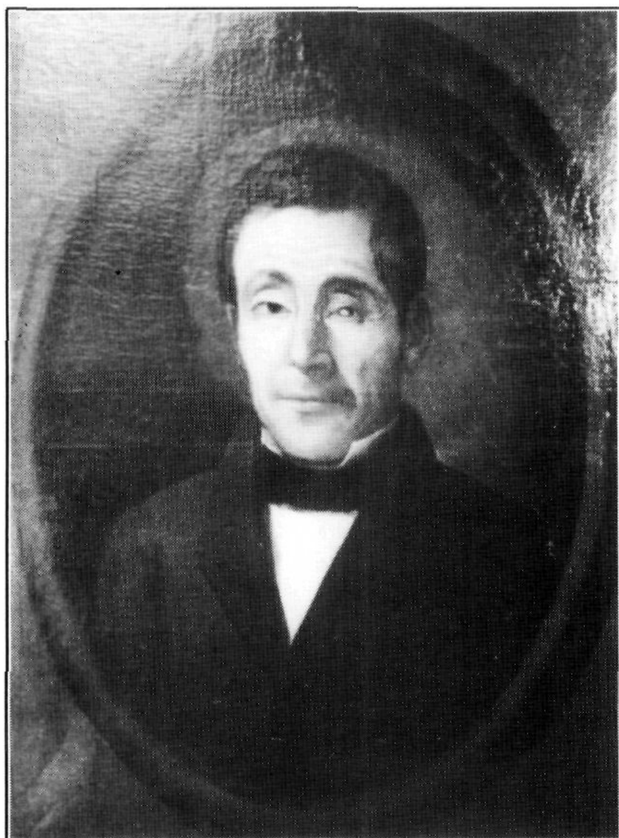
En la mateixa matrícula Joan Blanch manifesta que és natural d'Ausas, que està casat amb

Puig

H 50

Als tres de Febrer de mil set cents setanta y sinch: En las Fonts Baptismals de la Parroquial Iglesia de Sta Maria de la Ciutat de Mataró Bisbat de Barna per mi lo infraescrit fonch Batejat Gaspar, Antoni, y Joseph, nat avui, fill llegitim y natural de Anton Puig Corder, y de Cecilia Blanch Mr sua: Foren Padrins Gaspar Blanch y Comas Pescador, y Anna Puig mr de Jph Puig major corder. tots de Matarò
Ita est Mariano Peramas Pre Vic

Registre de Baptisme d'Antoni Puig i Blanch. MASMM. Llibres Sagramentals. Llibre de Baptismes núm. 21 (1774-1781), foli 21v.

Jaume Isern i Colomer.
Anònim (s/d). Pintura s/tela. MCMM. Núm. 5264.

30 Marzo 1781

Tres Dispensas de la Sagda Penitª sobre Impedimº de quarto Grado de Consang. a favor de Antonio Puig con Cecilia Blanch = Antonio Buñol con Mª Angela Blanch = y Joseph Puig con Antonia Blanch Ciudadanos de Mataro; quienes Ignorando el Parentesco, contraxeron nullitez sus respective Matrimº, se despacharon las licencias al Cura Parroco de aquella en 30 Marzo 1781

Expedient de dispensa de consanguinitat.
Arxiu Diocesà. Barcelona.

Antonio Puigblanch

Signatura d'Antoni Puigblanch.
Figura en una acta del notari
Francesc Fins,
data 12 de setembre de 1821.

Maria Trabuch i que té un noi. Diu també que és cosí de Jaume Blanch, que viu a Argentona. En el seu testament, fet el 8 de setembre de 1663 (4), diu que és fill de Miquel Blanch, treballador, de la parròquia de Sant Elies d'Ausas, bisbat de Comenge. D'aquesta nissaga, en descendeixen actualment els fills de Teresa Blanch i Esquerra, casada amb Josep Fàbregas i Carrau, i de Carme Blanch i Esquerra, casada amb Lluís Julià de Caralt, i també els Blanch i Casanovas. Els cognoms de les joves i gendres més coneguts actualment són els Arenas, Caralt, Cuyàs, Utset, etc.

Una darrera nissaga de cognom Blanch, de la qual no coneixem l'origen, s'inicia amb Joan Blanch i Margarida. L'únic fill seu que es casa a Mataró és Melcior, mariner, el matrimoni del qual, amb Mariana Soler, és documentat el 22 de desembre de 1647. Aquest matrimoni és origen d'una nova línia familiar, que enllaça amb els Vilardell, Ansaler, Comas, Genís, Vilardebò, Escardó, Fornells, Tamareu, etc..., i que té gendres de cognom Andreu, Balansó, Boixó, Passant, Palau, Puig Bunyol, Roy, Bunyol, Barbena, etc. D'aquesta línia familiar descendeixen Antoni Puig i Blanch i Jaume Isern i Colomer. I la nissaga continua avui a Badalona en la persona de Joan Blanch i Serra, a Mallorca amb els descendents d'Àngel Blanch i Bierge, i a Mataró les germanes Dolors i Antònia Blanch i Pujol.

Seguint aquesta línia trobem:

Joan BLANCH, treballador – Margarida

Melcior BLANCH, mariner – Marianna SOLER
Matrimoni el 22 de desembre de 1647
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 2, f. 164)

Pau BLANCH i SOLER, pescador – Francisca VILARDELL
Matrimoni el 25 de febrer de 1680
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 3, f. 156)

Pau BLANCH i VILARDELL, pescador – Maria COMAS
Matrimoni el 9 de gener de 1706
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 4, f. 109)

I els fills BLANCH i COMAS varen ésser:

Pau, Andreu, Bonaventura
Nat el 30 de novembre de 1706

Gaspar, Joan Baptista, Sever
Nat el 9 de novembre de 1708.
Casat amb el nom de Joan Baptista amb Caterina PUIG el 25 de juny de 1735.

Caterina, Francisca, Maria
Nada el 30 d'abril de 1711.
Casada com a Maria amb Miquel BOIXÓ (o BUXÓ) el 21 d'abril de 1732.

Gaspar, Melcior, Jaume
Nat el 24 de gener de 1714.

Teresa, Elisabet
Nada el 14 d'abril de 1716.

Gaspar, Salvador, Francesc
Nat el 21 d'abril de 1718.
Casat amb Cecília GUAL el 5 de juny de 1741.

Francisca, Cecília, Teresa
Nada l'1 de juny de 1720.

Salvador, Josep, Marià
Nat el 17 de setembre de 1722.
Casat amb Francisca GENÍS l'1 de febrer de 1749.

Maria, Anna, Teresa
Nada el 8 de desembre de 1724.
Casada com a Anna amb Josep SALA i GAMELL, mariner, el 22 d'abril de 1748.

Maria, Rosa, Francisca
Nada el 29 de setembre de 1727.
Casada amb el nom de Rosa amb Joan PALAU i MATAS, mariner, el 30 de març de 1743.

Clara, Francisca, **Rita**, Teresa
Nada el 7 d'octubre de 1729.
Amb el nom de **Rita** es casa amb Pere ISERN i PRATS el 22 de gener de 1750.

Hem remarcat expressament el nom de dos fills, **Gaspar** i **Rita**, casats respectivament amb Cecília GUAL i MERCADER i amb Pere ISERN i PRATS, dels quals seguirem la família.

ELS ISERN.

Nissaga de mariners i comerciants. Les primeres dades que hem trobat a Mataró es refereixen al baptisme de dues filles de Pere ISERN i Esperança MIR. No ens consta l'enllaç ISERN-MIR, però creiem que eren de Vilassar de Mar. Seguint la línia ISERN-MIR trobem:

Pere ISERN – Esperança MIR
|
Pere ISERN i MIR – Mariàngela PRATS i BARRERA
Matrimoni el 12 de setembre de 1727
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 5, f. 112)
|
Pere ISERN i PRATS – Rita BLANCH i COMAS
Matrimoni el 22 de gener de 1750
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 6, f. 150)

Els fills del matrimoni ISERN i BLANCH foren:

Pere, Anton, Pau
Nat el 21 d'agost de 1751.
Casat amb Teresa JANER i PUIG el 29 de maig de 1775.

Josep, Gaspar, Jaume
Nat el 30 d'abril de 1754.
Casat amb Teresa COLOMER i ANDREU el 14 d'octubre de 1781.

Desideri, Josep, Antoni
Nat el 23 de febrer de 1756. Casat amb Josepa MARTÍ i ANDREU el 18 de desembre de 1783.

Rita, Rosalia
Nada el 31 de juliol de 1765. Casada amb Francisco MARXUACH i JULIÀ el 7 de juliol de 1789.

Maria, Francisca, Rita
Nada el 26 de febrer de 1769.

Fidel
Nat el 18 de setembre de 1770.
«Nasqué en la playa de Montegordo, de la parroquia de Castromarín del Reyno de Portugal.»

La línia ISERN que ens interessa per a aquest estudi continua amb el matrimoni de Gaspar ISERN amb Maria Teresa Colomer.

Gaspar ISERN i BLANCH – Maria Teresa COLOMER i ANDREU
Matrimoni el 14 d'octubre de 1781
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 8, f. 155)

I els fills ISERN i COLOMER foren:

Gaspar, Pere, Jaume
Nat el 26 de novembre de 1782.

Pere, Josep Calassanç, Joan
Nat el 28 d'agost de 1786.

Maria Dolors, Francisca, Anna
Nada el 8 de novembre de 1790.

Pere, Joan, Pau, Joaquim
Nat el 4 de febrer de 1793.

Desideri, Josep Maria
Nat el [...] de desembre de 1795.

Jaume
Nat el 13 de desembre de 1798. Casat amb Teresa Viñas i Lastortas, el 19 de desembre de 1840, a Santa Maria del Mar de Barcelona.

Maria, Miquela, Gertrudis
Nada el 27 d'abril de 1802. Casada amb Josep Boter i Llauder el 21 d'abril de 1826.

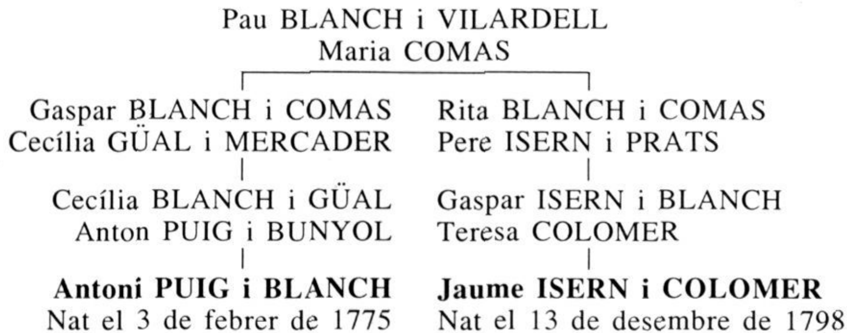
Jaume ISERN i COLOMER va néixer en la casa núm. 44 del carrer de la Mercè. Era cec de naixement. Fou batejat el dia 15 de desembre de 1798 a Santa Maria. Als quatre anys s'inicia en l'estudi de la música amb el professor Sr. Fèlix Font, també cec.

Va a Montpeller per tal d'ésser operat de les cataractes congènites que patia i allà coneix Francesc Campderà, alumne de la facultat de medicina, que l'introdueix en l'estudi de la literatura, la història, etc... Després de diverses operacions, el resultat és negatiu. Cursa ciències físiques i naturals a Barcelona. Inventa un aparell perquè els cecs puguin escriure fàcilment les notes de música.

Hàbil artesà, fa treballs d'ebenisteria. Construeix un petit vaixell de caoba i vori, que regala al rei Ferran VII en la seva estada a Barcelona l'any 1828, i aquest li concedeix una dotació de tres-cents ducats.

És nomenat organista de Santa Maria de Mataró el 1830 i professor municipal de música.

Es va casar el 19 de desembre de 1840 amb Teresa Viñas i Lastortas a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. El matrimoni va tenir dos fills, Càndido, nascut el 5 d'octubre de 1841, i Carles, nascut el 4 d'octubre de 1843, cec de naixement. Tots dos moriren molt joves, als disset i divuit anys, respectivament. Seguint el fil de les dades fins aquí aportades, podem fer el següent esquema familiar:

I, per tant, és evident que Antoni Puig i Blanch i Jaume Isern i Colomer eren cosins, fills de cosins germans.

I, a més, hi havia molt bona relació entre les dues famílies. Ho demostren les tres escriptures notarials que hem localitzat, datades el 31 de gener de 1815, per les quals Cecília Blanch, vídua d'Anton Puig i Bunyol, reconeix d'haver rebut «graciosament» mil lliures catalanes de cadascun dels germans Gaspar, Desideri i Fidel Isern i Blanch. En elles Cecília Blanch manifesta:

«Per quant, usant de la facultat en mi concedida per lo dit mon marit desde sa mort, he contret vàrios deutes ÿ obligacions sobre sos bens, per acudir als molts pagaments de catastros, prèstamos, contribucions ordinàries ÿ extraordinàries, principalment per les exigidas per lo Govern Francès en la última passada guerra, ÿ per subvenir.me en mos aliments, y de Bruno Puig, fill meu ...»

i fa responsable al seu hereu de la cancel·lació dels deutes. (5)

El testament de Cecília Blanch, data 18 de maig de 1816, explica però que no es van fer efectives aquestes quantitats. Diu així:

«Fas memòria que, a certs fins que no han tingut efecte, firmí tres Escriptures de Debitori, a saber, la una a favor de Gaspar Isern, altra de Desideri Isern, y la altra a favor de Fidel Isern, germans cusins meus, per las quantitats que aquelles comprenen. Y com la veritat del fet és que no dech jo tals quantitats, sí sols al dit Gaspar la de unas quatre o cinch centas lliuras, fas la present Declaració ÿ vull se tingan com si fetas no fossen ditas escripturas». (6)

ELS BLANCH i GUAL.

El matrimoni de Gaspar BLANCH i COMAS i Cecília GUAL i MERCADER tingué deu fills, els següents:

Maria, Francisca
Nada el 24 de novembre de 1742. Es casà amb Miquel VIDAL el 30 de setembre de 1764.

Gaspar
Nat el 2 de desembre de 1744. Casat amb Maria ARTIGAS el 2 de febrer de 1774.

Pau
Nat el 28 de desembre de 1746. Casat amb Serafina FORNELLS, vda. Anglès, el 26 de desembre de 1769.

Pere
Nat el 14 de desembre de 1748.
Casat amb Maria VILARDEBÒ el 18 de desembre de 1770, amb Rosalia SALVET l'11 de gener de 1774, i amb Rosa GUANYABENS, vda. Estruch, el 14 de setembre de 1785.

Cecília
Nada el 8 d'octubre de 1750. Casada amb **Antoni PUIG i BUNYOL** el 5 de gener de 1772.

Maria Antònia
Nada el 7 de gener de 1753.

Maria Teresa
Nada el 6 de gener de 1755.

Antònia
Nada el 17 d'octubre de 1756. Casada amb Josep PUIG i BUNYOL el 2 de febrer de 1774.

Maria, Rosa, Ignàsia
Nada el 14 de gener de 1760. Casada amb Anton BASSA el 22 de maig de 1778.
Anomenada Ignàsia.

Nicolau, Adjutori
Nat el 6 de desembre de 1761.
Ingressà en l'Escola Pia.

De la línia BLANCH i GUAL volem destacar les filles Cecília, que es casà amb Antoni Puig i Bunyol (els pares d'Antoni Puig i Blanch) i Antònia, que es casà amb Josep Puig i Bunyol, dues germanes casades amb dos germans. El més petit de tots els fills, Adjutori, ingressà en l'Escola Pia i professà el 12 de juny de 1778. Fou Consultor Provincial i rector del col·legi de Santa Anna de Mataró (1827-1833). Ensenyà aritmètica, gramàtica i filosofia en diversos col·legis, i fou director del Seminari de Nobles.

ELS PUIG.

Un fill de Francesc PUIG, esparter, i de Margarida, la seva dona, naturals d'Argentona, es casà a Santa Maria de Mataró el 20 de desembre de 1681. La seva línia familiar és la següent:

Francesc PUIG, esparter – Margarida

Gabriel PUIG, corder (1) Marianna ESBERT
Matrimoni, el 20 de desembre de 1681
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 3, f. 169)

(2) Maria RIUDEMEIA, natural de Dosrius
Matrimoni, el 24 de març de 1688
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 3, f. 244)

Gabriel PUIG i ESBERT, corder (1) Maria AMETLLER, natural d'Hostalric

(2) Maria CASTELLAR, vda. d'Antoni Bunyol, boter
Matrimoni, el 5 de juliol de 1731
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 5, f. 156)

Josep PUIG i AMETLLER, corder – Anna BUNYOL i CASTELLAR
Matrimoni, el 21 de juliol de 1731
(MASMM, Ll. Matrimonis núm. 5, f. 157)

Josep Puig i Ametller i Anna Bunyol i Castellar varen tenir set fills i entre ells Josep, nat el 2 de febrer de 1737, i Antoni, nat el 3 de febrer de 1744, pare d'Antoni Puig i Blanch, es varen casar amb dues germanes, Antònia i Cecília Blanch i Gual.

Josep Puig morí el 25 de desembre de 1779, als seixanta-sis anys, i la seva dona el 5 de setembre de 1789, als setanta-nou anys.

Als protocols notarials de Josep Torras i Vieta figura el testament de Josep Puig i Ametller. Deixa a la seva filla Teresa dues-centes lliures barceloneses, dues caixes de roba i vestits, a més d'una casa al Camí Ral, que fou de Carles Prats. Al seu fill Gabriel, cent lliures i el terreny que havia comprat per setanta-dues lliures a Bonaventura Ferrer, pagès, situat al costat de la casa d'en Terrer i de la font que allí existeix. Als seus fills Antoni, Pau i Joan cent-cinquanta lliures. Nomena hereu universal Josep Puig i Bunyol i deixa l'usdefruit a la seva dona.

El matrimoni format per Josep Puig i Bunyol i Antònia Blanch i Gual va tenir deu fills:

Anna, Antònia, Lluïsa
Nada l'11 d'octubre de 1774 i confirmada el 15 de novembre de 1776.

Joaquim, Josep, Anton
Nat el 6 de setembre de 1776. Morí al cap de dos dies.

Adjutori, Joaquim, Fèlix (o Feliu)
Nat el 12 d'agost de 1778 i confirmat el 7 de maig de 1782. Es casà amb Francisca ROGER GUINART el 31 de març de 1815. Anomenat Feliu.

Paula, Anna, Antònia
Nada el 25 de juliol de 1781 i confirmada el 8 de maig de 1782. Anomenada Antònia.

Maria, Cecília, Teresa
Nada el 25 d'abril de 1784 i confirmada el 30 d'agost de 1787. Anomenada Cecília.

Agnès, Maria, Josepa
Nada el 19 d'abril de 1787 i confirmada el 30 d'agost de 1787. Morí el 2 d'agost de 1808, a vint-i-un anys. Era Germana de l'Hospital.

Joan, Ildefons, Adjutori
Nat el 23 de gener de 1789 i confirmat el 8 de juliol de 1790. Morí el 8 d'agost de 1793, a quatre anys i set mesos. Anomenat Ildefons.

Maria, Bonaventura, Magdalena
Nada el 22 de juliol de 1791 i confirmada el 27 de setembre de 1791. Es casà amb Josep COLL i VIDAL, natural de Sant Vicenç, l'11 d'agost de 1810.

Josep, Genís, Agustí
Nat el 8 d'agost de 1793.

Manuela, Matilde, Agustina
Nada el 12 de gener de 1796. Es casà amb Joan ESTOL i SERRA, comerciant, natural de Sant Pol.

Antoni Puig i Bunyol i Cecília Blanch i Gual van tenir vuit fills:

Cecília, Maria, Josepa
Nada el 26 d'octubre de 1772. Morí el 4 d'octubre de 1774, als dos anys. Anomenada Maria Josepa.

Gaspar, Antoni, Josep
Nat el 3 de febrer de 1775 i confirmat el 14 de novembre de 1776. Anomenat Antoni. Morí el 1840.

Gabriel, Valerià, Joaquim
Nat el 13 d'abril de 1778. Morí el 24 de juliol, als tres mesos. Anomenat Joaquim.

Sebastià, Miquel, Francisco
Nat el 20 de gener de 1780 i confirmat el 7 de maig de 1782. Morí el 15 de juny de 1782.

Pau, Camil, Joan
Nat el 15 de juliol de 1782. Morí el 2 de juny de 1786, als quatre anys. Anomenat Joan.

Josep, Francesc, Joaquim
Nat el 2 de març de 1785. Morí el 21 de juny de 1786, als quinze mesos. Anomenat Francesc.

Josep, Adjutori, Hilari
Nat el 21 d'octubre de 1787 i confirmat el 8 de juliol de 1790.

Bruno, Anselm, Roc
Nat el 16 d'agost de 1790 i confirmat el mes de novembre de 1791. Fou apadrinat pel seu germà Antoni, estudiant. Morí el 4 de febrer de 1858, als seixanta-set anys.

Un afer de consanguinitat.

No deixa d'ésser curiós que l'any 1781 els matrimonis Antoni Puig - Cecília Blanch, Antoni Bunyol - Maria Àngela Blanch i Josep Puig - Antònia Blanch varen ésser anul·lats per un afer de consanguinitat, tot i que després varen tornar a celebrar-se.

En un expedient de l'arxiu del bisbat de Barcelona, datat el 30 de març de 1781, hi consta la concessió de les dispenses.

«Tres dispensas de la Sagrada Penitencia sobre impedimento de Quarto Grado de Consanguinidad a favor de Antonio Puig con Cecilia Blanch = Antonio Buñol con María Angela Blanch = y Joseph Puig con Antonia Blanch, ciudadanos de Mataró. Quienes ignorando el Parentesco, contrajeron nulliter su respective Matrimonio, se despacharon las licencias al Cura Párroco de aquélla, en 30 Marzo 1781.»

Abans, el 27 de març, els tres matrimonis, davant del Dr. Damià Sumalla, rector de Santa Maria de Mataró, havien atorgat poder a Nicolau Noguera, a fi de poder presentar al Sr. Bisbe de Barcelona la sol·licitud de les llicències necessàries per a poder tornar a celebrar els matrimonis d'acord amb els cànons de l'Església, «en pau de Nostra Santa Iglésia». A més, van donar a Nicolau Noguera poder especial «para que si es menester, en sus respectivas Almas ÿ nombres, jure que desde que tienen noticia del parentesco, con sus mugeres putativas, no han tenido copula carnal con ellas.»

Els tres matrimonis es celebraren de nou el 2 d'abril de 1781. «Als dos de Abril de mil set cents vuytanta y hu. Jo Reverent Damià Sumalla

Prevere y rector de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de la Ciutat de Mataró, Bisbat de Barcelona, ab llicència del Molt Ilustre Vicari General de dit bisbat, he assistit al Matrimoni...»

Aquesta anotació demostra que els tres matrimonis havien estat anul·lats, ja que, recordem, Antoni Puig i Cecília Blanch, s'havia casat el 5 de gener de 1772, Josep Puig i Antònia Blanch, el 2 de febrer de 1774, i Antoni Bunyol i Mariàngela Blanch, el 18 de maig de 1777. Tots tres matrimonis havien tingut fills.

Antoni Puig i Bunyol morí el 8 d'agost de 1795, als cinquanta-tres anys; vivia al Camí Ral. Cecília Blanch i Güal morí el 7 de setembre de 1821, als setanta-un anys.

Testaments.

Antoni Puig i Bunyol havia fet testament el 12 de maig de 1793 davant del notari Boronat (7). Per ell anomena marmessors i executors a Cecília, «carissima muller mia», Josep Puig, son germà i Gaspar Isern, comerciant. Deixa a Josep i Bruno dues-centes lliures de moneda catalana a cadascun, a Cecília dues-centes lliures i institueix hereu universal son fill Antoni Puig i Blanch.

Cecília Blanch fa un primer testament el 7 de març de 1811. Manifesta «que estant en la Gracia de Deu, sana de cos y enteniment ab ferma memoria y clara paraula». Anomena marmessors al Dr. Anton Puig i Blanch i a Gaspar Isern, comerciant. Deixa i lega a Bruno sis-centes lliures i fa hereu universal a Dn. Anton Puig i Blanch, doctor en Drets. (8)

L'11 de juliol de 1812 fa un segon testament (9). *Manifesta que «està detinguda en lo llit, de* malaltia corporal, en la casa del camí Real», i anomena marmessors, a més del seu fill, el Dr. Don Anton Puig i Blanch, i de Gaspar Isern, comerciant, el Reverent Narcís F[...], prevere, vicari de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena. Manifesta que el seu fill Bruno pateix una malaltia espasmàtica i li deixa tots els seus béns perquè sigui mantingut i alimentat. Per motiu de l'absència de son fill Anton, anomena administradors dels béns el Reverent Narcís F[...] i Gaspar Isern.

El 21 de febrer de 1814 fa uns poders generals a *Francisco* Oliu (10).

El 15 de març de 1814 fa un tercer testament (11). Anomena marmessors el seu fill, Don Anton Puig i Blanch, doctor en Drets, Gaspar Isern, comerciant, Francisco Marxuach i Julià, comerciant, i Desideri Isern i Colomer, tots ciutadans de Mataró. Fa hereu universal el seu fill Anton, amb l'obligació d'atendre i de mantenir el seu germà Bruno; a aquest li deixa mil lliures catalanes en concepte de legítima materna.

Fa un quart testament el 7 de gener de 1815 (12). Elegeix com a marmessors Gaspar Isern i Blanch, i Francisco Marxuach i Julià, comerciant, cosins germans seus, i en substitució d'algun d'ells nomena Desideri Blanch i Colomer, jove comerciant, fill de l'esmentat Gaspar. Deixa i llega a Anton Puig i Blanch, com a drets de legítima materna, la quantitat de vint-i-cinc lliures, i nomena hereu universal son fill Bruno, «si en lo dia de mon òbit viurà, y hereu meu ésser voldrà, emperò sinó viurà, o viurà, però hereu meu no serà perquè no voldrà, o hereu meu serà mes morirà sens fills llegitims y naturals...» i en el cas que durant la vida de Bruno faltessin aquests hereus de confiança, desitja que l'últim nomeni una o dues persones, a les quals comunicarà la confiança que ella ha dipositat en ell. Manifesta que en Bruno pateix una malaltia de debilitat de potències, que pot ser que continuï tenint, i que per la qual és incapaç de regir i governar els seus béns.

Un cinquè testament és del 18 de maig de 1816 (13). Deixa al Doctor Anton Puig i Blanch, com a legítima materna, cent lliures de moneda catalana, institueix el seu fill Bruno hereu universal, nomena marmessors l'esmentat Anton i Cecília Poch i Blanch, neboda seva, viuda de Marià Poch, vidrier, els dóna plens poders per a administrar tots els seus béns i els recomana que tinguin cura de la manutenció d'en Bruno. Deixa la casa de la part de ponent, de les dues que són de la seva propietat al carrer de Sant Pelegrí, a Cecília Poch i Blanch. Tots els altres béns els deixa, com a hereu universal, a Bruno, però si el dia de son òbit no pot administrar, o bé no visqui, ni hagi tingut fills legítims i naturals, nomena el seu fill Anton Puig i Blanch hereu universal, respectant la seva voluntat de donar la casa del carrer de Sant Pelegrí a la seva neboda Cecília Poch, en compensació dels serveis que d'ella ha rebut i la bona cura que espera que tindrà d'en Bruno.

L'onze d'agost de 1816 fa un nou testament, és el sisè (14). Nomena marmessors i executors Bernat Bellsolà i Joan Corney, semolers, ciutadans de Mataró, i el seu fill Don Anton Puig i *Blanch, doctor en Drets. Deixa al dit Anton* tots els seus béns mobles i immobles, amb l'obligació de mantenir i alimentar Bruno. En el cas que mori l'Anton, deixa com a hereu universal Bruno, confirmant els marmessors nomenats.

El setè i últim testament és de data 12 de març de 1819 (15). Observem que hi ha algunes errades en els cognoms. Diu així:

«Jo Cecília Puig y Blanch, viuda de Anton Puig, *quondam*, ciutadà de Mataró, filla legítima y natural de Gaspar Puig, també ciutadà de Mataró, y de Cecília Blanch, cònjuges, difunts.

Nomeno Manmessors, y de dit mon testament executors, a Anton Puig y Blanch, mon fill primogènit, ausent del present Principat de Cataluña, y a Gaspar Isern y Blanch, comerciant, ciutadà de Mataró.

Instituesch hereu meu universal a dit Anton Puig y Blanch, mon fill primogènit, si en lo dia del meu òbit viurà, imposant.li emperò la obligació de mantenir y alimentar à Bruno Puig y Blanch, altre fill meu, dement, durant la sua vida natural, proveint.lo de tots los aliments à la vida humana necessaris, de menjar y beure, calsar y vestir, així en sanitat, com en malaltia, pagant.li Metges, medicines, y tot lo demés necessari.»

Continua explicant que, per al cas que el seu fill Anton, el dia del seu òbit, fos absent de la península, nomena Gaspar Isern i Blanch com a administrador dels seus béns, i li recomana l'atenció d'en Bruno, valent-se de la seva germana Ignàsia Blanch i Comas.

Antoni Puig i Blanch.

Nascut a Mataró el 3 de febrer de 1775, va ésser batejat el mateix dia amb els noms de Gaspar, Antoni, Joseph. Foren padrins Gaspar Blanch i Comas, pescador i Anna Puig, muller de Joseph Puig, major, corder.

Confirmat el 14 de novembre de 1776 pel bisbe Gavino Valladares, a l'església de Santa Maria, ja amb el nom d'Anton. Fou padrí en Joan Baptista Caralt, botiguer i Familiar del Sant Ofici.

Estudià en el col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis. Ingressà com a novici a la cartoixa de Montalegre, durant dos anys.

Guanyà les oposicions per a la càtedra de Retòrica del Seminari de Girona. Cursà en el Seminari barceloní quatre anys de Teologia i dos de Sagrada Escriptura i Història Eclesiàstica.

Seguí la carrera de lleis a la Universitat d'Alcalà d'Henares. Cursà la disciplina eclesiàstica en els Reials Estudis de Sant Isidre de Madrid.

Va obtenir una plaça en la penitenciaria de l'Hospital de Madrid i es presentà al concurs d'una plaça per a la càtedra de Retòrica i Poètica.

Cursà un curs de Lògica i Filosofia Moral a la Universitat d'Alcalà d'Henares. Més tard, l'any 1807, guanyarà la càtedra d'hebreu a la Universitat d'Alcalà.

Va pertànyer a la facció més radical dels liberals. Va a Cadis el 1811, després de fer unes gestions que li encarregà la seva mare a l'illa Figuereta, per a seguir els debats dels partidaris de la supressió de la Inquisició.

Publicà els primers fascicles de la seva obra *La Inquisición sin máscara*. Perseguit, s'exilia a Gibraltar i, lliurat pel govern anglès a les autoritats espanyoles, és absolt. Marxa a Londres, on es dedicarà als seus estudis i traduirà i publicarà la seva obra.

Els anys 1820 i 1821 torna a la península, on és elegit diputat per Mataró a les Corts de Madrid. La segona reacció absolutista l'obligà a expatriar-se novament a Londres l'any 1823, on regentarà una impremta i una pastisseria, donarà lliçons d'espanyol i francès i escriurà els *Opúsculos gramático-satíricos*.

Morí a Sommers Town, Londres, l'any 1840.

En el volum núm. 26 de Baptismes de l'església de Santa Maria, el 26 de març de 1810, consta que fou padrí en el bateig d'Anton Gimat i Blanch, fill de Gaspar Gimat Massuet, mitger de teler, i de Gertrudis Blanch i Salvet (filla de Pere Blanch i Gual), cosina germana seva.

En els protocols notarials del notari Francesc Fins, hem trobat uns poders generals a D. Antoni Nonell amb data 12 de setembre de 1821 (16). Aquestes últimes dates confirmen algunes de les estades de l'Anton a la nostra ciutat.

Ignasi Puig i Blanch.

No consten ni el seu naixement ni el seu òbit en els llibres sagramentals de Santa Maria de Mataró. El seu nom figura però en l'*Enciclopèdia Espasa*; transcrivim tot seguit el que en diu:

«Poeta español, 1791-1811, hermano de Antonio Puig y Blanch, cultivó la poesía, pero su muerte prematura le impidió producir muchas

obras. Entre ellas se cuenta el poema catalán *Lo temple de la glòria*, obra póstuma (Barcelona 1812), y algunas anacreóticas, también en catalán.»

L'escolapi Claudi Vila Palà, en el seu estudi sobre l'historial pedagògic del Col·legi de Santa Anna, també parla de l'Ignasi, després de parlar d'Antoni Puig i Blanch. Escriu «Su hermano Ignacio fue también alumno de los escolapios de Mataró. Era buen poeta. Pero murió a los veinte años de edad (1791-1811). En 1842 se editó su poema catalán *Lo temple de la glòria*, cuya paternidad le reconocen Marcelino Menéndez y Pelayo, Manuel de Montoliu y otros críticos de gran renombre. Carece de sentido negar la existencia de Don Ignacio, como algún crítico ha pretendido.»

En el llibre d'Enric Jardí, *Antoni Puigblanch -Els precedents de la renaixença*, hi ha una interessant exposició de les diverses opinions sobre l'autoria de «Lo temple de la glòria», atribuït per uns a Antoni Puig i Blanch i altres al seu germà Ignasi.

Per les dates del naixement i mort publicades de l'Ignasi (1791-1811), pensem que podria molt ben ésser que l'autor de *Lo temple de la glòria* fos Josep Puig i Blanch, germà d'Antoni.

Va néixer el 21 d'octubre de 1787 i havia estudiat filosofia a la Universitat d'Alcalà, quan el seu germà Antoni era catedràtic d'hebreu. No hem trobat la data de la seva mort. Sabem però que era viu l'any 1793, ja que consta en el testament del seu pare. En canvi ja no figura en el primer testament de la seva mare Cecília, fet el 7 de març de 1811, per la qual cosa cal suposar que ja era mort.

És evident la pràctica coincidència de les dates de naixement (quatre anys de diferència) i mort (abans del març de 1811) entre les atribuïdes a Ignasi i les reals de Josep.

El Museu Arxiu de Santa Maria conserva una *Summa Theologicae de S. Thomae Aquinatis*, editada l'any 1781, en la primera plana de la qual hi ha escrit «De Josef Puig y Blanch», i en una altra «Josep Puig Blanch 1806».

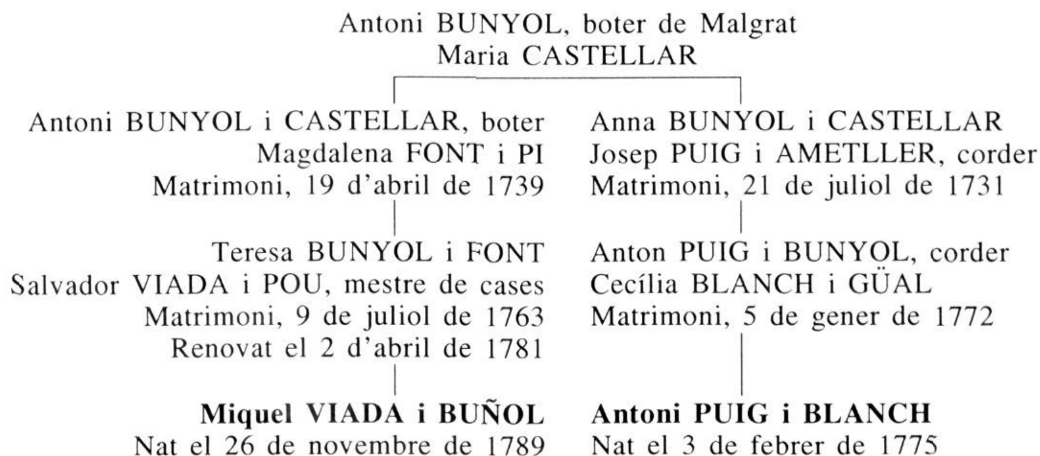
Pensem que Josep podia haver utilitzat el nom d'Ignasi, per evitar possibles confusions amb el seu cosí germà, Josep Puig i Blanch, fill de Josep Puig i Antònia Blanch, nat el 8 d'agost de 1793.

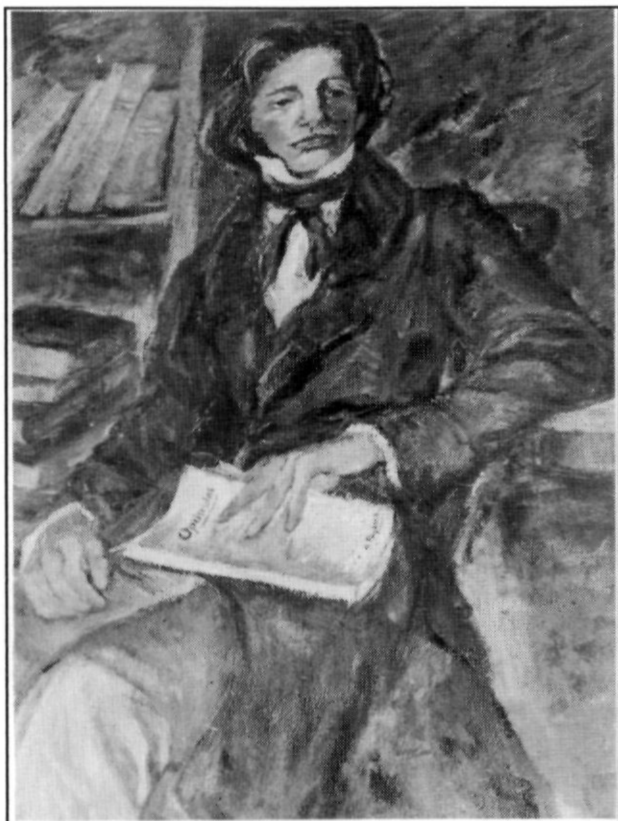
ELS BUNYOL o BUÑOL.

Vénen de Malgrat i, en menys de seixanta anys, emparenten amb els Font, Blanch, Puig, Viada, i altres, formant famílies molt prolífiques.

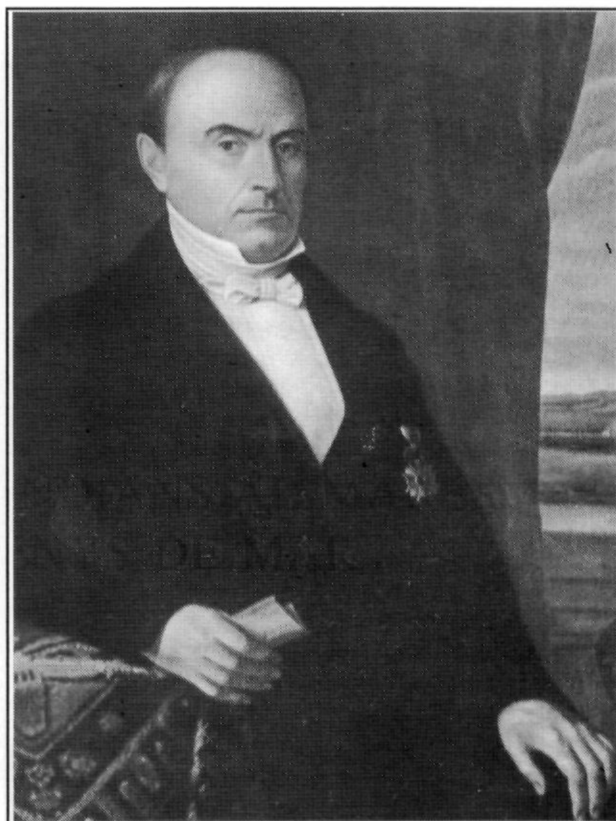
El primer que va venir a Mataró fou Antoni Bunyol, boter, natural de Malgrat, que es va casar amb Maria Castellar, a Santa Maria, el 24 de desembre de 1702. El 5 de juliol de 1731 Maria Castellar, vídua, es casa amb el seu futur consogre Gabriel Puig i Esbert, i la seva filla Anna Buñol i Castellar amb Joseph Puig i Ametller, avi d'Antoni Puig i Blanch, el 21 de juliol del mateix any.

Fent un petit esquema resultarà més fàcil d'entendre i, al mateix temps, es veurà, el parentiu d'Antoni Puig i Blanch amb Miquel Viada (després Biada) i Buñol.

Antoni Puigblanch.
Pintura d'Emília de Torres.
Galeria de Mataronins Il·lustres. Ajuntament de Mataró.
Fotografia Miquel Sala, MASMM.

Miquel Biada i Buñol.
Fragment del retrat conservat pels seus descendents.
Extret del periòdic MATARÓ, núm. 65, commemoratiu del centenari del ferrocarril, 28 d'octubre de 1948.

En conseqüència Antoni Puig i Blanch i Miquel Viada (després Biada) i Buñol eren cosins, fills de cosins germans.

Miquel Viada i Buñol.

Neix a Mataró a la casa núm. 27 del carrer d'Argentona. Era el tretzè fill del matrimoni entre Salvador Viada i Pou, mestre de cases, i Teresa Bunyol i Font.

Va estudiar en el col·legi de Santa Anna i després a l'escola de Nàutica d'Arenys de Mar, en la qual l'any 1806 figura inscrit com a alumne-pilot, segons consta en l'estudi publicat per Josep M. Pons i Guri. A l'escola de Nàutica d'Arenys també era inscrit Manuel Samsón, que era natural de Maracaibo; creiem que la possible relació amb aquest seu company podia haver influït en l'emigració de Viada.

L'any 1810 s'establí com a armador i consignatari a Maracaibo (Veneçuela).

Es mostrà contrari al moviment d'independència de Simón Bolívar i va ésser nomenat primer capità de goleta armada. El 1820 és comandant d'una esquadra de vaixells i pren part activa en la milícia «Voluntarios distinguidos de Fernando VII».

Arruïnat, va a la ciutat de L'Havana, on refà la seva posició econòmica.

L'any 1840 torna a Mataró amb la idea de construir el ferrocarril de Mataró a Barcelona, que seria el primer tren de la península.

No està documentat quan Miquel Viada va canviar la V inicial del seu cognom per la B. La nissaga mataronina dels Viada utilitzen la V; únicament els descendents de Miquel Biada fan servir la B.

Després de moltes lluites, desenganys i dificultats, mor el 2 d'abril de 1848, sis mesos abans de veure realitzat el seu somni de poder inaugurar el ferrocarril de Mataró a Barcelona.

Àngel Fàbregas i Blanch

NOTES.

1.- Totes les dades de naixements, matrimonis i òbits són extretes dels Llibres Sagramentals de la parròquia de Santa Maria de Mataró, conservats al Museu Arxiu de Santa Maria.

2.- NADAL I OLLER, JORDI; GIRALT I RAVENTÓS, EMILI. *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII*. Segon Premi Iluro, 1963. Mataró 1966.

3.- Arxiu de la Corona d'Aragó. ACA Fons Notarial de Mataró. Rector de Santa Maria de Mataró, testimonis Jaume Piyol i Joan Camps, 15 de desembre de 1645.

4.- ACA. Fons Notarial de Mataró. Notari Salvador Saurí, 8 de setembre de 1663.

5.- Arxiu Municipal de Mataró. AMM Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 31 de gener de 1815.

6.- AMM Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 18 de maig de 1816.

7.- AMM Protocols Notarials. Notari Francesch Boronat, 1 de maig de 1793

8.- AMM Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 7 de març de 1811.

9.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 11 de juliol de 1812.

10.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 21 de febrer de 1814.

11.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 15 de maig de 1814.

12.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 7 de gener de 1815.

13.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 18 de maig de 1816.

14.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 11 d'agost de 1816.

15.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 12 de març de 1819.

16.- AMM. Protocols Notarials. Notari Francesch Fins i Colomer, 12 de setembre de 1821.

Josep Xifré i Casas (1777-1856), fill d'Arenys de Mar, industrial, navilier, comerciant, banquer i benefactor, com diu un dels seus biògrafs, va fer l'Amèrica i tornà enriquit.

A la seva vila natal hi va fer construir un hospital, que donà al poble d'Arenys de Mar. Avui és conegut com l'Hospital Xifré o el Xifré. Per tant, la seva memòria perdura.

L'ARQUITECTURA DELS INDIANS AL MARESME: EL XIFRÉ D'ARENYS DE MAR

Després que Carles III autoritzés l'any 1778 el lliure comerç català amb Amèrica, molts joves varen abandonar la pobresa de les costes catalanes a la recerca de fortuna a l'altra banda de l'Atlàntic. El Maresme, per la decadència de les seves drassanes, va ésser una de les principals zones de sortida d'aquesta emigració, que es va incrementar durant els primers anys del segle XIX, i va veure partir molts dels seus homes per la necessitat de subsistir i amb el somni de fer diners en terres caribenyes, quan, en molts casos, encara no havien complert els quinze anys. Una bona part es va dedicar a la venda de queviures i begudes a l'illa de Cuba; per això els establiments alimentaris, denominats aquí «ultramarinos», allà s'anomenen «El Catalán». Els més afortunats aconseguiren de crear empreses de renom, algunes de les quals avui encara perduren, com la fàbrica de tabacs Partagàs, fundada el 1845 a Cuba per l'arenyenc Jaume Partagàs, i molts d'altres acumularen importants capitals amb la tracta d'esclaus. (1)

La nostàlgia i el desig de demostrar als seus conciutadans d'origen que havien triomfat van fer que, la majoria, després d'haver fet els cinquanta anys, retornés a les seves poblacions natals. Així va sorgir la figura de l'«americanu» (2) que havia d'encarnar el prototipus de l'ascens social, del nou ric o del «self made man». I alguns varen invertir en indústries, varen impulsar la construcció del ferrocarril (3), o varen incidir en la reordenació urbanística de pobles i ciutats. Altres, una gran part, després de la tornada, només varen pensar a edificar importants mansions, a casar-se amb les jovenetes més agraciades i boniques del seu poble, i a descansar (4); la seva vida va limitar-se a deixar passar el temps i gaudir dels guanys que havien fet, tot exhibint grans rellotges amb cadenes d'or, lloros tropicals, criades mulates i pintoresques vestimentes. (5)

No obstant això, tots ells ens varen deixar una important herència, la seva arquitectura. Més concretament, una bona part del paisatge urbà actual del Maresme es deu a inversions, donacions o propostes dels qui «van fer les Amèriques». Les cases que varen edificar, moltes vegades dissenyades per ells mateixos amb grandiositat i voluntat d'ostentació, van trencar la monotonia i la pobresa constructiva que imperava a mitjan segle XIX a la comarca. Eren un cant a l'enyorança i a l'exotisme, amb les parets plenes de motius caribenys, amb relleus de terracota que al·ludien el comerç colonial, amb patis farcits de plantes tropicals, i amb canyes de bambú, magnòlies i palmeres als jardins. Avui el record dels «americanus» perdura encara en aquestes singulars edificacions, i molt especialment en les construïdes amb finalitat benèfica, costejades pels més rics, d'entre els quals destaca Josep Xifré i Casas, que va ésser el català més adinerat del seu temps (6) i que, en morir, va deixar béns per valor d'uns trenta milions de pessetes or, equivalents a uns cinc-cents milions de pessetes paper en la nostra època. (7)

Xifré Joseph + mariner

Als Setse de octubre de 1777, en las fonts baptismals de la Iglesia de Sta Maria de Arenys de mar, del Bisbat de Gerona, per mi Joseph Spasch Pbre y Vicari de dita Iglesia, es estat batejat Joseph, Pau, Joan, nat lo dia antes, fill llegitim y natural de Joan Baptista Xifré i de Margarida Casas Conjs de la pnt Vila. Avis paternos son Joseph Xifré mariner y Raymunda Horta Conjs vivents de la pnt Vila. Avis maternos son Domingo Casas forner y Maria Castelló Conjs difunts de la pnt Vila. Foren Padrins son Avi Joseph Xifré mariner, y Theresa Casas y Dalpi, tots de la pnt Vila.
Vª Joseph Spasch Pbre y Vicari

Partida de baptisme de Josep Xifré i Casas. Arxiu parroquial de l'església de Santa Maria d'Arenys de Mar. Llibre 7. Any 1777. Foli 319.

JOSEP XIFRÉ I CASAS (1777-1856)

Nascut a Arenys de Mar el 15 d'octubre de 1777, va ésser batejat, l'endemà, a l'església parroquial. La seva primera infància va transcórrer sense estretors econòmiques. El seu pare, Joan Baptista Xifré i Horta, havia arribat a tenir quatre bergantins que feien la ruta d'Amèrica, però, el 1782, la guerra amb Anglaterra li va suposar la ruïna i l'escomesa dels creditors, i va haver-se de refugiar a Cadis, on morí el 1787 (8). Des d'aleshores a Josep Xifré, per fer fortuna, només li quedava l'opció de traslladar-se a ultramar. I el 1798, quan encara no havia complert vint-i-un anys (9), s'embarca cap a L'Havana amb una carta de recomanació per al seu conciutadà Marià Carbó, propietari d'una fàbrica de baguls a la capital cubana. Així va aconseguir el seu primer treball en terres americanes i va fer de mosso de magatzem en el negoci de Marià Carbó. Ben aviat, però, va passar a regentar la indústria de curtits del seu oncle Josep Xifré i Horta, també a L'Havana. És a partir d'aquest moment quan comença a fer diners, tot i que la base de la seva fortuna procediria d'altres activitats, exportacions als Estats Units de productes caribenys (sucre, melassa, cafè, aiguardent...) i el negoci negrer. Els biògrafs de Josep Xifré, plens d'admiració pel personatge, neguen, però, aquest darrer extrem. Tot i amb això, en el cas que no hagués comerciat amb esclaus, és ben documentat que va utilitzar mà d'obra esclava, fet reconegut en les fonts consultades, no sense lloances, perquè «aunque es verdad que tenía esclavos en su fabricación de curtidos, eran muy considerados por su dueño, manteniéndolos y vistiéndolos con suma decencia. Iban uniformados con pantalón blanco, levita corta, sombrero de copa de charol, y en él una placa con el apellido Xifré.» (10)

En aquest tractament dels esclaus imperava el desig d'ostentació i l'exhibició del dret de propietat sobre les persones.

Josep Xifré, posteriorment, va intuir una millor rendibilitat del treball a base de la manumissió de la mà d'obra esclava, mitjançant un contracte de treball lleoní i de llarg termini, que hauria concedit als antics esclaus un salari, no gaire superior al cost de la pròpia manutenció, com a estímul per a un millor rendiment del treball. El benefici de l'operació seria clar per a l'antic propietari, més intensitat de treball i cap despesa d'alimentació i de vestir, tot sense perdre'n el domini. Però el seu assessor, Josep Antoni Vidal, no va entendre l'afer en termes econòmics, i li va desaconsellar, per carta, amb consideracions properes a les expressades per Aristòtil en la seva Política, tot dient «la felicidad de esta gente no consiste en la libertad y sí en tener amos como usted. De consiguiente es hacerles un bien dejarlos como están, pues ninguno es agradecido. Así, soy del parecer que siga la marcha que ha seguido hasta aquí, que tan buena ha sido y no cambiarla.» (11)

En aquest context no és d'estranyar que la fortuna de Josep Xifré anés a més. Els seus negocis als Estats Units van créixer i es va veure obligat a passar llargues temporades a Nova York. Allà, el 1818, va contraure matrimoni amb la filla del seu soci novaiorquès en «operacions de futur» Thomas Downing. Josep Xifré tenia aleshores quaranta-un anys i la seva esposa Judith en tenia disset. El 1822 va néixer el seu únic fill Joseíto i, l'any següent, va establir-se a Nova York, on va practicar també el préstec usurari. Un temps

després, el 1830, quan va entendre que podia viure de renda la resta dels seus dies, va decidir de retornar a Europa. I després d'una curta estada a Anglaterra, s'instal·là amb la seva família a París, en una luxosa casa del boulevard Montmartre. I ve sovint a Barcelona per a dedicar-se als negocis immobiliaris, que li reportarien importants beneficis, negocis als quals ja s'havia dedicat abans a Cuba i a Nova York, i posteriorment a Cadis, ciutat en la qual havia de presentar-se com a poderós, per a redimir la imatge de pobresa que hi havia deixat el seu pare abans de morir.

El 1836 va començar a construir a Barcelona, seguint l'esquema compositiu que repetiria en l'hospital d'Arenys, l'edifici d'habitatges de lloguer més famós, luxós i car de la ciutat, els «Porxos d'en Xifré» (12), que li va representar una inversió de gairebé un milió i mig de pessetes or (13) i una rendibilitat del deu per cent net (14). L'obra es va acabar el 1840 i en va ocupar dos pisos, mentre que les famílies més importants de la ciutat es disputaven l'arrendament dels restants, i es va establir definitivament a Barcelona, després d'haver-se casat a Roma, per l'església catòlica, amb Judith. En aquell moment Josep Xifré ja no simbolitzava només «l'ascensió del burgès enriquit fins al punt de poder construir el seu gran edifici, que rivalitzava amb els palaus representatius de les màximes instàncies del poder polític i econòmic del país» (15), sinó que era també un home respectable davant la mentalitat conservadora de l'època que, a més, havia legitimat la seva situació matrimonial.

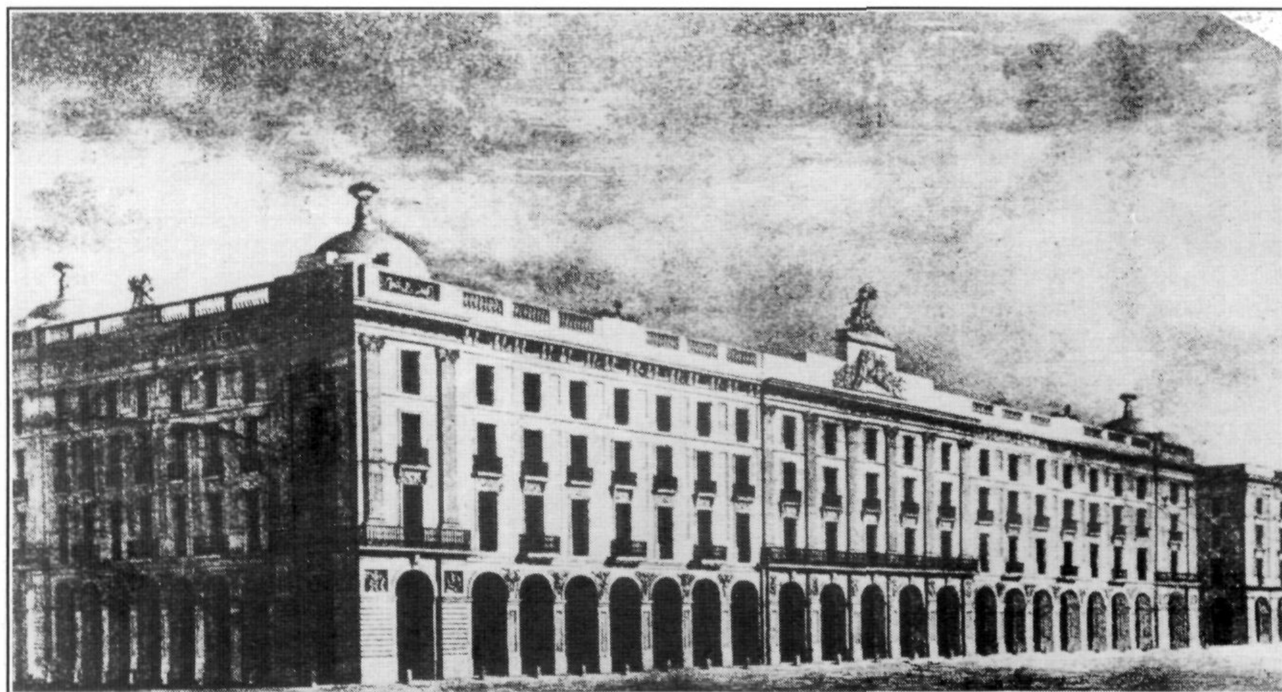
A partir de tots aquests poderosos condicionants va començar a rebre permanents mostres d'adulació i a acumular càrrecs. (16)

I anava sovint al seu poble natal, Arenys de Mar, on projectava la construcció d'un gran hospital, que donaria a la vila.

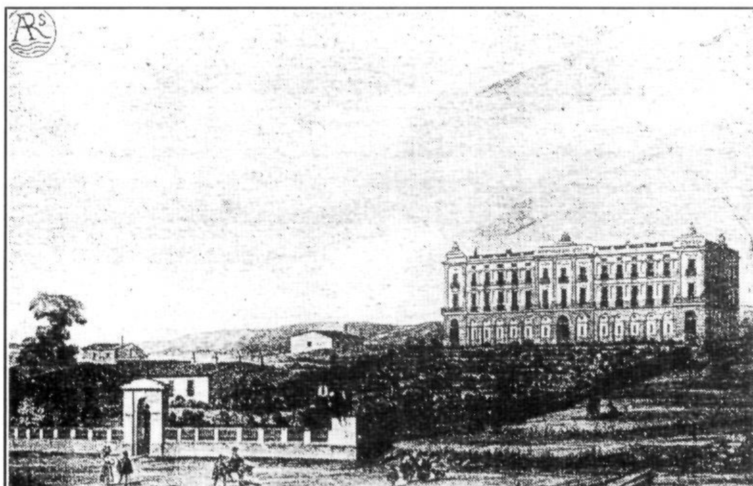
Va morir el 7 d'agost de 1856 en la seva luxosa torre d'Horta. Una setmana després es van celebrar els funerals a la catedral de Barcelona. (17)

L'HOSPITAL D'ARENYS DE MAR.

En Josep Xifré no en tenia prou d'ésser un dels homes més rics del seu temps; necessitava també que els ciutadans de la seva vila natal se n'adonessin. Els arenyencs que, sens dubte, recordaven la seva sortida cap a Amèrica, per a la qual li havien deixat diners, i els darrers anys de la vida dels seus pares, plens de deutes, havien de conèixer que havia triomfat. Des de Nova York havia ja tramès diners per a l'antic hospital i per a construir el teatre municipal, els ingressos del qual havien de destinar-se al manteniment de la institució benèfica. Però, establert a Catalunya, devia pensar que edificar i pagar un nou i grandiós hospital per al seu poble seria la millor mostra del seu èxit, que satisfaria el seu desig d'ostentació i que, a la vegada, serviria perquè les generacions futures recordessin el seu poder.

Els porxos d'en Xifré. 1840.

L'hospital Xifré d'Arenys de Mar. 1846

Així, després d'haver adquirit els primers terrenys al Molí de Dalt (5 d'octubre de 1844), completats amb noves adquisicions al Rial de sa Clavella (20 de febrer de 1845), van començar els treballs que projectà ell mateix i que va seguir molt directament. El 19 de novembre de 1844 es va col·locar la primera pedra i dos anys més tard va ésser acábat l'edifici, que va beneir el 22 d'octubre de 1848 el bisbe de Girona Florencio Llorente. Abans, però, per a donar una major publicitat al seu paper de benefactor, va fer editar litografies de l'obra, dibuixades per Lluís Rigalt i impreses als tallers parisencs de Fernique et Cie., i les va repartir als seus conciutadans. Finalment el 27 de desembre de 1849 va fer donació del conjunt, que incloïa a més uns horts per al manteniment de l'hospital i uns jardins ornamentals, al poble d'Arenys de Mar, per escritura signada davant del notari de Barcelona Joan Prats. Tres dies després hi arribaven els malalts, procedents de l'antic local del carrer de l'Església. (18)

Josep Xifré va invertir cent mil duros (19) en la construcció de l'edifici, admirat pels seus contemporanis.

Pascual Madoz, en el seu diccionari va escriure el següent «El edificio que está levantando D. José Xifré en su villa puede colocarse entre los más hermosos y mejores de España. Es de forma cuadrilonga, con cuatro frontispicios; se sostiene sobre cuarenta y cuatro arcos; tiene cuarenta y cuatro ventanas y ochenta y ocho balcones, hábilmente distribuidos entre columnas de bajo relieve, que le dan una magnificencia agradable y grata.» (20)

L'hospital va ésser construït seguint els cànons del neoclassicisme, l'estètica de la burgesia més il·lustrada, que no es va deslligar totalment de les formes de la noblesa i que va donar a les seves construccions un evident aire palatinesc. La seva concepció, a manera de palau, amb «versallescos» jardins, denota la imitació de les formes aristocràtiques que va realitzar la burgesia d'aquell temps. I l'edifici va impactar, des del primer moment. Fins i tot una crònica de l'època indica «dichosos los pobres enfermos que irán a parar al nuevo hospital, porque

Estat actual dels "Porxos d'en Xifré". Passeig d'Isabel II. Barcelona.

Estat actual de l'hospital d'Arenys de Mar

pasarán sus dolencias, y quizás muerte, no en un hospital, sino en un magnífico palacio, como el más opulento de España.» (21)

Xifré va imposar el mateix caràcter de palau neoclàssic als seus «porxos» barcelonins, atribuïts als arquitectes Josep Buxareu i Francesc Vila, tot i que ell mateix va intervenir-hi molt directament, i no es pot pas negar que els esmentats porxos són com una mena de «germà gran» de l'hospital d'Arenys. Similar planta baixa porticada, oberta en el primer cas per la seva dedicació comercial i tancada en el segon, igual estructura de cinc cossos, el central i els laterals destacats i delimitats amb pilastres adossades amb estries, properes al jònic en l'edifici barceloní i toscanes en l'arenyenc, semblant equilibri compositiu en el joc dels balcons, correguts en el centre i extrems de la planta noble, i gairebé idèntica balaustrada de remat.

En els «porxos» va disposar entre els arcs inferiors relleus de terracota, a vegades marcats amb les seves inicials, referits al transport marítim i al tràfec comercial, en la línia de les antigues ornamentacions pròpies de la noblesa, blasons heràldics o gestes aristocràtiques. Amb ells Xifré volia demostrar l'origen de la seva posició, i donaren a l'obra un to eminentment burgès.

A l'hospital d'Arenys va renunciar a tots aquests motius i va optar per rematar-lo amb figures al·lusives majoritàriament a aquelles virtuts –la Caritat, la Prudència, la Fe, les Bones Obres ... (22)– que es podien associar a la imatge que d'ell mateix volia donar. I també hi va incorporar, igual que als «porxos» o, com ja hem esmentat, als barrets dels seus esclaus, les seves inicials.

Xifré a Arenys es va auto-representar de manera diferent de com va fer-ho a Barcelona. Als «porxos», la temàtica de les decoracions escultòriques magnifica la procedència del seu poder; a l'hospital d'Arenys, en canvi, afirma els seus valors morals, i més quan l'edifici era destinat a allotjar el seu propi panteó.

En efecte, Josep Xifré va estipular que havia d'ésser enterrat a la capella de l'hospital d'Arenys. I, en conseqüència, el seu fill, que passava llargues temporades a París, va encarregar la realització del mausoleu a l'escultor francès Achille Gumery, que el va executar en marbre blanc, material que a l'època tenia connotacions de noblesa, seguint una estructura compositiva clàssica. (23)

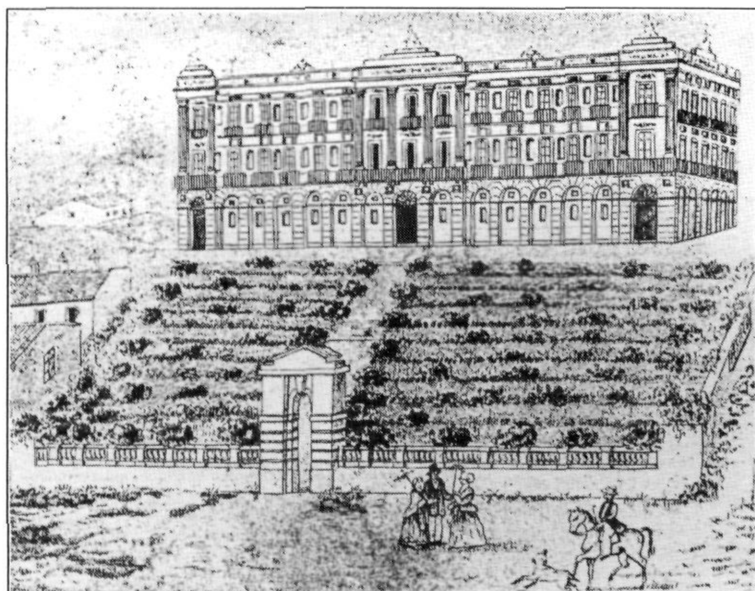
El panteó es va acabar l'any 1859. El 7 d'agost de 1861 s'hi dipositaren, amb tota solemnitat (24), les restes de Josep Xifré, que eren a Barcelona des de la seva mort, ocorreguda feia cinc anys.

Josep Xifré quedaria magnificat per sempre en l'hospital d'Arenys, dedicat successivament a diversos usos i protagonista de continuades polèmiques. En ell va perpetuar el seu triomf i la posició que va obtenir en vida. Per això l'hospital, «el Xifré», és una edificació prototípica d'aquella burgesia, enriquida a ultramar, que va necessitar de mostrar, a través d'actuacions arquitectòniques, la seva força com a grup social.

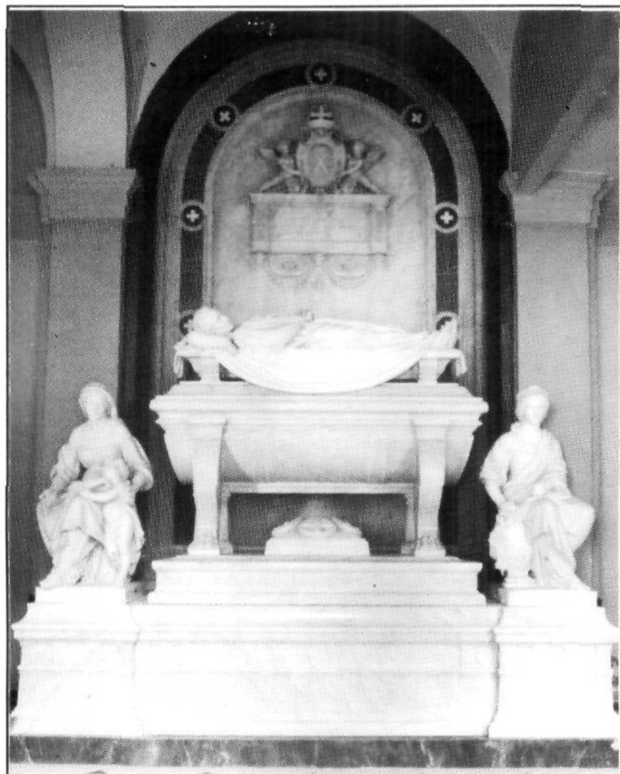
UN EDIFICI PER A LA POLÈMICA.

En «el Xifré» les càrregues descansen sobre els pilans i no sobre les parets, cosa que permet una plena llibertat a l'hora de distribuir els espais interiors i que facilita de destinar-los als més variats serveis. (25)

Des del seu inici va resultar desproporcionat per al nombre de malalts que havia d'allotjar, que no eren més de deu en el moment de la seva construcció. Per això, ja el 1858, el fill de Josep Xifré, Joseíto, va arribar a un acord amb l'Ajuntament per a establir una guarderia en la planta baixa, encomenada a les Filles de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, que també tenien cura

L'hospital Xifré.
Dibuix de Bonaventura Boix. 1858.

Panteó de Josep Xifré a la capella de l'hospital d'Arenys de Mar. A. Gumery. 1859. Al centre hi ha l'escultura jacent del difunt i als costats dos grups escultòrics: la Caritat i la Perseverança.

dels malalts, situats al primer pis. L'any 1867 aquestes monges van ésser substituïdes per les de la Presentació, que continuaren els serveis fins al 1921, quan es traslladaren al col·legi que encara avui ocupen. El 1924 el Consistori va cedir a la Diputació l'usdefruit de l'immoble, que va continuar com a hospital fins a l'any 1933, quan la Generalitat el va convertir en col·legi d'orfes. L'any següent es va transferir a la Junta de Protecció de Menors i poc temps després es va convertir en Preventori-Escola per a Tuberculosos. El 1940 retornà a l'Ajuntament, que va formalitzar un nou conveni amb la Diputació, la qual el va sub-arrendar a la Delegación Provincial del Frente de Juventudes. Extingit aquest contracte, l'any 1954 se'n formalitzà un de nou entre l'Ajuntament i la Falange, i el Frente de Juventudes va continuar ocupant l'edifici, convertit en «albergue juvenil», fins al 1977. En aquesta data, desaparegut el Frente de Juventudes, l'edifici va passar al nou Ministeri de Benestar Social, que el va dedicar a alberg internacional.

I fou aleshores quan va néixer un moviment popular amb la intenció d'aconseguir la declaració de «monument nacional» per al conjunt del Xifré, i evitar els intents especulatius d'edificar en els seus jardins. Antecedent directe havia estat la campanya «El Xifré per al poble» organitzada el 1976 per l'Assemblea Democràtica. Les mobilitzacions aconseguiren el seu objectiu i la Direcció General del Patrimoni Artístic, a la vista dels diversos informes positius (26), va declarar l'Hospital d'Arenys com a «Monument Històrico-Artístic d'interès nacional» el 15 de juny de 1978. (27)

A partir d'aquí va ésser Institut de Batxillerat i el 1987, quan aquest es va traslladar a unes noves dependències, restà novament sense utilització, centralitzant nous enfrontaments d'interessos, resolts el 1990 mitjançant un conveni entre l'Ajuntament i el Ministeri de Justícia, en virtut del qual es cedia l'edifici al Ministeri per tal d'*establir-hi els jutjats, per un període de cin*quanta anys, amb el compromís que s'hi realitzarien les obres de millora necessàries, pressupostades en més de mil milions de pessetes, i de deixar lliure l'antic immoble judicial al carrer de Santa Clara.

Els Jutjats s'instal·laren aviat al Xifré, però, pel desembre de 1992, davant de la descoberta d'una plaga de tèrmits que afectava greument l'estructura de l'edifici, van ésser desallotjats. (28)

I avui l'emblemàtic edifici, tan present en el meu record, és novament sense utilització, a l'espectativa de la seva definitiva rehabilitació.

Glòria Camarero
Universitat Carlos III. Madrid

NOTES.

1.- SELLA, A. «La herencia del tío de América», a *El Periódico de Cataluña*, Barcelona, 18 de juny de 1989; p. 33-46.

2.- Denominació que es donava a Catalunya, durant el fi de segle, a les persones que havien tornat, enriquides, d'Amèrica, conegudes aleshores com a «indianos» al nord d'Espanya.

3.- Com Miquel Biada i Bunyol (Mataró, 1789-1848), promotor del primer ferrocarril cubà, inaugurat el 1837, que, quan va retornar a la seva ciutat natal, només tenia el desig de repetir l'experiència cubana, unint amb ferrocarril Mataró i Barcelona. La seva mort, ocorreguda sis mesos abans de la inauguració del servei, va impedir-li de veure realitzat el seu somni.
Vid. GARCÍA VENERO, M. *Cien años de ferrocarril en España*.

4.- CAPILLA, A. «El retorno a Cataluña de los hijos pródigos», a *El Periódico de Cataluña*, Barcelona, 16 de setembre de 1989, p. 40.

5.- GIL, R. «Els indians», a *Quaderns de la Revista de Girona*, núm. 23. Girona, 1989.

6.- VICENS VIVES, J. i LLORENS, M. *Industrials i Polítics. Segle XIX*. Barcelona, 1980. Vol. II, p. 309-315.

7.- RAMON DE SAN PEDRO, J.M. *Don José Xifré i Casas. Industrial, naviero, comerciante, banquero y benefactor. Historia de un indiano catalán (1777-1856)*, Banco Atlántico. Barcelona-Madrid, 1956.

8.- PONS I GURI, J.M. «Josep Xifré i Casas i els seus» (I), a *Vida Parroquial*, núm. 349. Arenys de Mar, desembre de 1975; p. 8.

9.- Com que en aquell temps la majoria d'edat era als vint-i-cinc anys, va precisar l'autorització de la seva mare, qui li va atorgar el 30 d'agost de 1798 davant del notari d'Arenys de Mar, Mora i Fontanals. Vegeu PONS I GURI, J.M. *Op. cit.*

10.- CALBETÓ, F. de, *Recolecta* (1922) i MASRIERA, A. *Oliendo a brea (1923)*. Recollit per RAMON DE SAN PEDRO, J.M. *Op. cit.*, p. 52.

11.- Carta de Josep Antoni Vidal i Pascual a Josep Xifré, datada el 12 de maig de 1835. Recollida per RAMON DE SAN PEDRO, J.M. *Op. cit.*, p. 53.

12.- TRIVIÑO, R. «Restauración de los pórticos Xifré. 'Siete Puertas' cargadas de historia», a *La Vanguardia*. Barcelona, 20 de novembre de 1983.
CARANDELL, J.M. «Los 150 años de los Porxos d'en Xifré», a *La Vanguardia*. Barcelona, 12 de desembre de 1856.

13.- AINAUD, J.; GUDIOL, J. i VERRIÉ, F.P. *Catálogo monumental de España*. «La ciudad de Barcelona», Consejo Superior de Investigaciones científicas, 1947.

14.- PONS I GURI, J.M. «Josep Xifré i Casas i els seus» (II), a *Vida Parroquial*, núm. 350, Arenys de Mar, generfebrer de 1976, p. 10.

15.- FONTBONA, F. «Del neoclassicisme a la Restauració (1808-1888)», a *Història de l'Art Català*, Vol. VI. Barcelona, 1983; p. 67.

16.- PONS I GURI, J.M. «Josep Xifré i Casas i els seus» (III), a *Vida Parroquial*, núm. 351, Arenys de Mar, març de 1976; p. 9.

17.- *Diario de Barcelona*, 17 i 18 d'agost de 1856.

18.- 1849-1949. Centenario del Hospital Xifré. Programa de les festes de Sant Zenon. Ajuntament d'Arenys de Mar, 1949.

19.- BASSEGODA NONELL, J. «Un edificio que hay que proteger. El hospital Xifré de Arenys de Mar merece ser monumento nacional», a *La Vanguardia*. Barcelona, 1 de desembre de 1977.

20.- MADOZ, P. *Diccionario Geográfico, Histórico y Estadístico de España*. Entrada «Arenys de Mar». Madrid, 1850. Reedició en facsímil per Editorial Curial, Barcelona, 1985.

21.- ROVIROLA, F. "Historia del nuevo hospital de Arenys de Mar". Manuscrit inèdit (1846-1847).
Transcrit a Crònica sobre la construcció de l'hospital d'en Xifré. Arxiu Històric Fidel Fita. Circular núm. 19. Arenys de Mar, maig de 1986, p. 74.

22.- Les escultures, fetes amb terracota, igual que els gerros neoclàssics que les acompanyaven, es varen deteriorar molt aviat i es varen retirar. Avui no existeixen i només les coneixem per les descripcions de Francesc Rovirola (*Op. cit.*, p. 72).
"En el centro de la fachada principal se colocó la estátua de la Caridad; a su izquierda la de las Buenas Obras y a su derecha la de la Esperanza. El frente posterior lo centró la escultura de la Salud y las fachadas Norte y Sur las alusivas a la Prudencia y a la Fe, respectivamente."

23.- La descripció completa i detallada del mausoleu figura en el programa ja esmentat 1849-1949. Centenario de l'Hospital Xifré. També és descrit per PONS I GURI, J.M. «Josep Xifré i Casas i els seus» (IV), a *Vida Parroquial*, núm. 352. Arenys de Mar, abril de 1976, p. 9.

24.- *El Telégrafo*, 11 d'agost de 1861, i *Diario de Barcelona*, 12 d'agost de 1861.

25.- *La Rierada*. Arenys de Mar, 15 d'agost de 1977.

26.- Expediente de declaración de Monumento Histórico-Artístico a favor del núcleo de edificios y jardines del Hospital Xifré de Arenys de Mar.
MARÉS DEULOVOL, F. Informe sobre monumentos catalanes. Real Academia de Bellas Artes de San Fernando. Madrid, 1984; p. 87-89.
Informe de la Comissió de defensa del Patrimoni i Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes de Barcelona, realitzat el novembre de 1977 i lliurat a Madrid l'1 de desembre.
«La casa Xifré d'Arenys de Mar», a *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo*, núm. 126.

27.- Resolució publicada al BOE el 15 d'agost de 1978.

28.- CELDRÁN, J. «Les disputes entre institucions provoquen el col·lapse judicial», a *Repòrter*, núm. 9. Març 1993; p. 22-23.

El mataroní Antoni Cuyàs i Sampere va fer l'Amèrica, i en va retornar «ric, molt ric, condecorat, cobert d'honors i amb algunes aventures per a explicar», com indica tot seguit Emmanuel Cuyàs, descendent directe d'un dels seus hereus, nebot de la seva segona dona, Maria Sagarra i Puig.

Una part de l'herència d'Antoni Cuyàs, a partir de la marmessoria instituïda en la testamentària de Maria Sagarra, s'utilitzà per a construir una institució benèfica, el conjunt dels Salesians de Mataró, cedit, mitjançant conveni, a la Congregació Salesiana. El Museu Arxiu de Santa Maria conserva tota la documentació de la marmessoria pel fet d'ésser el rector de Santa Maria un dels marmessors anomenats. Una part d'aquesta documentació ve transcrita en aquest número dels *FULLS*.

Antoni Cuyàs i Sampere, durant el viatge de retorn, va començar a escriure les seves memòries, que continuà després.

Emmanuel Cuyàs, seguint la pauta de les memòries, i incorporant informació familiar, resumeix seguidament la vida del personatge.

ANTONI CUYÀS I SAMPERE

El dia 10 de gener de l'any 1865, Antoni Cuyàs i Sampere embarcava com a passatger al vapor anglès «Galileo» i sortia del port de Buenos Aires en direcció a Espanya. L'acompanyava la seva dona, Mariquita Blanco. Antoni Cuyàs tenia 62 anys i amb aquell viatge que el retornava a Mataró posava fi a la seva estada de trentanou anys al continent americà. Tornava ric, molt ric, condecorat, cobert d'honors i amb algunes aventures per explicar. Una part, les explica llavors mateix. Antoni Cuyàs agafa una mena de quadern de comptabilitat i aprofita els dies del viatge oceànic per escriure unes memòries. Comença l'escriptura el mateix dia 10 de gener i l'acaba quan posa el peu al port de Lisboa, un mes i uns dies després. Antoni Cuyàs no és un escriptor de primera línia, ni tenia per què serho, però en el diari demostra que coneix alguns resorts de tècnica literària, si més no de tècnica literària romàntica. Cada capítol comença i acaba amb una explicació del viatge que està fent en aquell moment, dóna notícies del temps que fa, dels vents que bufen –dels quals, com a bon navegant, en sap tots els noms–, de les estrelles que veu al cel, de la vida a bord. Entre aquestes anotacions va intercalant els records. De vegades ho fa amb un sentit molt alt de l'enjòlit; el lector va d'un capítol al següent per a seguir episodis que l'autor deixa a l'aire d'un dia per altre. El document memorialístic no conté tota la vida d'Antoni Cuyàs. El seu autor només té temps d'escriure-hi els anys de la infantesa i d'aprenentatge i de navegant corsari al servei de la República Argentina. Però altres papers que va produir un cop retirat a Mataró permeten refer-la tota.

EL JOVE ROMÀNTIC FILL DEL SEGLE.

Antoni Cuyàs havia nascut a Mataró el 23 d'octubre de 1802, probablement en una de les cases fa uns anys desaparegudes del Caminet, prop del carrer d'Argentona. El seu pare, Antoni Cuyàs i Morera, era gravador i inventor de ginys per a maquinàries tèxtils. El fill el descriu com un home bondadós, però negat per emprendre qualsevol negoci pròsper. La seva mare, Teresa Sampere, provenia d'una família benestant de navegants i mor quan Antoni Cuyàs té dotze anys. A can Cuyàs de Mataró la caixa no era gaire alegre. El pare treu el fill del col·legi quan només té catorze anys i el posa a treballar al seu costat. Primer, el noi està content; estudiar no li agrada i la feina li permet de reunir uns diners que inverteix en diversions i lectures. Però aviat es cansa del negoci patern irrisori, de la ciutat petita que és Mataró, de la situació política i social que en aquells moments viu el país, devastat encara pels efectes de la guerra del Francès i totes les incidències posteriors. Gràcies a les

Memorias sobre la vida de Antº Cuyás y Sampere y esplicacion de algunos sucesos politicos en el Rio de la Plata para la Historia

Encapçalament del manuscrit de les memòries d'Antoni Cuyàs i Sampere.

lectures de papers que arriben de França es forma en els ideals de la justícia, de la llibertat i de la igualtat i, a través dels amics i dels seus parents per línia materna, sap que més enllà de la mar gran hi ha un continent en formació, Amèrica, on es pot fer realitat la fortuna personal que aquí no té i on es poden aplicar aquells ideals altruistes que li bullen pel cap. Antoni Cuyàs és llavors, en plena joventut, el retrat exacte del jove romàntic del segle.

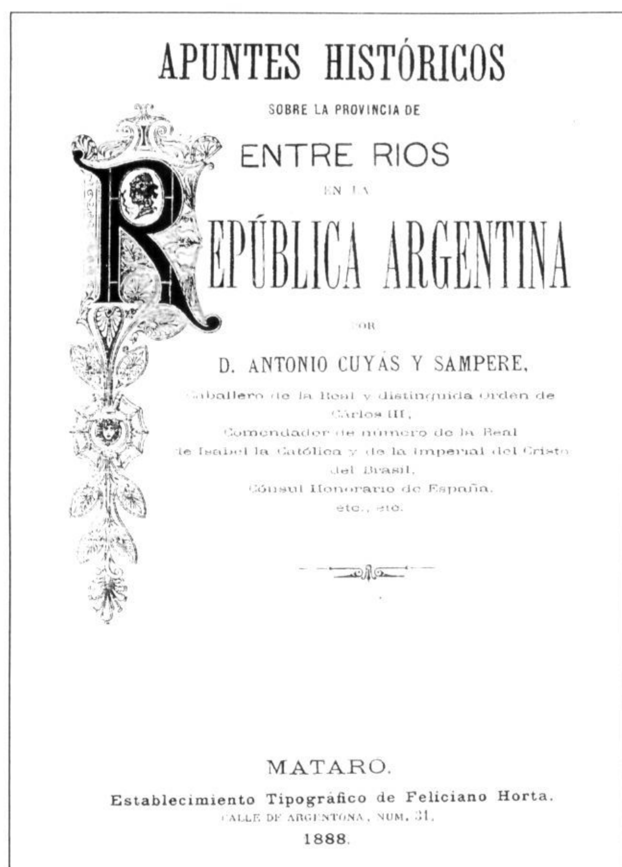
Es matricula a les escoles de Nàutica de Mataró i d'Arenys. Com diu ell mateix, el segon dia de Carnaval de 1820 es va examinar a Arenys de Mar i va rebre el nomenament d'agregat a pilot. Aquell any s'ofereix com a voluntari a l'Armada Reial i és destinat al Departament de Cartagena, on fa de telegrafista a l'Arsenal. Després, durant més d'un any navega per alguns ports del Mediterrani, Maó, Alger, Tarragona, València, Alacant... Però ell tenia el pensament a Amèrica. Demana la llicència absoluta, torna a casa, i el 1822 s'embarca com a pilotí en el berganti-goleta «Volador» que sortia del port de Barcelona cap a Puerto Rico.

Segons ell mateix explica, el primer tast de com li seria de difícil la vida en el continent americà el va tenir durant aquell primer viatge transatlàntic. A Puerto Rico és detingut, confós amb un perdulari, i més tard, a Cuba, agafa la febre groga. Quan torna, Espanya es troba en plena guerra anomenada dels Cent mil fills de Sant Lluís, que retorna el poder absolut a Ferran VII. Només travessar l'Estret, Cuyàs en nota els efectes. El viatge fins a Barcelona és accidentat, ple de perills, amb recalades a diversos ports. Barcelona està assetjada pels francesos i Cuyàs troba el seu pare que ha hagut de fugir de Mataró «per refugiar-se a l'interior». En el diari explica que «Ferran VII ocupava el tron dels seus avantpassats en tota la plenitud del seu poder però amb poca justícia i sabiduria, amb excessiva tirania i extrema reacció». Avorreix la situació política i econòmica espanyoles amb més forces que mai. Per treballar en alguna cosa fa un viatge mercant a Galícia i a Santander, però de tornada a Mataró decideix que no pot més, que el seu destí és Amèrica. I posa els ulls sobre l'Argentina, un país que, segons les revistes que llegeix, té la virtut de ser una república democràtica i pròspera, que invita «tots els liberals del món» a establir-s'hi.

L'ANADA A L'ARGENTINA.

Com que era impossible embarcar cap a l'antiga colònia espanyola des d'un port del país, Cuyàs viatja a Gibraltar. Ho fa el 1825 amb els seus instruments de nàutica i seixanta duros com a tot capital. A Gibraltar, mentre espera embarcar, coneix un home, català de Manresa, que sense sospitar-ho cap dels dos, marcarà decisivament la seva vida. Es deia Joaquim Marcet. Havia estat a Buenos Aires, on havia deixat un germà més petit, Jaume Marcet. Cuyàs li demana notícies de l'Argentina. Es fan amics i Marcet li diu que no deixi de visitar el seu germà si algun cop arriba a la capital d'aquell país. Serà aquesta visita, que efectivament es produirà, la que iniciarà les pàgines més tràgiques del futur personal, íntim, d'Antoni Cuyàs.

El 23 de desembre de 1825, a les quatre de la tarda, va salpar del port de Gibraltar el bergantí «Trafalgar» en direcció a Montevideo. Antoni Cuyàs anava a bord amb l'esperança de passar a Buenos Aires un cop allí. Montevideo, ciutat cobejada pels argentins i els brasilers, era en aquell moment una plaça assetjada. Cuyàs hi desembarca, hi passa uns dies i al final, amb uns companys, fa a cavall un llarg viatge que l'ha d'acostar a Buenos Aires. Pel camí, a la ciutat de Canelones, troba «un paisà de Mataró», Joaquim Salas, que l'allotja a casa seva i l'ajuda a guarir-se d'una ferida al peu que li ha ocasionat una caiguda del seu cavall. Sortejant tropes brasileres, fent viat-

APUNTES HISTÓRICOS

SOBRE LA PROVINCIA DE

ENTRE RIOS

EN LA

REPÚBLICA ARGENTINA

POR

D. ANTONIO CUYÁS Y SAMPERE,

Caballero de la Real y distinguida Orden de Cárlos III,
Comendador de número de la Real
de Isabel la Católica y de la Imperial del Cristo del Brasil,
Cónsul Honorario de España,
etc., etc.

MATARO.

Establecimiento Tipográfico de Feliciano Horta.

CALLE DE ARGENTONA, NUM. 31.

1888.

Portada del llibre Apuntes históricos de la provincia de Entre Ríos de la República Argentina, editat a Mataró l'any 1888, en la impremta Horta.

ges amb barca, amb carretes i a peu, al final Antoni Cuyàs Sampere i els seus companys arriben a la contemplació lluminosa del Rio de la Plata. «No sé com explicar la impressió d'aquella matinada fascinadora. No sé si un conjunt de circumstàncies reunides per casualitat li comunicaven tant d'esplendor, o si la meva fantasia predisposava a veure-la més brillant que no era realment. La veritat és que mai no s'ha apartat de la meva memòria i sempre me n'he recordat agradablement i amb veneració».

Tres dies després de la seva arribada, i quan ja ha anat a fer una visita de cortesia a Jaume Marcet, amb una carta de presentació que li havia donat a Gibraltar el seu germà Joaquim, Cuyàs va trobar pels carrers de Buenos Aires un dels companys que havien fet el viatge amb ell fins a la ciutat. Aquest company li proposa d'acceptar, com ell ja ha fet, una plaça en el bergantí-goleta corsari «General Lavalleja». Cuyàs s'ho rumia un temps i al final accepta. Aquí comença l'activitat de l'Antoni Cuyàs i Sampere com a corsari. Una activitat curta, d'una mica més d'un any, però que li serà suficient per aplegar una gran fortuna.

Diu Cuyàs: «El 'Lavalleja' era una nau de bon caminar, muntava vuit peces de canó, portava vint soldats negres, trets de les presons brasileres, dos caporals, un sergent i l'oficial que els manava, tots uniformats, i ben disciplinats. La subordinació i l'ordre eren perfectes. La menor falta era castigada amb assots, amb un rigor excessiu. Els altres oficials vestíem uniforme i distincions de grau. La taula era ben servida i el rebost perfectament proveït».

VIDA DE CORSARI.

Amb el «Lavalleja» i altres vaixells corsaris que el seguien, Cuyàs i els seus companys es van dedicar durant un temps a abordar i assaltar totes les embarcacions brasileres que se'ls posaven a tret. Quan n'apresaven una, la duien a port argentí i es quedaven tota la càrrega que portava.

Després de tres mesos de fer de corsari –amb naufragi del «Lavalleja» inclòs, i amb un duel amb arma de foc, del qual ell serà padrí, que acaba amb la vida d'un dels seus amics a bord–, Antoni Cuyàs, que ja té diners per a mantenir-se, torna a Buenos Aires. Visita Marcet i nota en ell i en la seva dona una estranya insistència a afalagar-lo. Volen que visqui amb ells un temps. A la casa hi ha una jove de 16 anys, «humil, modesta, càndida i religiosa» que la dona de Marcet presenta com una cosina seva. Es diu Mariquita Blanco. La convivència sota el mateix sostre, i les argúcies de la senyora Marcet perquè la parella de joves es trobi, i parli, i jugui als naips, fa que Cuyàs descobreixi que s'està enamorant de la jove Mariquita. «Vaig concebre per primera vegada l'esperança que aquell cor pur, innocent, angelical, podria arribar a omplir abastament de felicitat la meva vida». Però immediatament Cuyàs, que escriu això molts anys després, afegeix: «Més, ai! Que errat anava! La seva constitució orgànica contenia un germen inguarible de demència, heretat dels seus pares...» Més endavant afegeix «tan de bo el cel hagués volgut que no l'hagués vista més: la pitjor de les dones hauria estat millor que ella».

Cuyàs s'acabarà casant amb la jove Mariquita Blanco, però abans passa una nova temporada d'activitat corsària. Primer ho fa amb una balenera. Aborden vaixells, sempre en nom del govern de la República Argentina, i de mica en mica Antoni Cuyàs es va fent un prestigi d'excel.lent navegant. Amb aquesta fama i amb els diners que amuntega es decideix de plantar pel seu compte. Es fa construir un vaixell de cent peus de quilla, amb aparell de goleta de

dues gàbies. El bateja amb el nom de «Rayo Argentino» i amb ell, i el personal que contracta, Cuyàs passa els mesos més intensos dedicats al cors. Puja per la costa brasilera, arribant fins a Rio de Janeiro, amb les ordres expresses de dirigir cap a l'Argentina tots els vaixells del país enemic que trobés, i de destruir els que s'hi resistissin. Ho fa. «La goleta Rayo Argentino semblava el mercat de l'abundor a causa de les captures fetes, tal era la quantitat de tota mena de fruites, verdures, ocells, vins, bescuits i animals; res no hi faltava; distribuït equitativament, la taula de la tripulació era una festa». Amb 25 anys, el seu nom és dit amb temor als ports i als vaixells brasilers i amb admiració a l'Argentina. Diu «difícilment havia de trobar el govern argentí una persona més lleial que jo al seu servei». De vegades defalleix davant el mal que fa a altri, però tot i així no se "separava ni una coma" de les seves «disposicions». A base d'heure-se-les amb una tripulació formada per gent poc recomanable, Cuyàs no dubta, quan cal, d'usar els assots per a mantenir la disciplina a bord.

NIT DE BODES AMB LA JOVE MARIQUITA BLANCO.

Cuyàs torna a Buenos Aires i l'interès de la família Marcet per casar-lo amb la jove Mariquita Blanco continua. Ell nota que les maniobres del matrimoni i de la mare de la noia són estranyes, nota que la noia té una conversa limitada i un caràcter inestable, però per no fer un tort als seus benefactors i perquè n'està de debò enamorat, accedeix a la boda. Quan la cerimònia era a punt, va sorgir una dificultat, que seria preludi de totes les posteriors, i de la qual Antoni Cuyàs no en va saber res fins al moment en què tot ja era inevitable. La jove, als 12 anys, havia fet vot de castedat. Li semblava per tant que no es podia pas casar, i així ho comunica a la seva mare. Cridat el confessor, aquest dictamina que el vot no és de compliment obligat, perquè no s'havia fet de manera solemne. Ella, però, no es va donar per satisfeta. Es va haver de recórrer al bisbat, que va fer el mateix dictamen. Però Mariquita Blanco no se'n convencia. El seu oncle, Mateo Blanco, era un prevere, literalment dement, que

Retrat d'Antoni Cuyàs i Sampere.
Propietat de la família Cuyàs i Duran.
Fotografia Miquel Sala, MASMM.

Retrat de la Sra. Mariquita Blanco.
Propietat de la família Cuyàs i Duran.
Fotografia Miquel Sala, MASMM.

vivia en la monomania de la contínua penitència. Ell és qui havia extret de la seva neboda el jurament de virginitat eterna i és ell qui va oficiar la boda. La cerimònia es va celebrar de matinada a l'església de Montserrat de Buenos Aires. «Jo estava absort, donat a una trista meditació: em veia voltat d'aquell sacerdot dement, d'una sogra fanàtica i nul·la, d'un cunyat i padrí sense cor i una dona que, tretes les esperances de poder reformar, era igual que els altres». Camí de casa, el jove corsari va arrencar a plorar. A la nit «la núvia estigué summament tendra, extremadament amant i afectuosa, però de cap manera disposada a perdre la virginitat». Antoni Cuyàs, mig nu, se cenyí el cinturó amb la beina i amb el sabre a la mà sortí de l'habitació nupcial i anà a despertar la sogra i l'oncle boig. Atemorits pel cop de geni, la dona i el capellà es van presentar davant la noia «per aplanar les dificultats amb una santa plàtica». Mariquita Blanco no va fer mai net. És la dona que, dement del tot, acompanya Antoni Cuyàs en el seu viatge de retorn a Espanya.

VIDA DE NEGOCIANT I DE POLÍTIC.

Sense haver arribat a la trentena, Antoni Cuyàs era prou ric per retirar-se de la vida de la navegació. Amb la seva dona, marxa a la província d'Entre Ríos on munta una bòbila que dóna feina a gairebé quaranta treballadors. En aquell moment, la República Argentina està governada des de Buenos Aires pel terrible dictador Juan Manuel Rosas, que és cosí de Mariquita Blanco. La província d'Entre Ríos és un desori. L'habiten bandolers, la inseguretat hi és extrema. Els governadors que hi van passant, si no són corruptes, volen imposar l'ordre a base de sang i foc. De mica en mica, les conviccions liberals i democràtiques de Cuyàs, els seus ideals de joventut, s'esberlen. La República Argentina no és gaire diferent a la monarquia absolutista que ell ha viscut de més jove a Espanya. Ell explica que un dia de 1845 va aparèixer a la ciutat de Gualeguay, on vivia, el futur unificador de la nació italiana, Giuseppe Garibaldi, que havia estat confinat a Entre Ríos. Cuyàs i altres propietaris locals l'allotgen a les seves cases. Es fan amics i Cuyàs li fa unes reflexions sobre la diferència entre l'ideal democràtic i la realitat, i l'aconsella de deixar la revolució i dedicar-se a la vida familiar.

Tot i això, Cuyàs fa un esforç per lluitar per les llibertats del seu país d'adopció, sense deixar de banda els interessos econòmics que en aquell moment l'ocupen. A Entre Ríos fa amistat amb un dels seus governadors, el general Justo José de Urquiza. És un home rude, ignorant, sanguinari. Cuyàs li parla, li exposa com és d'insostenible la situació política del país i en particular la d'Entre Ríos, que està a mercè del centralisme i el monopoli comercial de Buenos Aires. Finalment toca d'Urquiza la fibra de l'ambició i el governador es convenç de ser l'home destinat a enderrocar Rosas. Antoni Cuyàs, pels seus negocis, tenia via lliure per viatjar a Montevideo, a l'Uruguai. Sense aixecar sospites i a base d'una frenètica activitat diplomàtica, aconsegueix en aquella ciutat que Brasil i l'Uruguai uneixin una part dels seus exèrcits per enderrocar el general Juan Manuel Rosas. L'avanç sobre Buenos Aires es produeix l'any 1851. L'exèrcit és comanat per Urquiza. Tots pensaven topar amb una gran resistència, però es troben que les tropes de Rosas són del tot ineficaces, i són vençudes a la batalla de Monte Caseros. Rosas, disfressat, es refugia a l'ambaixada anglesa i d'allí passa a la Gran Bretanya, on va morir molts anys després. Urquiza és el nou home fort de l'Argentina i Cuyàs veu en ell l'esperança de les llibertats i la justícia. Li fa feina política i diplomàtica. Intervé en la Constitució de 1853 i escriu al govern espanyol perquè estableixi amb la República Argentina unes relacions polítiques que s'han trencat des que el país es va fer independent. Espanya no creu oportú, de moment, enviar un ambaixador a Buenos Aires, però nomena Antoni Cuyàs, que mai no ha cedit la ciutadania espanyola, cònsol honorari. Urquiza, com els seus antecedents feien previsible, resulta ser un altre dictador, però és cert també que amb ell, i amb la fi de Rosas, comença la història de l'Argentina contemporània, acostada a una república constitucional i de dret. Els mèrits d'Antoni Cuyàs en aquest episodi són reconeguts pel govern argentí i per l'antiga metròpoli, i és a partir d'ara quan rep d'una banda i l'altra els honors i les condecoracions, cavaller de l'ordre de Carles III, comendador de número de la Real d'Isabel la Catòlica i de la Imperial del Crist del Brasil, cònsol general de la Província d'Entre-Ríos a l'Uruguai, vice-cònsol d'Espanya a Gualeguay i dels ports del Paranà...

RETORN A MATARÓ.

Antoni Cuyàs es retira de nou a Entre Ríos, a l'«estancia» del Cle, a Gualeguay, on es dedica a negocis relacionats amb la ramaderia, el comerç i la indústria. Té propietats a aquella província i al port de Montevideo. Per fi, l'any 1865 amb el qual hem començat aquesta història, decideix de tornar a Espanya. Alguns negocis se'ls ven i d'altres els deixa en mans del seu germà Josep.

Retrat d'Antoni Cuyàs i Sampere.
Propietat de la família Cuyàs i Duran.
Fotografia Miquel Sala, MASMM.

L'any 1887 mor Mariquita Blanco a la casa de la Rambla. L'any següent Antoni Cuyàs, que té 86 anys, es casa amb Maria Sagarra i Puig, una dona de 50 anys, filla d'un cèlebre armador vilassarenc. Cuyàs, mig cec, li dicta el llibre *Apuntes históricos de la provincia d'Entre Ríos*, que publicarà la impremta Horta de Mataró, i que conté la segona part de les seves memòries i un perfil de la història de la República Argentina que ell ha conegut, en alguns dels episodis de la qual ell ha protagonitzat un paper.

Cuyàs no ha tingut fills, però es dóna la casualitat que una germana de la seva nova dona, que es diu Ernestina Sagarra, està casada amb un home, enginyer de ferrocarrils, que també es diu Cuyàs de cognom. Ernestina Sagarra enviuda i Antoni Cuyàs decideix traspassar una part de la seva herència al fill d'aquesta, que exactament tindria els cognoms que hauria dut un fill que hagués tingut amb la seva segona dona, Manuel Cuyàs i Sagarra.

Antoni Cuyàs i Sampere mor a Mataró el dia dels Innocents de 1890, als 88 anys. Abans, ha comprat un terreny als afores de Mataró, al Molí de Vent, en direcció a Argentona, per aixecar-hi un establiment de beneficència. Serà la seva vídua, Maria Sagarra qui, a través de la marmessoria instituïda en la seva testamentària,

Quan desembarca del «Galileo» a Lisboa, deixa la seva esposa, Mariquita Blanco, en mans d'una dona que la cuidi i ell inicia un viatge per mitja Europa. Visita Madrid, Barcelona, el País Basc, Roma, París, Londres. Torna a Lisboa, recull la dona i arriba a Mataró «sense amics ni parents». Compra dues cases de cós veïnes a la Rambla. Les uneix i en fa la seva residència. Compra també cases a Vilassar de Mar i el mas Orriols d'Agell. Antoni Cuyàs és un home desencisat, que es tanca a casa seva sense voler saber res de la vida pública. Alguna gent de Mataró el crida a participar en política. Ell se'ls treu de sobre havent-los fet abans una prèdica sobre els perills del liberalisme.

Sala de can Cuyàs, a la Rambla.
Fotografia de Ramon Manent.
Extreta de l'estudi Mataró sota teulada, d'Emmanuel Cuyàs i Ramon Manent.

decidirà el destí d'aquests terrenys i de l'edifici començat a construir, que els marmessors enllestiran. Possiblement pressionada per Don Joan Bosco en persona o pels seus emissaris, serà cedit l'establiment a la Congregació Salesiana. Sembla que ho va fer mig a contracor, ja que les clàusules testamentàries i les del document de cessió ho traslluеixen.

LA LLEGENDA.

Des de l'arribada d'Antoni Cuyàs a Mataró i fins molt després de mort, els seus conciutadans van cobrir-lo de trets llegendaris del tot fantasiosos. En comptes de corsari, li van dir pirata, i es va fer córrer la veu que havia traficat amb negres. Si bé és cert que entre corsari i pirata no hi ha unes diferències substancials (per resumir, un corsari és un pirata «legal», que «treballa» en nom d'un govern), és fals que fos un negrer. Antoni Cuyàs va servir la República Argentina quan el país feia temps que havia abolit l'esclavitud.

Ell mateix, en el seu diari, s'esgarrifa un dia que descobreix negres destinats a la venda dins la bodega d'un vaixell brasiler que ha abordat. El descobriment, fet quan Cuyàs era encara un jove idealista, que creia en la llibertat i en la igualtat, i escrit quan ja és un vell reaccionari, li suggereix unes reflexions gens amables sobre la condició humana.

És curiós, per aquest motiu, que el programa de mà de l'exposició que es va fer fa uns anys a Mataró amb el nom de «L'aventura americana del Maresme» presentés Antoni Cuyàs com a negrer. Però encara ho és molt més que, basantse en aquell simple programa, hagin caigut en el mateix error els que han organitzat una exposició a les Drassanes de Barcelona que porta per títol «Catalunya i ultramar». Allí, Antoni Cuyàs ocupa l'apartat intitulat «traficants amb carn humana» sense aportar cap prova de les activitats que se li atribueixen. Els comissaris, un mataroní entre ells, han volgut donar a l'exposició un aire enormement científic, de cosa definitiva. Tot i així, com m'han reconegut personalment, d'Antoni Cuyàs no en sabien gairebé res, no n'havien llegit ni les memòries manuscrites –que jo he posat a la seva disposició, sense observar cap interès per part seva– ni el llibre *Apuntes históricos de la provincia d'Entre Rios*, ni la bibliografia que sobre diversos aspectes de la seva personalitat han escrit els historiadors argentins i catalans. I si havent llegit tots aquests documents els comissaris historiadors no s'haguessin mogut de les seves conclusions, de totes maneres haurien sabut que Antoni Cuyàs Sampere, que va viure 88 anys i que, d'aquests, només en va dedicar un i mig al cors, no pot quedar reduït a un sol epítet, ni a un sol apartat, ja que va tenir una activitat política, econòmica, diplomàtica, memorialística i benèfica que també hauria quedat bé de fer ressaltar en una exposició de tanta envergadura.

Emmanuel Cuyàs

BIBLIOGRAFIA.

CUYÀS Y SAMPERE, ANTONIO. "Memorias sobre la vida de Antonio Cuyàs y Sampere y explicación de algunos sucesos políticos en el Río de la Plata para la Historia". Manuscrit propietat de la família Cuyàs de Mataró.

Ramon Puig i Roig en va fer una traducció al català, amb el nom d'*Antoni Cuyàs Sampere, un corsari mataroní al servei de la República Argentina*, que va editar el Col.legi d'Advocats de Mataró l'any 1994. No és una traducció completa –l'autor en va suprimir les observacions de Cuyàs sobre la vida a bord del vaixell que porta Cuyàs de l'Argentina a Espanya, per fer-lo més llegible i amè– i conté notes que expliquen les circumstàncies històriques i el significat d'algunes paraules marineres. Els fragments de les memòries citats en aquest article són reproduïts d'aquesta traducció.

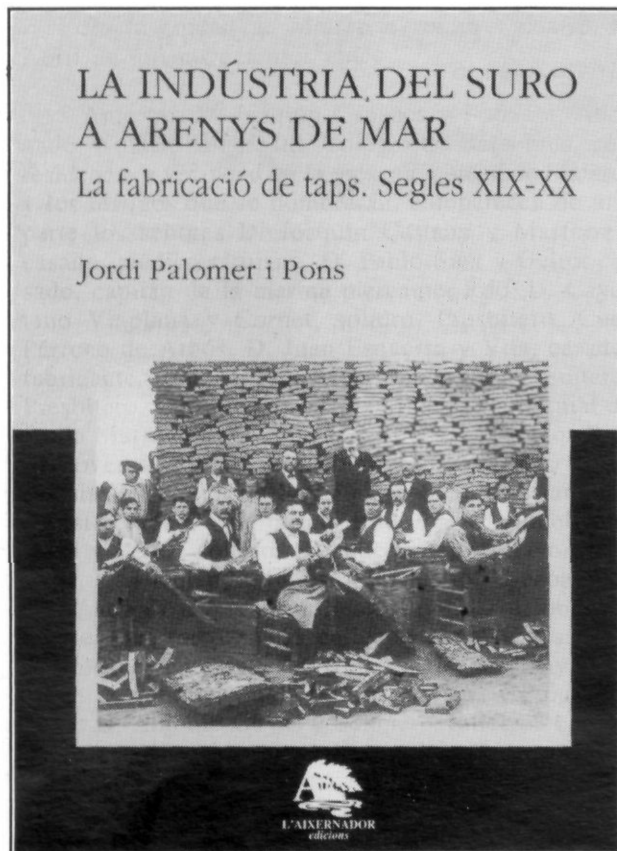
CUYÀS Y SAMPERE, ANTONIO. *Apuntes históricos de la provincia de Entre Ríos de la República Argentina*. Mataró, Establecimiento Tipográfico de Feliciano Horta, 1888, 398 pàgines.

SALAS I OLIVERAS, RAMON. *Presència mataronina al Río de la Plata a les darreries del segle XVIII i primera meitat del XIX*. Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró 1977.

«Apuntes biográficos del M.I. Sr. D. Antonio Cuyás y Sampere», a *El Semanario de Mataró*, 21 i 28 de febrer i 21 de març de 1891.

BOSCH, BEATRIZ. *Urquiza y su tiempo*. Editorial Universitaria de Buenos Aires, 1980.

RECURSOS

PALOMER I PONS, Jordi

LA INDÚSTRIA DEL SURO A ARENYS DE MAR. LA FABRICACIÓ DE TAPS. SEGLES XIX-XX (Argentona 1996).

Heus ací un treball que té la virtut de transportar-nos a un món desconegut per a molta gent, com era els dels obradors de tapers tan clàssics a moltes poblacions del Baix Empordà i la Selva.

Aquesta ocupació que ja arrencava del segle XVIII, va esdevenir al següent i encara fins ben entrat el present una activitat econòmica i laboral molt estimable a algunes poblacions catalanes, com és el cas d'Arenys de Mar, que l'autor de la monografia estudia amb tot gènere de detall.

Palomer després d'una introducció sobre les generalitats del món del suro i les sureres, de la seva abundància a l'Alt i Baix Empordà i a la Selva, continua exposant com s'hi treballava, des que es treia el suro de l'alzina surera, i es feia bullir dintre de grans peroles per a deixar-lo en condicions per a la seva manipulació, fins a les operacions de llescar-lo i carrar-lo. Explica la destinació que es donava a les diferents qualitats del suro: el suro «pelegrí», és a dir, la crosta, anava a fer serrill o per a taps per a bótes i gerres. Les peces de bon suro, en canvi, eren reservades per a l'elaboració de taps dels anomenats del «15» i del «18», usats sobretot per a les ampolles de licors i vins, i del «24» o «trefins» per a les ampolles de cava.

A la monografia també es dóna una explicació sobre els estris i les eines que s'empraven en el treball del suro: caldera, rascleta, ganivets de llescar, de carrar o d'arrodonir, catres de comptar, etc., tota una terminologia pròpia de l'activitat surera, cada vegada caient més en l'oblit.

El treball se centra amb preferència a la fabricació de taps a Arenys de Mar, sobre els obradors que hi havia al segle passat i al present, a partir d'una recerca documental, però també hi trobarem dades més generals sobre la indústria surera catalana, sobre els problemes que l'afectaren en distints períodes, singularment als anys 1879-1880 i els 1907-1909.

Il·lustren el treball unes fotografies d'obradors tapers arenyencs, amb el personal feinejant, al costat de llurs patrons, que són unes imatges prou vives i evocadores de la indústria artesana del suro abans que fos «tocada» per la mecanització.

Una bona aportació, doncs, que fa Jordi Palomer per al coneixement històric del capítol de les activitats econòmiques i artesanes a la nostra comarca, més concretament del sector Maresme Nord, com en diuen alguns, o sector baix de la Selva, com prefereix anomenar-lo l'autor.

J. Ll.

RIBAS I BERTRAN, Marià.

RECONSTRUCCIÓ DE POBLET DE 1930 A 1936.

Edició de l'autor (Mataró, 1996).

Cridat pel Sr. Eduard Toda, Marià Ribas i Bertran anà a treballar a Poblet l'any 1930, amb l'encàrrec de fer una visió gràfica de tots els edificis d'aquell conjunt monàstic tal com era l'any 1830, o sigui cinc anys abans de l'exclaustració.

El Patronat de Poblet, constituït el mateix any 1930, havia començat les tasques de restauració i precisava de tenir documentació gràfica de tot el conjunt, ja que, en aquell moment, la pràctica totalitat dels edificis de l'abadia, feta excepció de l'església, del claustre Major i les dependències annexes, i del palau del rei Martí, eren en molt mal estat de conservació i plens de runa.

I Marià Ribas va aixecar els plànols i les perspectives necessaris per a poder fer els projectes de restauració i, a més, va participar activament en els treballs de rehabilitació i reconstrucció dels edificis.

Les làmines que aleshores dibuixà van ésser publicades l'any 1935 en una edició de bibliòfil, promoguda pel mataroní Antoni Marfà, impresa en la seva Impremta Minerva.

Ara, passats més de seixanta anys, ens explica els seus records d'aquella època, que completen les làmines ja publicades, també reproduïdes en part en el llibre que comentem.

Marià Ribas, de mica en mica, ens fa entrar al recinte de Poblet, ens fa recórrer el circuit de la muralla, i també progressivament, poc a poc, ens fa penetrar en tots i cada un dels edificis per a conèixer el seu estat i assistir amb ell a la seva restauració.

És d'agrair aquest nou estudi de Marià Ribas, resum d'uns records viscuts en anys de joventut. I un desig final, que pugui continuar treballant durant molts anys.

M.S.

DOCUMENTACIÓ

TESTAMENT D'ANTONI MARTÍ CABANELLAS I CASANOVAS (12 de desembre de 1866)

MASMM. Documentació Marmessoria Cabanellas

El Sr. Antonio Martín Cabanellas y Casanovas, médico cirujano, vecino de la ciudad de Barcelona, en 12 de diciembre del año 1866 entregó un testamento cerrado al Notario D. Desiderio Recoder y Lladó, que fué abierto dicho testamento por el Juzgado de Primera Instancia de la ciudad de Mataró el 12 de Enero del siguiente año 1867, y protocolizado por el citado Notario D. Desiderio Recoder el día 16 de los mismos mes y año.

Dice en dicho testamento.

En el nombre de Dios todo poderoso. Sea notario que yo D. Antonio Cabanellas Casanovas, soltero, natural de Bañolas, hijo de Antonio Cabanellas, también natural de Bañolas, y de Magdalena Casanovas, que lo era de Monella (en Francia), hallándome en la plenitud de mis facultades intelectuales, si bien que con una afección de la que puedo morir, creyendo y confesando cuanto nos manda la Iglesia Católica, otorgo y ordeno mi testamento en la forma siguiente.

1º Encomiendo mi alma a Dios rogándole que después de mi muerte la reciba en su Santa Gloria.

Item: Lego las mandas pías forzosas que deban cumplirse el día de mi muerte.

Item: Es mi voluntad ser enterrado en el cementerio de la Parroquia donde acaezca mi muerte, en una sepultura decente pero humilde, y que así mismo sea humilde mi entierro, sin ninguna de aquellas pompas que acostumbra la vanidad humana, pero mando que se celebre en sufragio de mi alma un oficio sencillo y se me hagan rezar 500 misas de limosna, diez valen cada una, por los sacerdotes más necesitados de la comarca de Bañolas encargando la distribución de ellas al Sr. Cura Párroco de Porqueras, Rvdo. M. Congost.

Item: Lego quinientos duros a cada una de mis primas hermanas Teresa y María Casanovas y Riera.

Item: Lego otros 500 duros a cada una de las otras mis primas María Teresa y Rosa Alsina.

Item: Lego a la Señora Juana Illana natural de Hueros, cerca de Alcalá de Henares, en cuya última población reside en compañía de su hermana Paca, la cantidad de diez pesos mensuales para mientras viva.

Item: Lego a Antonia Masoliver, natural de Bañolas, hija de Agustín y de Rosa N. que vive también en Bañolas en compañía de sus padres, la cantidad de diez y seis duros mensuales, para durante en vida.

Item: Lego al moreno libre Domingo Peralta y Peralta, natural de Santiago de Cuba, hijo de José María y de Concepción, la manutención, calzado y vestido, y demás a la vida humana necesario, tanto en sanidad, como en enfermedad, y también lo conveniente para la carrera de maquinista, que fuera mi voluntad emprendiera y sino para aquella que sea de su gusto emprender y seguir; y en el caso de que el prenombrado moreno desee volver a la Isla de Cuba, cuando haya concluido la carrera de maquinista u aquella otra que hubiere emprendido, quiero que se le satisfaga el pasage y se le haga entrega de cien duros a su voluntad en el acto de saltar en tierra en el puerto de dicha población.

Item: Lego a cada una de mis hermanas Mariana, viuda de D. Lázaro Casamitjana, y Dolores casada con D. Mariano Andreu, la cantidad de cien duros como un recuerdo cariñoso; y para el caso de que la Mariana se separe, por cualquier motivo, de la compañía de nuestra común hermana Dolores, con la que vive, le lego la cantidad de un duro diario, y, asimismo, lego otro duro diario a la dicha Dolores, otra hermana mía, para siempre que viniese el caso, que es de esperar, que no recibiere de su marido o hijos lo necesario a su vida.

Item: Lego a cada uno de mis sobrinos, hijos de mi hermana Dolores, la cantidad de cien pesos como recuerdo también de cariño y no les lego más porque ya heredarán de sus padres lo bastante para vivir con holgura.

Item: Para asegurar el cumplimiento de los otros legados eventuales hechos a mis referidas hermanas Mariana y Dolores y los otorgados a la Sra. Juana Illana, Antonia Masoliver, y al nombrado moreno, quiero que los albaceas que luego nombraré realicen todos mis bienes y con ellos adquieran una o unas fincas, cuyos productos sobrantes, después de cumplidos otros legados, o mientras éstos no tengan que cumplirse, se invertirán en beneficio de los pobres, en el modo con que voy a instituirlos.

De todos mis bienes, consistentes en once mil y pico de duros, que tengo en poder de dicha mi hermana Dolores, un mil pesos en casa los Sres. hijos de Taulnia, en Barcelona, un pagaré de cerca nueve mil pesos, fechado en Santiago de Cuba, firmado por los Sres. Ferret Vidal y Compañía, y garantizado por D. Alejo Busquets y Compañía, el cual gana el cinco por ciento mensual desde el día de su vencimiento, tres mil pesos juntos en la Sucursal de la Caja General de

Els edificis de la fundació Cabanellas. El portal d'entrada és pel camí del Cementiri (1905?). Postal col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Depósitos, otro pagaré de dos mil pesos de Dª Antonia Pujalte de Torrijos, vecina de Madrid, que vence en todo el mes de Enero próximo, y se halla en poder de mi apoderado en Madrid D. Robustiano Boada, que vive Calle de Atocha 38, 3° el cual debe dar cuenta de otras cantidades más, un crédito contra el Exmo. Sr. Joaquín de Isern, el cual consta por escritura pública, otro pagaré de cuatrocientos pesos de D. Francisco Pardo fabricante de sombreros, vecino de Barcelona, otro de sesenta pesos del Señor Salvador Anglada, sastre en Bañolas; noventa y ocho acciones de Obras públicas, que tiene mi citado apoderado en Madrid, Sr. Boada, y cuyos dividendos cobra por mí; un ciento obligaciones del ferro-carril de Barcelona a Zaragoza, veinte y cinco de Martorell, y otras que sabe mi hermana Dolores; una casa en Santiago de Cuba, cinco acciones del ferro-carril del cobre y otros créditos, de los cuales cuida el licenciado D. Pedro Celestino Salcedo, mi apoderado, y de todos los demás tanto muebles, como inmuebles, que tenga y pueda tener, instituyo por mis herederos a los verdaderamente pobres que sean vecinos de esta ciudad de Mataró en el día de mi muerte, cuya clarificación deja a la discreción y buen juicio de los albaceas que voy a nombrar.

Nombro en tales herederos universales, para el cumplimiento de esta mi voluntad, a mis dichas hermanas María Ana y Dolores, y a mis amigos desde la infancia D. Pelegrín Ferrer, consocio del Colegio de Valldemía, y D. José Saurí, abogado, vecinos todos de esta ciudad para que juntos lleven a cabo la realización, inversión y destino de mis bienes en el modo aquí ordenado; y en el caso de que alguno o algunos de ellos, por fallecimiento o ausencias, no pudiere cumplir con esta mi disposición testamentaria, instituyo a todos y a cada uno de ellos, al Sacerdote que se hallase entonces Cura-párroco de la Parroquia de esta Ciudad, los cuales administrarán también, en el modo que entre ellos convengan, las fincas cuya adquisición tengo ordenadas, para que inviertan sus productos en el modo también referido.

Esta es mi última disposición testamentaria que quiero valga por testamento o por cualquiera otra especie de última voluntad, y por ella revoco el que otorgué en Santiago de Cuba antes de venir yo a España, así como todo otro cualquier testamento que hubiere otorgado; y así lo otorgo y firmo de mi propio puño, aunque es extendido de manos ajenas, en la ciudad de Mataró, a doce de diciembre de mil ochocientos sesenta y seis. Ant° M. Cabanellas.

ESCRIPTURA DE CESSIÓ DEL CONJUNT D'EDIFICIS I FINCA DE LA FUNDACIÓ CABANELLAS A LES GERMANETES DELS POBRES (10 de desembre de 1874)

MASMM. Documentació Marmessoria Cabanellas

Primero docientos cuarentiuno.

En la ciudad de Mataró, a diez diciembre de mil ochocientos setenticuatro.

Los Señores Dª Dolores Cabanellas y Casanovas, consorte de D. Mariano Andreu y Bru, de edad cuarentiocho años, sin profesión, D. Francisco Pla y Llobet, Presbítero, Cura Párroco de la Iglesia Parroquial de Santa María de esta ciudad, de edad cincuentiocho años, D. Pelegrín Ferrer y Buxó, propietario, de edad cincuentinueve años, y D. José Saurí y Torras, Abogado, de edad sesenta años, solteros los tres y vecinos todos de esta ciudad [...] como albaceas universales nombrados por D. Antonio Martín Cabanellas en su testamento, que cerrado me entregó en doce de diciembre de mil ochocientos sesentiseis y protocolicé en diez y seis enero de mil ochocientos sesentisiete, ocupando el D. Francisco Plá la vacante que dejó por su fallecimiento Dª María Ana Cabanellas y Casanovas de Casamitjana, otra de los albaceas nombrados

por su hermano el D. Antonio Martín Cabanellas con arreglo a lo dispuesto por este en su testamento, de una parte, y por otra Dª María Luisa Dault y Cocheril, en religión Sor Celestina José, Asistenta general de la Congregación de las Hermanitas de los pobres, francesa de nación, y hallada accidentalmente en esta ciudad, de edad treintisiete años, en la calidad de apoderada para las infrascritas cosas de Dª María Catalina Jamet Guiomard, en religión Sor María Agustina de la Compasión, Superiora general de dicha Congregación de las Hermanitas de los pobres, según escritura pública que me han presentado los otorgantes [...] y asegurando y apareciendo tener la aptitud legal necesaria *para contratar todos los Señores otorgantes, dicen que* en atención a que dicho D. Antonio Martín Cabanellas en el referido su testamento instituyó herederos de todos sus bienes, tanto muebles como inmuebles, que tuviere y pudiese tener, a los verdaderamente pobres que fuesen vecinos de esta ciudad en el día de su muerte, cuya clasificación dejó a la discreción y buen juicio de dichos Señores albaceas, a los cuales nombró tales para que juntos llevasen a cabo la realización, inversión y destino de sus bienes en el modo por él ordenado, en atención a que dichos Señores albaceas, para dar cumplimiento a lo por él referido testador ordenado, determinaron levantar una casa de asilo para acojer en ella a los pobres más desvalidos vecinos de esta ciudad en el día que murió dicho testador, y entregarlo al cuidado de la Congregación de las Hermanitas de los Pobres, por considerarlas las más apropósito para cuidarlos y asistirlos: en atención a que con el objeto de construir en ella dicha casa los Señores albaceas compraron a D. Francisco Rafart y Poy una pieza de tierra plantada entonces de viña, de cabida dos cuarteras y media a poca diferencia, o sean sesenticinco áreas, veinte centiáreas, sita en el término de esta ciudad y partida nombrada Morbería, y lindante por oriente con D. Carlos de Fortuny, por mediodía con D. Felipe de Alemany, por ponente con el camino del Cementerio y por cierzo con D. José Botey Salavert, según escritura pública otorgada en mi poder, a doce abril de mil ochocientos setentiuno, e inscrita en este Registro de la Propiedad, tomo ciento setentiocho, libro cuatrogésimo tercero de Mataró, folio ciento diez y ocho, inscripción primera de la finca número mil setecientos veintiseis: en atención a que dicha casa está ya levantada y enteramente concluida en el terreno que se ha deslindado, y está también provista de todos los muebles, camas, ropas, utensilios y demás necesario para su instalación, así como también de los vasos, alhajas, ornamentos y demás necesario para el servicio de su Iglesia: de su libre y espontánea voluntad ceden y transfieren a las dichas Hermanitas de los pobres, y en su representación a Dª María Luisa Dault y Cocheril, en religión Sor Celestina José, Asistenta general de la propia Congregación de las Hermanitas de los pobres, en su antedicha calidad de apoderada, la posesión y uso de la mentada casa, y una pluma de agua de pie, de la del común de esta ciudad, que fué concedida por el Muy Ilustre Ayuntamiento de la misma, siendo los lindes de dicha casa y terreno, de por junto, los mismos que antes se han consignado; y consistiendo las tales casas y terreno en un edificio que hacia el medio día se prolonga en dos alas para la conveniente separación de los acogidos y las acogidas, ocupa en su totalidad una superficie de mil ciento ochentiocho metros cuadrados, de dos altos, mide la altura de diez metros y tiene un subterráneo para bodega, con un gran patio o jardín al frente, de superficie mil cuatrocientos doce metros cuadrados, en el que se entra por una gran puerta o portal que dá al camino del cementerio, además de la cual se sale al propio camino por una puerta pequeña que dá al pórtico; y con un huerto, de superficie dos mil un metros cuadrados, y otras estancias al detrás, comunicándose dichos patio y jardín con el huerto por medio de una carretera, de superficie ciento quince metros veinte centímetros cuadrados, practicada en la parte de oriente, todo ello circuido de paredes; cuyo edificio consta en su planta baja de una Iglesia gótica en el centro, con un camarín, en el cual se halla erigida la Imagen de la Purísima Concepción, obra del escultor D. Agapito Vallmitjana, existiendo además en la Iglesia otras varias estátuas de Imágenes de santos, ejecutadas por el escultor D. José Santigosa; con una sagristía a la parte de poniente y un aposento para útiles de la misma Iglesia a la parte de oriente; debajo de dicho camarín un panteón para el cadáver del respetado D. Antonio Martín Cabanellas, en cuyo panteón está colocada la estátua del mismo D. Antonio Martín Cabanellas, detrás del altar, obra también del escultor D. Agapito Vallmitjana; por la

Antoni Martí Cabanellas i Casanovas. Edificis de la Fundació. Fotografia Miquel Sala, MASMM.

parte de oriente de la misma Iglesia, de una pieza para la Superiora, otra para depósito de varios objetos, una despensa, el oratorio particular de las Hermanitas, los retretes o escusados para las mismas, y un cuarto con un fregadero, los escusados y una gran pieza para comedor y descanso de las ancianas acogidas; y por la parte de poniente, de la cocina, el comedor para las Hermanitas, dos despensas, una gran pieza para frutos, los escusados, una pieza con su fregadero, una gran pieza para comedor y descanso de los ancianos acogidos, la portería y un recibidor; con un pórtico al frente y que se prolonga por los dos lados del edificio que miran al jardín en toda su extensión y también al frente de las mismas alas hacia el mediodía: se compone en su primer alto, al cual, así como también al segundo, se sube por dos escaleras independientes construidas cada una en los respectivos lados del edificio, en la parte de oriente; de la ante-enfermería y enfermería para las acogidas, el dormitorio y escusados para las Hermanitas, un cuartito en el ángulo, otro cuartito con fogón y fregadero y los escusados y los dormitorios para las acogidas; y en la parte de poniente, de la ante-enfermería y enfermería, para los hombres, la ropería y pieza de descarga, un cuarto con fogón y fregadero y los escusados y los dormitorios para los mismos acojidos, con una galería cubierta que corresponde en toda su extensión al pórtico de que se ha hecho mérito; y en el segundo alto, de un terrado y desvanes arreglados con sus pasillos y barandillas para tender y secar la ropa en tiempo de lluvias; y tiene en la parte inferior del huerto al detrás del propio edificio y pegado por él por la parte de poniente la cuadra para el borrico, un cubierto para la tartanita y un aposento para depositar los cadáveres, y sobre dichos departamentos un techo en forma de desván que sirve para depósito de paja, todo lo cual mide una superficie de veintidós metros noventicuatro centímetros cuadrados, y en la parte superior de dicho huerto una pocilga, una pieza para patos, un gallinero, un conejal y un palomar, que junto mide sesentiseis metros cuadrados de superficie; siguiéndole un patio, de doscientos noventiocho metros cuadrados de superficie, para tender la ropa de las coladas, concluyendo con un cubierto que contiene un gran lavadero, otro pequeño, dos depósitos para el agua de pie y el espacio suficiente para las coladas, de superficie cincuenticinco metros sesentiún centímetros cuadrados; junto igualmente con todos sus muebles, entre ellos cincuenta camas para pobres, con sus colchones, jergones, almohadas, mantas y demás correspondiente, y todas las ropas, batería de cocina, dos estufas para calentarse los acogidos, y todos los utensilios, efectos y ajuar que se ha considerado necesario; asimismo todos los vasos y otras alhajas, ornamentos y demás conveniente para el servicio de la Iglesia y para el culto en la misma; y por último un carrito tartana con un borrico para el transporte de los efectos recojidos de limosnas. Esta cesión se hace así como mejor decir y entenderse puede; tan solo por durante el tiempo que dichas religiosas permanezcan en esta ciudad, consagradas al cuidado de dichos pobres en la citada casa como establecimiento puramente particular; puesto que si las dichas Hermanitas cesasen en su instituto, o variasen el objeto para el cual les es entregado dicho edificio, o su institución fuese suprimida, o no permitida, en esta Nación; o bien ésta, o el Gobierno, la provincia, o el municipio, o cualesquiera otras autoridades, cuerpos, corporaciones, colectividades y comunes, o Comunidades y representaciones quisiesen incautarse de él, o de otro modo intervenir en su dirección, administración o inspección, o en cualquier otra manera o forma, a título de beneficencia o de interés público, o bajo cualquier otro concepto; o por otras causas, ya nacionales, ya extranjeras, ya generales, ya particulares, no pudiese el dicho edificio servir para albergue de pobres a cargo de dichas Hermanitas, o no pudiesen éstas continuar en el servicio de aquellos como establecimiento particular, conservando el albaceazgo todos los derechos y facultades que le compiten y puedan competer; deberán la tal casa, terreno, agua y demás revertir en pleno dominio a los dichos albaceas, o al que de ellos viviese T, sucediere, con la libertad de obrar y plenitud de derechos de que dicho testador les revistió, a fin de que jamás deje de cumplirse la dicha última voluntad de éste, sin que en ningún caso puedan pasar a ser, ni reputarse nunca bienes del Estado, provincia, municipio, Comunidad, cuerpo, corporación o colectividad de clase alguna, sino particulares del albaceazgo; pero, mientras las dichas Hermanitas permanezcan en dicha casa prodigando sus cuidados a los pobres, podrán vivir en ella según sus reglas y constituciones, regirla, gobernarla y administrarla en todo lo que a su instituto concierne, determinar la admisión de los que hayan de acogerse con las circunstancias que tengan a bien exigir para ella, aunque prefiriendo siempre entre los que soliciten entrar a los pobres de esta ciudad, y principalmente a los que eran vecinos de la misma el día del fallecimiento de D. Antonio Martín Cabanellas, y hacer en la misma casa todas las obras y mejoras que consideren más convenientes a su objeto o para su propia comodidad, y todo con total independencia de los Señores albaceas que no podrán tener en el regimen y administración de dicha casa la menor intervención; mas vendrá a cargo de las Hermanitas satisfacer cualesquiera contribuciones que acaso se impongan sobre dichas cosas, y sufragar por mitad todos los gastos que ocasione la conservación y reparación del trozo de cañería perteneciente a las Monjas Capuchinas, por el cual se conduce dicha agua de pie desde el repartidor, situada sobre el molino llamado de arriba, cerca del cementerio, bajando por el camino nombrado también del Cementerio, hasta frente del extremo superior, o a espaldas del establecimiento, en cuyo punto, por medio de una cañería particular de dicho establecimiento, va el agua al mismo desde la cañería de las Monjas Capuchinas, atravesando dicho camino; y siempre y cuando tenga lugar la dicha reversión, no tendrán las repetidas Hermanitas derecho a repetir cosa alguna, ni a pedir abono alguno por las obras y mejoras que hubiesen hecho en dicha casa, las que deberán quedar en beneficio de la misma, sin que contra dicho pacto de reversión y lo demás estipulado puedan jamás oponer la prescripción, ni otra excepción alguna: y la Dª María Luisa Dault y Cocheril, en religión Sor Celestina José, Asistenta general de las

Hermanitas de los pobres, en la referida su representación, acepta la dicha cesión y traspaso de posesión y uso en los términos expresados;

y arribas partes prometen que nunca jamás vendrán contra ella y que siempre y en todo caso observarán y cumplirán puntualmente los pactos estipulados en lo que a cada una respectivamente concierna. Declaran los Señores albaceas que la casa y terreno, cuya posesión y uso han cedido, lo tienen bajo derecho incierto, según así se consignó en la venta que antes se ha calendado de dicho terreno, y que les fué otorgada por el precio de cinco mil trecientas treintitrés pesetas, treintitrés céntimos; y que les pertenece, a saber, en cuanto al mismo terreno, en virtud de la propia escritura, y en cuanto al edificio, con todas sus obras de construcción que se han relatado, y cuyo importe ascendió a ciento cincuentitrés mil seiscientas setenta pesetas, por haberlo todo satisfecho con fondos del albaceazgo, según carta de pago firmada el día siete de los corrientes, en mi poder, por los Señores D. Jerónimo Boada y Renter, D. Antonio Buscá y Diviu, D. José Casanobas y Carbonell, D. Joaquín Arenas y Pera, D. Juan Rodón y Abril, D. Juan Bascu y Vilaseca y D. Carlos Cremonesi y Barrera, vecinos de esta ciudad, a favor de los propios Señores albaceas, que se presentará al Registro con la presente para su inscripción, jurando ambas partes conforme a la constitución promulgada en Monzón, que este contrato no se ha hecho en fraude de los Señores directos que puedan existir, ni de sus derechos. Se hace expresa reserva a favor del Estado, de la Provincia y del Municipio de la hipoteca legal que tienen, con preferencia a cualquier otro acreedor, para el cobro de la última anualidad del impuesto repartido, y no satisfecho, por la finca traspasada. Se advierte a las partes que esta escritura, sin pago de derechos a la Hacienda, en virtud de lo dispuesto en real orden de cuatro de mayo de mil ochocientos cuarentiseis, deberá presentarse en el Registro de la Propiedad de este partido, sin cuyo requisito no será admitida en los Juzgados y Tribunales ordinarios y especiales, en los Consejos y en las Oficinas del Gobierno, y que el acto en ella contenido no podrá oponerse, ni perjudicar a tercero, sino desde la fecha de su inscripción en el Registro, a tenor de lo dispuesto en la ley hipotecaria, reglamento e instrucción. Así lo otorgan y firman con los testigos instrumentales Doctor D. José Bofarull y Palau, Presbítero, y D. Antonio Viada y Ramon, Abogado, vecinos de esta ciudad, a quienes todos, cuyas respectivas personas, profesión y vecindad conozco, he leído la precedente escritura integramente, por haberlo así elegido, después de advertidos que tienen el derecho de leerla por mi; dando fe de todo lo contenido en ella. Los señores otorgantes y testigos lo aprueban e igualmente autorizan con sus firmas.

Dolores Cabanellas
Francisco Plà Pbro. Rector
Pelegrín Ferrer
José Saurí
María Luisa Dault, en religión Sor Celestina José Assta. Gral.
José Bofarull y Palau Pbro. Testigo
Antonio Viada Ramon Testigo

Ante mí, Desiderio Recoder, Notario, vecino de esta ciudad.

TESTAMENT D'ANTONI CUYÀS I SAMPERE

MASMM. Documentació Marmessoria Maria Sagarra, Vda Cuyàs

En la ciudad de Mataró a catorce de Abril de mil ochocientos ochenta y nueve.

En nombre de Dios Todopoderoso. Amén. Ante mi D. Manuel Serra y Xifra, Notario del Colegio de Barcelona con residencia en esta dicha ciudad de Mataró y vecino de la misma. D. Antonio Cuyás y Sampere, propietario, casado, de edad ochenta y seis años, natural y vecino de esta ciudad, con cédula personal de novena clase que exhibe, expedida por la Administración Subalterna de Hacienda de este Partido con fecha veinte y tres de octubre último; bajo número tres mil seiscientos treinta y seis, hijo legítimo y natural de los consortes D. Antonio Cuyás y Dª Teresa Sampera y Rafart, difuntos, estando delicado de salud, pero con integridad de potencias y sentidos y clara palabra, y asegurando tener, y teniendo a mi juicio, la capacidad legal necesaria para la otorgación de este acto, ha dicho:

Que queriendo no morir intestado y por lo tanto queriendo disponer de sus bienes para después de su muerte, hace y otorga esta su última y postrera disposición, espresado ser su voluntad y en la forma siguiente.

Declara no tener deudas de clase alguna, queriendo sin embargo que si se presentase alguna a su fallecimiento, sea satisfecha, conocida que sea su existencia legal.

Nombra albacea y ejecutora de ésta su testamentaria disposición y voluntad, a su esposa y heredera abajo nombradera Dª María Sagarra y Puig, y para el caso de fallecimiento, nolencia, renuncia u otra causa, que le impidiese ejercer dicho cargo nombra a D. Narciso Fra-

dera y Poch y a D. Ernesto Vinardell y Sagarra, dejando a la pía discreción del que se hallare ser tal albacea todo lo concerniente a su entierro, funerales y demás píos sufragios en descanso de su alma, encargando expresamente que eviten todo fausto y ostentación y que con preferencia sean beneficiados los pobres.

Lega a su hermana Dª Anastasia Cuyás, viuda de Xirau, una pensión diaria de dos pesetas cincuenta céntimos, pagadera desde el día que, por falta de trabajo, queden improductivas sus fincas hasta que vuelvan a restablecerse, y así sucesivamente, a fin de que faltándole la renta la reponga un tanto con este legado, pagadera dicha pensión mensualmente por anticipado, cual legado le hace tan solo como demostración de su cariño fraternal, puesto que no tiene hijos, su edad es ya avanzada y disfruta de bienes más que suficientes, atendidos sus hábitos de orden y economía.

Lega la cantidad de cinco mil pesetas a cada una de sus sobrinas nacidas y residentes en Montevideo y Buenos Aires, hijas de sus hermanos D. Jaime y D. José Cuyás, este difunto, queriendo que, si alguna de ellas premuriese al testador, se estienda el legado a favor de los hijos o descendientes legítimos y naturales de la misma que la sobrevivan, en el lugar y representación de su madre premuerta, pagándose estos legados del producto o rentas de las fincas del testador, radicadas en Montevideo, después de cubiertas las necesidades de las mismas fincas.

Lega la cantidad de diez mil pesetas a su hermana política Dª Ernestina Sagarra, viuda de D. Manuel Cuyás, a sus libres voluntades; y para el caso de premoriencia, lega la propia cantidad al hijo de la misma D. Manuel Cuyás y Sagarra, pagaderas a la primera, o al segundo en su lugar y caso, con las rentas de las fincas de Montevideo, después de cubiertos todos los gastos en ésta necesarios.

Lega también a la misma Dª Ernestina, y en caso de premoriencia a su hijo el citado D. Manuel Cuyás, y sólo para después del fallecimiento a su esposa y heredera, la casa que habita, señalada con el número treinta y ocho, en la calle llamada la Rambla de esta ciudad, junto con los muebles que hubiese en ella cuando el fallecimiento de su esposa, legando la casa si los antenombrados premuriesen a su heredera, a los hijos o hijas que tuviere el D. Manuel Cuyás, prefiriendo los varones a las hembras, y el mayor de días, al menor, y en falta de unos y otros, al Establecimiento de Beneficencia que tiene proyectado levantar y de que se hablará luego.

Ruega y encarga muy encarecidamente a su esposa y a la citada su hermana política, que continuen viviendo como viven actualmente juntas con el testador, sin que por ello sea su ánimo e intención imponer a su esposa la obligación de mantener y tener en su casa y compañía a la dicha su hermana política.

Teniendo proyectado y resuelto fundar, a pesar de las pérdidas de todas clases que ha sufrido en estos últimos años, un Establecimiento en esta ciudad con un objeto especial de Beneficencia, bajo la superior dirección del Ilmo. Señor Obispo católico que fuere de esta Diocésis, como persona laica, manda que su heredera, o cualesquiera otra persona o personas que le sucedan en sus bienes y derechos, deban respetar y sostener todo cuanto el propio testado hubiese entregado, emprendido o hecho acerca del particular, aún cuando no se hubiesen observado las formas, solemnidades y requisitos necesarios, queriendo que en tal caso se tenga como rectificado en forma y en lo menester, como nuevamente ordenado en este testamento, con la obligación por parte de su heredera y sucesora, y de sus sucesores, de practicar cuanto corresponda o sea menester para la realización, ejecución, validez y seguridad de dicho Establecimiento, siendo su voluntad que si para construirlo o administrarlo se nombrara una junta, sea vocal de ella su heredera, o sucesor, o la persona, o personas, que dicha su heredera hubiese nombrado en testamento o en otra forma, debiendo en todos los casos tenerse el Establecimiento fundado con la precisa condición de que en cualquiera tiempo en que dejare de emplearse, o dejare de tener el objeto benéfico que ordene, de acuerdo con dicho Ilmo. Señor Obispo, cualquiera que fuere el motivo, causa o pretexto, o el Estado, o la Provincia, o el Municipio, o cualquiera otra Corporación, o persona, quisiese incautarse del Establecimiento, o enagenarlo, u ocuparlo, o de otro modo cualquiera disponer de él, debe revertir al propio testador, o sea, pasar a ser propiedad de su heredero o sucesores que entonces se hallaren serlo de sus bienes, queriendo y ordenando que utilicen todas cuantas acciones de dominio y demás necesarias u oportunas, las que expresamente desde ahora para entonces les reserva. Debe hacer constar que a la solicitud y diligencias de dicha su heredera, dueña del terreno para la indicada fundación piadosa, es debida la próxima terminación del expediente incoado, empero para el caso de no conseguirse; o de no reconocerse el derecho a la Fundación u obra pía, manda que los fondos destinados a ella pasen a su heredera como comprendidos en la confianza hecha a la misma.

De todos sus restantes bienes, muebles e inmuebles, derechos y acciones, presentes y futuros, en cualquier parte donde se hallen y que por cualquier causa o motivo le pertenezcan, nombra e instituye heredera de confianza a la susodicha Dª María Sagarra y Puig, su esposa, para que disponga de ellos conforme se lo tiene confiado, sin que en ningún caso, ni bajo pretexto alguno, pueda ser obligada por Tribunal, por Autoridad, ni por persona alguna, a revelar la tal confianza, ni las instrucciones que le hubiese comunicado; y si la nombrada su esposa y heredera premuriese al testador, habiendo otorgado testamento, instituye heredero o herederos de sus fincas y derechos, a las personas que ella haya llamado a la sucesión, con las mismas cláusulas y en la misma forma que hubiese dispuesto de los bienes del testador en su última voluntad, como si en esta hubiesen sido expresamente nominados.

Esta es su última voluntad, que quiere valga por testamento, por codicilo, o por aquella otra especie de

última disposición que mejor pueda valer en derecho, revocando cualesquiera otra anterior que hubiese otorgado, aunque contuviese palabras derogatorias de que debiese hacer [...] y precisamente revoca el testamento que otorgó, a diez de Setiembre de mil ochocientos ochenta y siete, en poder del infrascrito Notario, así como revoca [...] otros testamentos que en cualquier parte y en cualquier forma y tiempo hubiese otorgado y jurando, en lo menester, no haber otorgado más que los cerrados que le fueron devueltos por el infrascrito Notario autorizante, tanto éstos, como aquel, como cualesquiera otros los anula y revoca para la validez única de esta disposición, revocándolos aún cuando contuvieren palabras derogatorias o ad cautelam, queriendo que en tal caso se den aquí por expresadas y reproducidas y como no puestas, queriendo que ésta a todas prevalga, sin sufrir daño, ni perjuicio, ni variación, por cuantas disposiciones pudiesen, tal vez, aparecer como anteriores al presente testamento. Así lo otorga y firma con los testigos instrumentales por él llamado y rogados, D. Ignacio Trinxer y Camps, mediero, y Enrique Riudor y Barriga, escribiente, vecinos de esta ciudad, a quienes todos he leído integramente el precedente testamento por haberse elegido así, después de haberles advertido que tienen el derecho de leerlo por sí; y yo el Notario doy fe de conocer al testador y de todo lo contenido en este instrumento público. Lo aprueban y suscriben testador y testigos.

Antonio Cuyàs y Sampere
Ignacio Trinxer
Enrique Riudor
Manuel Serra y Xifra.

TESTAMENT DE MARIA SAGARRA I PUIG
(10 de maig de 1900)
MASMM. Documentació Marmessoria Maria Sagarra, Vda Cuyàs

En la ciudad de Barcelona a diez de Mayo de mil nuevecientos.

En el nombre de Dios Nuestro Señor Jesucristo y de la Gloriosa Virgen María. Yo María Sagarra y Puig, mayor de edad, propietaria, natural de San Juan de Vilasar, Provincia de Barcelona y vecina de la ciudad de Mataró, viuda de Don Antonio Cuyás y Sampere, hija natural y legítima de los consortes difuntos Don Francisco Sagarra y Doña Margarita Puig, hallándome por el favor divino en buen estado de salud, perfecta integridad de potencias y sentidos, y libre y expedita el habla, y queriendo disponer para después de mi fallecimiento de mis bienes propios, y por tanto también de los que fueron de mi difunto esposo como heredera del mismo, otorgo el presente testamento en la forma que sigue:

Nombro albaceas a mi hermana Doña Ernestina Sagarra y Puig y a los Señores Don Antonio Coll y Bres, Don Pablo Sust y Gelpí, Don Joaquín Castany y Masferrer, Don Nicolás Mir y Juliá, Reverendo Don Cayetano Viaplana y Cornet, Presbítero, y Reverendo Cura Párroco, Ecónomo o Regente de la Parroquia de Santa María de la ciudad de Mataró y en caso de fallecimiento de cualquiera de ellos, al que primeramente falleciere o no aceptase el cargo, le substituyo el Reverendo Cura Párroco de la Parroquia de San Juan y San José de dicha ciudad de Mataró, o al Ecónomo, o Regente de la misma; al fallecimiento de cualquier otro, o que no aceptase el cargo, le substituyo Don Juan Esquerra y Vila; al fallecimiento de cualquier otro de los mismos, o que no aceptase el cargo, le substituyo Don Angel Fábregas y Sabatés, y al fallecimiento de cualquier otro, o que no aceptase el cargo, le substituyo Don Joaquín Cabañes y Rabassa, confiriendo a dichos mis albaceas, y a los substitutos en su caso, todas las facultades en derecho necesarias para que cuiden de todo lo relativo al entierro, funeral y demás píos sufragios para el eterno descanso de mi alma, queriendo que mi cadáver sea sepultado junto o próximo al de mi difunto esposo, y que sea acompañado al cementerio por cincuenta pobres con hacha, dándose a cada uno la limosna de cinco pesetas, siendo además mi voluntad que los funerales sean sencillos y sin pompa ni ostentación alguna.

Quiero que si dejare alguna deuda el día de mi fallecimiento sea satisfecha, así que conste debidamente acreditada su legitimidad.

Como recuerdo de haberme educado en el antiguo Colegio de Religiosas Concepcionistas de la ciudad de Mataró, lego la cantidad de diez mil pesetas, destinadas a construir un sepulcro de ébano, con incrustaciones de plata, para el Santo Cristo yacente que existe en el Altar de Santa Teresa, de la Iglesia Parroquial de San Juan y San José de la referida ciudad de Mataró, siendo mi voluntad que tenga derecho de utilizar dicho sepulcro la Iglesia Parroquial de Santa María, de la propia ciudad, en las procesiones de Semana Santa, en caso de que no las celebre en el mismo día la Parroquia de San Juan y San José, que tendrá siempre el derecho de preferencia, quedando encargados de dar cumplimiento a este legado los referidos mis albaceas.

En el próximo dia 24 del corriente, á las diez de la mañana, el Ilmo. y Rdmo. Dr. D. Ricardo Cortés, Obispo Auxiliar de esta Diócesis, bendecirá solemnemente el

COLEGIO DE SAN ANTONIO

dirigido por Rdos. PP. Salesianos, que en cumplimiento de la voluntad de D.ª Maria Sagarra y Puig Vda. de D. Antonio Cuyás y Sampere (q. e. p. d.) han levantado en esta ciudad sus albaceas y herederos de confianza. Después de la bendición del edificio, se celebrará en la capilla provisional el Sto. Sacrificio de la Misa, con sermón por el Rdo. Dr. D. Francisco Mas, Pbro. Ecónomo Arcipreste.

Los albaceas y herederos de confianza de D.ª Maria Sagarra y Puig y los Rdos. PP. Salesianos, invitan á V. á tan solemne acto esperando verse honrados con su asistencia.

Mataró, Abril de 1905.

*

La entrada con ostensión de la presente.

Desde las 4 hasta las 6 de la tarde de dicho día, se permitirá la entrada al público para visitar el edificio.

Invitació a la benedicció de l'edifici del col.legi de Sant Antoni, dels Salesians.
MASMM. Documentació Marmessoria Maria Sagarra Vda. Cuyás.

[...]

Lego a mi sobrino Manuel Cuyàs y Sagarra las condecoraciones con que fué distinguido mi difunto esposo por eminentes servicios prestados a su patria y a diferentes naciones de América.

[...]

Lego los dos retratos de mi esposo y mío al instituto que se halle establecido o se establezca en la finca que radica en el término de la ciudad de Mataró, próxima a la carretera de Argentona, de que más adelante se hará mérito.

[...]

Lego a los referidos mis albaceas universales Don Antonio Coll y Bres, Don Pablo Sust y Gelpí, Don Joaquín Castany y Masferrer, Don Nicolás Mir y Juliá, Don Cayetano Viaplana y Cornet, y Reverendo Cura Párroco, Ecónomo, o Regente de la Parroquia de Santa María de la ciudad de Mataró; y en su caso a quienes le substituyan en el cargo esto es, al Reverendo Señor Cura Párroco, Ecónomo, o Regente de la Parroquia de San Juan y San José de la misma ciudad, Don Juan Esquerra y Vila, Don Angel Fábregas y Sabatés y Don Joaquín Cabañes y Rabassa, o aquellos que resulten nombrados en su reemplazo con arreglo a las disposiciones que más abajo se consignarán, la pieza de tierra radicada en el término de la repetida ciudad de Mataró y próxima a la carretera de Argentona, junto con todas las edificaciones y todo cuanto exista en dicha finca (salvo la porción de ella objeto del legado que se consigna en la cláusula que sigue) para que respecto de la misma den cumplimiento los referidos albaceas y herederos de confianza a mi voluntad con arreglo a las instrucciones que de mi habrán explícitamente recibido, entendiéndose este legado para el caso de que durante mi vida no hubiese otorgado ya por mi misma expresa cesión temporal, o en otra forma, de la finca o inmueble expresado, y si semejante cesión hubiese sido ya otorgada, lego a los propios albaceas y herederos de confianza, o quienes sean sus substitutos, todos cuantos derechos me hubiese reservado al hacer la cesión, ya de presente, ya para el porvenir, en términos de que se entienda siempre ser ellos los representantes de mi persona, o personalidad jurídica, con respecto a mis derechos sobre dicho inmueble.

[...]

De todos los demás bienes míos, muebles e inmuebles, créditos y acciones, presentes y futuros de cualquier clase que sean, instituyo y nombro herederos míos universales, a saber: en una cuarta parte de los mismos a mi hermana Filomena Sagarra y Puig de Fradera; en otra cuarta parte a mi hermana Ernestina Sagarra y Puig, Vda. de Cuyás; en otra cuarta parte a mis sobrinos Ricardo, Augusto y Antonio Vinardell y Sagarra, y a Santiago Vinardell y Palau, hijo de mi difunto sobrino Santiago Vinardell y Sagarra, entendiéndose dicha cuarta parte entre ellos en la proporción de dos quintas partes el primero, o sea dicho mi sobrino Ricardo Vinardell, y en una quinta parte cada uno de los otros tres; y en cuanto a la cuarta parte restante de mis bienes instituyo herederos a los albaceas Don Antonio Coll y Bres, Don Pablo Sust y Gelpí, Don Joaquín Castany y Masferrer, Don Nicolás Mir y Juliá, Don Cayetano Viaplana y Cornet, y el Reverendo Cura Párroco, Ecónomo, o Regente que en la época de mi fallecimiento sea, y en lo sucesivo fuere, de la Parroquia de Santa María de la ciudad de Mataró, y en defecto o en substitución de cualquiera de ellos por su orden, al Reverendo Cura Párroco, Ecónomo, o Regente que a la sazón sea, y en lo sucesivo fuese, de la Parroquia de San Juan y San José de dicha ciudad de Mataró, a Don Juan Esquerra y Vila, a Don Angel Fábregas y Sabatés y a Don Joaquín Cabañes y Rabassa, quienes irán substituyendo sucesivamente a los seis primeros a medida que vayan falleciendo, instituyéndoles en dicha cuarta parte de mi haber hereditario en la calidad de herederos de confianza, para que cumplan lo que luego dispondré sobre el particular.

[...]

En cuanto a la institución de la cuarta parte de mi herencia a favor de los expresados mis albaceas, o de quienes les substituyan en su cargo conforme a las

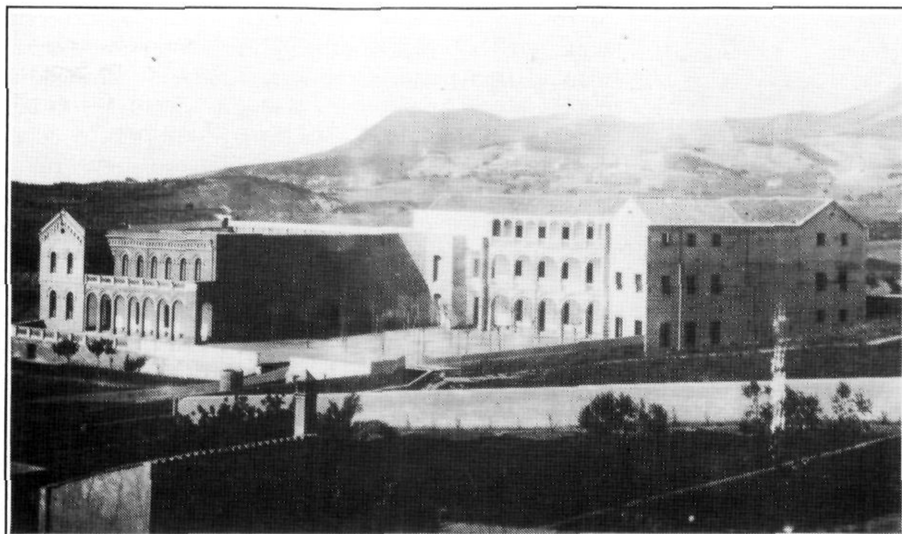
Assistents a la festa de benedicció i inauguració del col·legi de Sant Antoni, dels Salesians. Fotografia Teodor Solà. MASMM. Arxiu d'Imatges.

disposiciones del presente mi testamento, es mi voluntad que se entiendan instituidos en la calidad de herederos de confianza, a cuyo fin les confiero, así juntamente como a la mayoría de los sobrevivientes y al último de los mismos que sobreviva a los demás, todas las facultades en derecho necesarias para que cumplan todo cuanto por mí les ordene en confianza privada por mi suscrita, relevándoles expresamente de toda obligación de dar cuenta y revelar dicha mi confianza a persona, ni a tribunal alguno.

[...]

Es igualmente mi voluntad, de conformidad con la de mi estimado difunto esposo Don Antonio Cuyás y Sampere, el sostenimiento del establecimiento de beneficencia, en parte ya construido sobre la pieza de tierra del término de Mataró, próxima a la carretera de Argentona, de que antes se ha hecho mérito y a dicho fin, dejaré, por mi suscrita, una memoria para mis herederos de confianza, expresiva de mi voluntad sobre el particular, debiendo considerarla ellos como parte integrante de este mi testamento, esperando que las cumplirán estrictamente cual es mi deseo relevándoles, empero, como expresamente les relevo de toda obligación de revelar dicha mi confianza a persona ni tribunal alguno; y si viniese el caso de que por algún acontecimiento de cualquier clase que sea, bien por el Estado, la Provincia o el Municipio, bien por cualquiera otra autoridad, o cualesquiera autoridades o particulares, por más que se hallasen facultados expresamente por las leyes, se pretendiese o intentase desviar en todo o en parte la indicada fundación de beneficencia, de sus condiciones y objeto a tenor de lo por mi prevenido por medio de este testamento, o de la aludida memoria, y se hiciese por tanto imposible o difícil, a juicio de los propios mis albaceas, el ejercicio de todos los derechos y propósitos por mi consignados, declaro, desde ahora para entonces, libres de toda obligación mis bienes, o la parte que de ellos venía destinada a la expresada fundación, reservando en consecuencia a favor de los referidos albaceas o herederos de confianza, o de quienes les substituyan en el cargo, el derecho de exigir la reversión o restitución de los bienes que integren dicha fundación, o que hubiesen sido ya entregados o aplicados al sostenimiento de la misma, para distribuirlos, como los distribuirán, entre mis sucesores o derecho-habientes, con arreglo a las disposiciones del presente mi testamento, a cuyo fin se incautarán inmediatamente de todo ello los albaceas y ejecutores nombrados, o aquellos de los substitutos que a la sazón existan, y si todos hubiesen fallecido, la Junta o Dirección del benéfico asilo, o los individuos que la formen o hayan formado últimamente, repartiendo y entregando dichos bienes, o el producto de los mismos, según lo ordenado en esto mi testamento, para todo lo cual expresamente entiendo revestir a unos y otros de todos los derechos anejos al dominio para el ejercicio de las acciones que derivan del mismo y de cuantas facultades se hicieren necesarias en aquellas circunstancias en representación de la personalidad jurídica de mi herencia; y si aconteciese que cuando viniese este caso no hubiese albacea alguno mío, ni ninguno de mis expresados herederos de confianza, y no existiera tampoco persona alguna de la Junta, que quiero se halle al frente de dicho Instituto, es mi voluntad que entonces todos los expresados derechos sobre los bienes aludidos pasen íntegros, para que los ejecuten y utilicen, a mis sucesores de las tres ramas de mis hermanas Narcisa, Filomena y Ernestina, conforme a sus disposiciones y de conformidad con las del presente mi testamento.

Prohibo que con motivo de la sucesión a mis bienes se promueva cuestión alguna judicial, aunque intervinieren ausentes, menores o incapacitados, y expresa y terminantemente prohibo la formación del juicio de testamentaría, queriendo que el inventario y todas las operaciones de división, adjudicación, partición y demás que por la totalidad de la herencia o parte de la misma deban efectuarse, se practiquen extrajudicialmente por dichos mis albaceas Don Antonio Coll y Bres, Don Pablo Sust y Gelpí, Don Joaquín Castany y Masferrer, Don Nicolás Mir y Julià, Don Cayetano Viaplana y Cornet, y Reverendo Señor Cura Párroco, Ecónomo, o Regente de la Parroquia de Santa María de la ciudad de Mataró, y en su caso por los substitutos, el Reverendo Cura Párroco de la Iglesia de San Juan y San José de la misma ciudad, o quien haga sus veces, Don Juan Esquerra y Vila, Don Angel Fábregas y Sabatés y Don Joaquín Cabañes y Rabassa, para que con dicho carácter de albaceas y el de contadores liquidadores, partidores y demás, que en derecho corresponda

L'edifici dels Salesians tal com era en el moment de la inauguració. Postal col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.

y haya lugar que expresamente les confiero, queden plenamente facultados para practicar dichas operaciones y para el total cumplimiento del presente mi testamento y ejecución del mismo, otorgándoles todas cuantas autorizaciones y demás concesiones exijan la índole o naturaleza del asunto que dejo a su cargo, debiendo, en consecuencia, los propios mis albaceas, o sus substitutos, luego de ocurrida mi muerte, incautarse de la universalidad de mi herencia y bienes y derechos que la constituyan, administrándolos, rigiéndolos y gobernándolos según su leal saber y entender, hasta que, a juicio de los mismos, haya llegado el caso de la partición, división y adjudicación de la herencia, o bien, su enagenación, realización o venta en conformidad a las disposiciones del presente mi testamento, para todo lo cual les otorgo y confiero la más amplia autorización y todas cuantas facultades fueren para ello necesarias, sin limitación alguna, con relevación de fianza y de toda autorización e intervención judicial, queriendo que en caso de premoriencia, o por no aceptación del cargo, o por imposibilidad de desempeñarlo alguno de los albaceas, o substitutos, nombrados, puedan los demás elegir para el desempeño del cargo a aquel que estimen conveniente, acordando siempre y resolviendo por mayoría entre ellos, esto es, por mayoría entre los existentes, todas las cuestiones o dificultades que se presenten o se promoviesen relativamente al cumplimiento de este mi testamento, y que las resoluciones y acuerdos que adopten por mayoría, sin forma alguna de juicio, sean ejecutorias y obliguen a todos los interesados en la sucesión como sentencia definitiva pronunciada por Juez competente.

Ruego y encargo encarecidamente a toda mi familia que me tengan muy presente en sus oraciones, y que recordando el cariño y buena voluntad que para con todos ellos he tenido, vivan todos ayudándose y favoreciéndose mutuamente y sobretodo perdonándose los agravios, confiando que respetarán mi voluntad, o ésta mi última disposición, previniendo que si por parte de alguno de los herederos, substitutos o legatarios, directa o indirectamente, por sí o por medio de otras personas, se promoviese cuestión acerca la validez de ésta mi última voluntad, o de alguna de mis disposiciones, por el mero hecho de verificarlo, le considero indigno de mi generosidad por hacer con ello un agravio a mi memoria, quedando en consecuencia para entonces absolutamente privado de toda participación en mi universal herencia y bienes, y la parte que, de otro modo, le correspondería, acrecerá a los herederos, o substitutos, según la proporcionalidad con que sea llamado a las partes alicuotas respectivas, excepción hecha de la substitución que para este caso tengo dispuesta respecto a los legados de cantidad a los sobrinos de mi difunto esposo, para los cuales deberá regir la substitución que para ellos y en dicho caso se establece en las cláusulas relativas a dichos legados.

Tal es mi postrera voluntad que quiero valga por testamento, y si esto no fuere posible por cualquier causa, valga por codicilo o por aquella otra especie de última disposición que mejor en derecho proceda, revocando todo otro testamento anterior que apareciere por mí otorgado, y especialmente el que a trece de Mayo de mil ochocientos ochenta y nueve firmé, en poder del Notario que fué de Mataró Don Manuel Serra, y los dos que en veinte de Mayo de mil ochocientos noventa y tres y cinco de igual mes de mil ochocientos noventa y seis, respectivamente, otorgué ante el suscrito Notario, pues quiero que el presente a todo otro anterior prevalga.

Así lo dice y otorga la referida Señora Doña María Sagarra y Puig, en la presente ciudad de Barcelona y fecha al principio expresada, siendo las diez de la mañana, ante mí, Don Juan Armengol y Piferrer, Abogado, Notario del Ilustre Colegio del Territorio de Barcelona, con residencia en la Capital, teniendo la Señora testadora, a mi juicio, la capacidad legal necesaria para la celebración de este acto y habiéndome exhibido su cédula personal de séptima clase, librada con el número doscientos uno, en Mataró, a nueve de Enero del corriente año. A todo lo cual son presentes por testigos, llamados y rogados al efecto por dicha Señora, Don Francisco Carreras y Deulofeu, militar retirado, y Don Francisco Vallvé y Gras, dependiente, ambos mayores de edad y vecinos de esta ciudad, a quienes y a aquella he leído íntegramente este testamento por haberlo así elegido, advertidos previamente de su derecho para verificarlo por sí mismos. Y de conocer a la Señora testadora, de que firma con dichos testigos y de todo lo contenido en este instrumento público, yo el Notario autorizante doy fe. = María Sagarra Puig Vda. de Cuyás = Francisco Carreras = Francisco Vallvé = Está signado = Juan Armengol y Piferrer.

MEMÒRIA O INSTRUCCIÓ RESERVADA ANNEXA AL TESTAMENT DE MARIA SAGARRA I PUIG

MASMM. Documentació Marmessoria Maria Sagarra, Vda Cuyàs

Memoria o instrucción reservada para mis albaceas y herederos de confianza nombrados con mi último testamento otorgado a 5 de Mayo de este año 1896, ante el Notario de la ciudad de Barcelona don Juan Armengol y Piferrer. (1)

Según se desprende de la cláusula del legado de la finca en el término de esta ciudad, próximo a la carretera de Argentona, y se expresa en otras cláusulas de dicho mi testamento, y como lo tengo manifestado ya de palabra a algunos de los albaceas, es mi voluntad que dicha finca, si se hallare todavía en mi poder a mi fallecimiento, se destine a dar albergue, educación, enseñanza y manutención a niños pobres bajo la dirección y cuidado de la Congregación Salesiana, conforme con los deseos de mi difunto esposo D. Antonio Cuyás y Sampere (que en paz descanse), y si esta Congregación no aceptare con arreglo a las condiciones que les propongan dichos mis herederos de confianza y albaceas, en conformidad a mi voluntad, podrá ser aquella obra, congregación, o instituto religioso que dichos mis herederos de confianza, de acuerdo con la Autoridad Diocesana, crean conveniente a los fines de la educación, instrucción y enseñanza de niños pobres.

Téngase en cuenta que la cesión o entrega de la finca debe hacerse siempre de una manera temporal, en la inteligencia de que, conforme tengo dispuesto en mi testamento, si en lo sucesivo, por cualquier causa o razón que fuere, se pretendiese dar a la misma otro destino distinto del que es mi voluntad, de acuerdo con la de mi difunto esposo, o se hiciere difícil o imposible el ejercicio de todos los derechos y propósitos por mi consignados en dicho testamento y en la presente memoria, o bien que por el Estado, la Provincia, o el Municipio, u otra entidad cualquiera, se pretendiera incautarse del mismo, todos los bienes destinados a dicha fundación reviertan a mis herederos, en la conformidad que en el propio testamento se expresa, a cuyo fin, al otorgar cualquier escritura de cesión de la finca con destino a la Corporación religiosa que lo haya de tener a su cargo, se hará ya de modo que se reserven los herederos de confianza y albaceas para sí, y a favor de las demás personas indicadas en el testamento, todos los derechos que puedan necesitarse para reclamar los bienes de que se trata en caso de pasar a otro destino.

Es mi voluntad que en dicho establecimiento se atienda a la educación, enseñanza y manutención de niños pobres naturales o oriundos de San Juan de Vilasar y de esta ciudad, bajo el cuidado de la Congregación religiosa que lo tenga a su cargo, insiguiendo los propósitos de mi difunto esposo, procurando que cuando menos haya ocho plazas de asilados libres de todo gasto, o aquellas que sea posible, ocupando la mitad de dichas plazas hijos de San Juan de Vilasar, si los hubiere, y las demás que sean naturales de esta ciudad o bien [de las] dos localidades. Si no los hubiere suficiente número de ambas localidades podrán concederse a cualesquiera otros.

Dado caso que el Instituto religioso que tenga a su cargo el expresado asilo lo permita, procurarán mis albaceas y herederos de confianza que se constituya una Junta puramente administrativa del mismo, que la formarán los Párrocos de Santa María y San Juan de esta ciudad, el Director de la comunidad que tenga a su cargo el asilo, mi sobrino D. Manuel Cuyás y Sagarra, y en defecto de éste uno de sus hijos o descendientes, y los albaceas, o sus respectivos substitutos, siendo su presidente el Párroco de Santa María.

Cuando, por fallecimiento de los albaceas y herederos de confianza o sus substitutos, resulte que entre todos ellos sean dos o menos, formarán parte de dicha Junta un individuo de la Junta de Obra de la Parroquia de Santa María y otro de la de la Parroquia de San Juan, cuyos individuos serán designados por las respectivas Juntas de Obra, y además, cuando hubiese fallecido D. Narciso Fradera, o que éste, por cualquier otra causa, no pudiese ejercer el cargo de heredero de confianza, es mi voluntad que forme parte de dicha Junta otro miembro de mi familia, ya sea consanguineo, ya afine, de cualquiera de las tres ramas de mis hermanas, que será designado por mis albaceas o herederos de confianza, y en su defecto, por la misma Junta administrativa, entre los cuatro parientes que tengan más edad. Cuando por fallecimiento de mi sobrino Manuel Cuyás deba entrar a formar parte de dicha Junta uno de sus hijos, o descendientes suyos, la elección entre ellos se hará por la misma Junta, en la misma conformidad que se expresa en el párrafo que precede.

La Junta administrativa, o en su caso el instituto religioso que sea, recibirá bajo inventario de los albaceas y herederos de confianza la finca y demás destinado a la fundación, y periódicamente recibirá el producto de los bienes, o las rentas que vayan destinadas al sostenimiento del asilo, y también aquella parte de capitales que los albaceas y herederos de confianza consideren oportuno para obras y mejoras en la finca, y formará el reglamento para el régimen y gobierno interior del establecimiento, esperando que la Junta, insiguiendo mi voluntad, cuidará de la conservación, dirección, protección y defensa del asilo, y de la gestión económica del mismo, con todo el celo e interés que debe inspirar una obra de caridad en beneficio de los niños pobres, como la que se funda en cumplimiento de la voluntad de mi difunto esposo D. Antonio Cuyás.

Como el establecimiento de beneficencia de que se trata se debe a los deseos manifestados por dicho mi difunto esposo, y por tanto a un acto de beneficen-

cia del mismo, y de cariño para con los pobres desamparados, es mi deseo que si puede llevarse a cabo el enterramiento, o la traslación de los restos del expresado mi difunto esposo y los míos a la capilla de dicho establecimiento, como patronos, se haga así, y además deseo también que, en el día primero de cada mes, se celebre una misa en la capilla del asilo y se rece el rosario por los asilados, en sufragio del alma de los fundadores y de sus familias y allegados.

Relativamente a la facultad que atribuyo a mis albaceas y herederos de confianza, si mi hermana Ernestina o su hijo, o demás que en su lugar nombro, no hicieren uso del derecho de escoger dentro de los seis meses señalados en mi testamento, la parte de la aludida finca de la carretera de Argentona para una casa de recreo, deseo que, al hacer la designación, procuren hacerla de manera que, como ya lo espero de su recto proceder, sea el sitio que, según su leal saber, entiendan más a propósito para los fines del legado a favor de la propia mi hermana.

Espero que mis albaceas y herederos de confianza se harán cargo de que la idea que preside a mis disposiciones, en cuanto se refiere a la distribución de mis bienes, es la de que, al realizarse éstos, se obtenga el mayor producto posible en beneficio de los mismos interesados, y por ello dejo a su discreción resolver la oportunidad de la realización de los propios bienes, debiendo entre tanto ésta no tenga lugar, administrarlos los albaceas y herederos de confianza, distribuyendo su producto en la conformidad expresada en mi testamento, así como espero que, al hacerse los repartos, cuidarán de que se inviertan en fincas los capitales de cada interesado, para asegurarse de que se cumple lo que sobre el particular tengo ordenado en mi última disposición.

La administración del caudal correspondiente al asilo de beneficencia, siempre y en todo caso, y aún después de hecha la división de mi herencia, correrá a cargo exclusivo de mis albaceas y herederos de confianza o sus substitutos, y de las rentas entregarán, cuando a su exclusivo juicio lo consideren conveniente, aquellas sumas que juzguen oportuno sin derecho alguno de inmiscuirse en ello la citada Junta administrativa, ni otra entidad, y si de las rentas del capital que resulte destinado a dicho fin, hubiese sobrante después de cubiertas las atenciones del asilo, podrán los propios mis herederos de confianza, a su juicio, destinarlo exclusivamente ya sea para mejoras de utilidad para el mismo establecimiento, o bien reduciendo las pensiones de los asilados en general, o bien aumentando el número de los asilados que tengan plaza libre de gastos.

A fin de que el albaceazgo y herencia de confianza instituido por medio de dicho mi testamento, a que esta memoria se refiere, puedan cumplir mi voluntad, de acuerdo con la de dicho mi difunto esposo, quiero que haya siempre cuando menos cinco albaceas y herederos de confianza, de manera que cuando por fallecimiento, o no aceptación, o renuncia de algunos de los nombrados por mi misma o de los substitutos, quedaren reducidos a cuatro o menos de cuatro, quiero que los que subsistan con tal carácter, cualquiera que sea su número, puedan nombrar y nombren a los demás para que junto con ellos, y con igualdad de facultades que las que a ellos he conferido, y dándoles cuenta de la presente mi confianza, puedan cumplir y hacer cumplir mi voluntad en todas sus partes, otorgándose al efecto la correspondiente escritura, o documento público, en que se haga constar el nombramiento en cumplimiento de mi voluntad y como parte de mi confianza. Los así nombrados quedan autorizados para hacer en su día igual nombramiento y transferir todas sus facultades a otros, sucesiva y perpetuamente, a medida que vayan faltando los nombrados. No obstante lo que acabo de disponer aquellos albaceas y herederos de confianza que existan antes de hacer los nuevos nombramientos, cualesquiera que sea su número, aunque sea uno solo, tendrán la plenitud de facultades que confiero a mi albaceazgo, y la herencia de confianza para determinar, resolver y hacer todo cuanto consideren necesario y estimen oportuno para la defensa de los intereses que les tengo confiados, y en representación por tanto de mi personalidad jurídica, así como para hacer el nombramiento de los demás que falten, según tengo dispuesto, en la inteligencia de que en caso de que sea uno solo, deberá asesorarse de los dos Párrocos de Santa María y San Juan de esta ciudad, y juntos procederán al nombramiento de los demás que falten ya por fallecimiento, o por incapacidad, o renuncia.

Las personas a quienes estas bases se refieren deberán cumplirlas fielmente y con toda exactitud, sin que puedan variar ninguna de ellas. Sin embargo si las circunstancias obligaren a hacer alguna modificación, supresión, adición o rectificación de cualquier clase y naturaleza que ella sea, y cualquiera que sea también la causa que la aconseje, necesitarán para ello las referidas personas, la autorización del señor Obispo de la Diócesis, sin cuyo concurso no podrán aquéllas realizarse, cabiendo así la seguridad de que todo cuanto se haga ha de ser al mejor servicio católico del Establecimiento y a mayor gloria de Dios.

Estas bases quiero que, en lo menester, se entiendan como formando parte del referido mi testamento de cinco de este mes, y que tengan, por consiguiente, igual fuerza y valor para los referidos mis albaceas y herederos de confianza por ser ellos también mi firme y deliberada voluntad.

Mataró a ocho de Mayo de mil ochocientos noventa y seis.

María Sagarra Puig
Vda. de Cuyás

(1) Quiero que la presente memoria rija para mis albaceas y herederos de confianza nombrados por medio del testamento otorgado en el día de ayer ante el Notario de Barcelona D. Juan Armengol y Piferrer. Mataró 11 de Mayo de 1900. María Sagarra Puig Vda. de Cuyás

CESSIÓ DE TERRENYS EN USDEFRUIT I ÚS D'EDIFICIS CONSTRUÏTS ALS PROPIS TERRENYS PELS MARMESSORS I HEREUS DE CONFIANÇA DE MARIA SAGARRA I PUIG EN FAVOR DE LA SOCIETAT SALESIANA

MASMM. Documentació Marmessoria Maria Sagarra, Vda Cuyàs

En la ciudad de Mataró a veinte y cuatro de Abril de mil novecientos cinco.

Ante mí, D. Joaquín Cabañes y Rabassa, Abogado, Notario del Ilustre Colegio de Barcelona, con residencia y vecindad en la presente ciudad de Mataró, y los testigos que se nombrarán, comparecen de una parte los señores D. Joaquín Castany y Masferrer, casado, médico cirujano, D. Pablo Sust y Gelpí, casado, capitán de la marina mercante, Rdo. D. Cayetano Viaplana y Cornet, soltero, Presbítero, Cura Párroco de Arbós, D. Juan Esquerra y Vila, casado, fabricante, Rdo. D. Francisco Mas y Oliver, soltero, Presbítero, Cura Ecónomo de la Iglesia Parroquial de Santa María de esta ciudad, y Rdo. D. Salvador Rial y Lloveras, soltero, Presbítero, Cura Párroco de la Iglesia Parroquial de San Juan y San José, también de esta ciudad, y de otra el Rdo. P. D. Manuel Hermida y Pérez, soltero, Presbítero, todos mayores de edad, [...] teniendo, todos, a mi juicio, la capacidad legal necesaria para contratar y obligarse, obrando los seis primeros en las calidades de Albaceas universales, ejecutores testamentarios, legatarios y herederos de confianza de Dª María Sagarra y Puig, viuda de D. Antonio Cuyás y Sampere, fallecida en esta ciudad, a diez y siete de Enero de mil novecientos tres, cuyo cargo desempeñan los tres primeros por haber sido nombrados directamente por dicha señora, por medio del testamento otorgado por ante el Notario que fué de Barcelona D. Juan Armengol y Piferrer, a diez de Mayo de mil novecientos, el quinto en la calidad de Cura Párroco de la Iglesia parroquial de Santa María de esta ciudad, nombrado como tal por dicha señora, y los otros dos en la calidad de sustitutos, por renuncia del cargo de otros dos nombrados por la misma, con arreglo al citado testamento, y el último obra en representación de la Sociedad Salesiana, dedicada a la instrucción de niños pobres, establecida en España mediante autorización conferida por Real Orden de veinte y cinco de Octubre de mil ochocientos noventa y tres, la representación legal de cuya asociación corresponde al señor compareciente Rdo. P. Hermida como Superior de la Inspecturía Tarraconense de dicha sociedad, según lo acredita con el oficio de nombramiento de dos de Octubre de mil novecientos tres, y los señores comparecientes dicen: Que los nombrados albaceas y herederos de confianza de Dª María Sagarra, viuda de Cuyás, poseen como a tales, y en virtud de legado que les hizo dicha señora en su calendado testamento, un inmueble situado en las afueras de esta ciudad, contiguo a la carretera que desde la misma conduce a Granollers, pasando por Argentona, compuesto de terrenos y edificios levantados en los mismos, cuyo conjunto forma una finca que tiene la extensión superficial de unas seis cuarteras, tres cuartanes, un picotín y sesenta y cuatro céntimos, equivalentes a una hectárea, cincuenta y tres áreas, sesenta y cuatro centiáreas, cincuenta y seis miliáreas, lindante por Oriente con D. Antonio Coll y Bres, antes D. Bartolomé Coll; por Mediodía con la citada carretera de esta ciudad a Granollers, antes el camino vecinal de esta ciudad a Argentona; por Poniente con D. Manuel Plana, y por Norte, parte con este último y parte con Dª Teresa Martí o sus sucesores: cuyo inmueble se compone de la reunión de varias fracciones distintas de terreno y se halla inscrito a favor de dicho albaceazgo al folio doscientos treinta, del tomo setecientos veinte y cuatro del archivo, libro doscientos veinte y ocho del Ayuntamiento de esta ciudad, inscripción primera de la finca número seis mil ciento cuarenta y ocho, habiendo quedado sin efecto el legado que de una parte de los terrenos de la misma había hecho la testadora a su hermana Dª Ernestina Sagarra, en virtud de cesión por ésta otorgada a favor de los señores albaceas y herederos de confianza, con escritura autorizada por el Notario que suscribe en cuatro de Mayo de mil novecientos cuatro, que se inscribió en el tomo y folio antes citados, resultando además completados y adicionados los edificios existentes en dicho inmueble al fallecimiento de la testadora, en virtud de las obras y construcciones realizadas por los nombrados legatarios y herederos de confianza con fondos de esta herencia. Y haciendo uso los propios albaceas, ejecutores testamentarios, legatarios y herederos de confianza de la nombrada Dª María Sagarra y Puig, viuda de Cuyás, de las atribuciones y facultades que les fueron conferidas por la nombrada señora, y para cumplir las disposiciones de la misma, puestos de acuerdo a este fin con la nombrada Sociedad Salesiana, y en representación de la misma con el citado señor Inspector de la Tarraconense, proceden a otorgar la presente escritura de convenio, bajo los siguientes pactos:

Primero: Los nombrados D. Joaquín Castany, D. Pablo Sust, Rdo. D. Cayetano Viaplana, D. Juan Esquerra, Rdo. D. Francisco Mas y Rdo. D. Salvador Rial, obrando en las calidades de que se ha hecho mérito, ceden, por el término de veinte y ocho años a contar desde esta fecha, a la Sociedad Salesiana, y por esta a su legítimo representante el señor Inspector de la Tarraconense, el Rdo. P. D. Manuel Hermida y Pérez, el usufructo de los terrenos que forman el inmueble de que se ha hecho mérito y el uso de los edificios construidos y que se construyeren en lo sucesivo, en conformidad a las estipulaciones del presente contrato, en los referidos terrenos que les pertenecen, lo propio que los indicados edificios, en las calidades bajo las que otorgan la presente escritura y por los

títulos que quedan expresados, obligándose la sociedad Salesiana a establecer y mantener en dicho inmueble, mientras conserve el usufructo de los expresados terrenos y el uso de los indicados edificios, un colegio en el que se dará la instrucción que dicha sociedad juzgue conveniente conforme a los fines y reglas de su Instituto, estableciéndose de momento la primera y segunda enseñanza.

Segundo: Dicho establecimiento llevará la denominación de Colegio de San Antonio de Padua, y tanto en la parte administrativa, como en la de enseñanza, se regirá por los reglamentos de las casas Salesianas, sin inmiscuirse para nada en el régimen interior el albaceazgo. Se colocarán y conservarán en la sala de visitas del propio colegio los retratos de los fundadores D. Antonio Cuyás y Sampere y su esposa Dª María Sagarra y Puig, cuidando el Director de hacer encomendar a Dios las almas de los mismos.

Tercero: La Sociedad Salesiana y en representación de la misma el señor Inspector de la Tarraconense, compareciente, se obligan, para mientras subsista el expresado usufructo, a admitir y mantener gratuitamente a toda asistencia, y corriendo por consiguiente todos los gastos a cargo de la propia sociedad, dos niños propuestos por el albaceazgo, dándoles la instrucción elemental en dicho colegio, o la de artes y oficios en las escuelas que tiene establecidas dicha sociedad en Sarriá (Barcelona), a elección del propio albaceazgo, y si fuese la voluntad de éste que alguno o algunos de dichos niños recibiesen la segunda enseñanza, vendrá también la propia sociedad obligada a proporcionársela en las mismas condiciones que quedan expresadas, debiendo, empero, en tal caso el albaceazgo costear los libros y derechos de matrícula y examen.

Cuarto: Queda igualmente establecido entre el albaceazgo de Dª María Sagarra viuda de Cuyás y la Sociedad Salesiana, y en representación de la misma el Inspector de la Tarraconense, que dicha sociedad admitirá los niños que desee ingresar aquél con cargo a los fondos del propio albaceazgo pagando las pensiones siguientes: Para los niños que reciban la enseñanza elemental en el expresado Colegio cincuenta pesetas mensuales. Para los que reciban en el mismo la segunda enseñanza sesenta pesetas mensuales y para los que ingresen en la escuela de artes y oficios de la Casa Salesiana de Sarriá (Barcelona) cuarenta pesetas mensuales, sin que puedan alterarse dichos precios mientras subsista el usufructo, a no ser por común acuerdo de ambas partes, y entendiéndose dichas pensiones a toda asistencia y comprendidas, por consiguiente en ellas, todos los gastos de los expresados niños.

Quinto: Siempre que debieren hacerse obras o nuevas construcciones en concepto de la Sociedad Salesiana y estuviese conforme el albaceazgo en costarlas, se entenderán dichas obras o nuevas construcciones comprendidas en el expresado usufructo, y por cada diez mil pesetas que en ellas se inviertan, se obliga la Sociedad Salesiana, y por ella su legítimo representante el compareciente, a admitir en el Colegio o en las escuelas de artes y oficios de Sarriá, a elección del albaceazgo, un niño gratuitamente con las mismas condiciones establecidas en el pacto cuarto.

Sexto: En todo caso en que la sociedad Salesiana creyese necesario que se le adelantare alguna cantidad para atenciones de carácter permanente del establecimiento y el albaceazgo estuviese conforme en facilitársela, se observará lo convenido en el pacto que antecede, teniendo por consiguiente derecho el albaceazgo a que, por cada partida de diez mil pesetas que se le anticipe, se le admita y mantenga un niño con las mismas condiciones establecidas en el pacto cuarto. Toda cantidad que anticipare el albaceazgo inferior a diez mil pesetas, devengará intereses a favor del mismo, al tipo legal, observándose lo propio con las cantidades que invierta el albaceazgo en obras o nuevas construcciones, mientras no alcancen la expresada suma de diez mil pesetas.

Séptimo: Todos los niños que proponga el albaceazgo para ingresar en el establecimiento o en las escuelas de artes y oficios de Sarriá deberán reunir las condiciones necesarias con arreglo al reglamento, siendo siempre de cuenta del albaceazgo presentar toda la documentación que el propio reglamento exija. Si por su conducta o causa grave no pudiesen cualesquiera de los tales niños permanecer en el Colegio, la Dirección avisará al albaceazgo, bastando esta sola formalidad para que pueda el Director obrar libremente.

Octavo: La Sociedad Salesiana podrá renunciar siempre que lo estime conveniente el usufructo de los mencionados terrenos y el uso de los edificios y construcciones levantadas en los mismos, dando aviso al albaceazgo con un año de anticipación, finido el cual quedará terminado el presente contrato.

Noveno: También se entenderá terminado este contrato y extinguidos los derechos del usufructo y de uso establecido en el mismo siempre que la Sociedad Salesiana por causa de fuerza mayor tuviese que abandonar esta nación o quedase privada de dar en el expresado establecimiento la instrucción o enseñanza conforme de los fines y reglas de su instituto. Esto no obstante siempre que ocurra alguna de estas cosas el albaceazgo, por deferencia a la Sociedad Salesiana, se compromete a reservarle el edificio, y los terrenos que forman dicho inmueble, por el término de dos años, quedando el propio albaceazgo en completa libertad de disponer de dichos bienes, conforme lo estime conveniente, si dentro de dicho término no se normalizasen las circunstancias.

Décimo: En ninguno caso tendrá derecho la Sociedad Salesiana a exigir indemnización alguna por razón de cualesquiera obras o mejoras que tal vez realizase en el inmueble objeto del presente contrato, cediendo todas ellas a utilidad de los propietarios del inmueble, a no ser que otra cosa se hubiese convenido por escrito entre estos y la propia sociedad.

Undécimo: Queda expresamente pactado y convenido que toda duda, cuestión o diferencia que surja entre las partes acerca de la inteligencia de este contrato, o en la ejecución del mismo, sea definitiva y ejecutoriamente derimida y resuelta por el Ilustrísimo Señor Obispo que sea, cuando ello ocurra, en esta Diócesis, o Muy Iltre. Señor Vicario Capitular en caso de sede vacante, sometiéndose ya desde ahora las partes contratantes a la resolución que dicten dichos Ilustrísimo Señor Obispo o Muy Iltre. Señor Vicario Capitular, en su caso, confiriéndoles todas las facultades convenientes, incluso el carácter de amigable componedor único si fuese necesario, y obligándose dichas partes a hacer y practicar todo cuanto sea de su respectiva incumbencia para que tenga puntual cumplimiento lo convenido en este propio pacto.

Y los señores otorgantes, aceptando recíprocamente en los nombres con que respectivamente obran, los precedentes pactos se prometen la más estricta observancia y cumplimiento de la presente escritura en todas sus partes con restitución y enmienda de daños, perjuicios y costes.

Se han hecho a los señores otorgantes les reservas y advertencias legales.

En cuyo testimonio así lo otorgan y firman todos, siendo presentes por testigos D. Francisco Cruxent y Cuadrada, del comercio, y D. Julio Crusellas y Nogués, estudiante, vecinos de esta ciudad, firman, después de haber leído a todos esta escritura, enterados, antes, del derecho a hacerlo por sí, que les concede la ley, del que no han hecho uso.

Y yo, el infrascrito Notario, doy fe de conocer a los señores otorgantes, así como de constarme su edad, estado, carácter sacerdotal de los que lo tienen, profesión de los demás, y vecindad de todos, cuyas circunstancias quedan comprobadas con las cédulas personales de que se ha hecho mérito, y doy fe, además, de todo lo contenido en este instrumento públicò, que se halla extendido en cinco pliegos de la clase undécima, señalados con los números del tres millones ochocientos noventa y dos mil trescientos noventa y cuatro, al tres millones ochocientos noventa y dos mil trescientos noventa y ocho, ambos inclusive = Joaquín Castany = Pablo Sust Gelpí = Cayetano Viaplana Pbro. = Juan Esquerra = Francisco Mas Pbro. = Salvador Rial Pbro. = Manuel D. Hermida = Francisco Cruxent = Julio Crusellas = Está signado = Joaquín Cabañes.

— DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA —

El capdamunt de la Riera (1905?). Postals Mauri, Barcelona. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Riera avall, des del carrer Nou (1905?). Postal, Fototípia Thomàs, Barcelona. Edició Abadal. Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.

La Riera i la casa de la Ciutat (1905?). Postal. Fototípia Thomàs, Barcelona. Col.lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.

El cafè de ca l'Aragonès i el cinema Modern, a la Riera, en la situació de l'actual Bulevard Maresme (1920?). Fotografia. *Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs. MASMM. Arxiu d'Imatges.*

La «Combregar general» a la Riera, cantonada carrer de Barcelona, davant de cal Seixanta-cinc (1920?). Subsisteix encara la Ferreteria Sagalès, avui Ferreteria Colomer. Fotografia. Donatiu de Jaume Lladó i Font. MASMM. Arxiu d'Imatges.

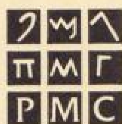
Final de la Rambla, plaça de Santa Anna i inici de la Riera (1920?). Fotografia. Donatiu de Jaume Lladó i Font.. MASMM. Arxiu d'Imatges.

50 anys
1946 - 1996
Museu Arxiu

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Patronat Municipal de Cultura

MATARÓ